НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

«Управління прибутковістю АТ «ПУМБ»

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студент групи Ф-16.04 _____ Забара Дмитро Сергійович
(підпис)

Науковий керівник _____ к.е.н., доцент Артем’єва І.О.
(підпис)

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
(підпис)

Київ 2022

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – ***магістр***
Галузь знань - ***07 «Управління та адміністрування»***
Спеціальність – ***072 «Фінанси, банківська справа та страхування»***
Освітньо-професійна програма – ***«Фінанси, банківська справа та страхування»***

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«05» квітня 2021 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра
Забарі Дмитру Сергійовичу

1. Тема роботи: Управління прибутковістю АТ «ПУМБ»
керівник роботи к.е.н., доцент Артем'єва І.О..
затверджена наказом по Академії від «5» квітня 2021 р. №92
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 15 грудня 2021 р.
3. Вихідні дані роботи законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують функціонування банківської системи, Річна фінансова звітність АТ «Пумб», Інтернет-ресурси, довідкові, монографічні та періодичні публікації науковців
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
   1) Теоретико-методологічні засади управління прибутковістю комерційного банку;
   2) Аналіз прибутку та оцінка прибутковості комерційного банку АТ ПУМБ;
   3) Підвищення прибутковості комерційного банку в умовах економічної нестабільності в Україні.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці
6. Дата видачі завдання 5 квітня 2021 р.

Керівник _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання*
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи магістра на засіданні кафедри	05.04.2021	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	11.05.2021	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	25.05.2021	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	12.06.2021	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	14.06.2021	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	26.06.2021	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	10.09.2021	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	11.10.2021	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	25.10.2021	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	01.11.2021	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	15.11.2021	Виконано
12.	Попередній захист роботи	06.12.2021	Виконано

Студент(ка) _____ Забара Д.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Артем’єва І.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП 5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ 8
1.1 Сутність прибутковості банку та основні фактори впливу на прибуток комерційного банку 8
1.2 Механізм управління прибутковістю банка: вітчизняний та зарубіжний досвід 17
1.3 Вітчизняний та зарубіжний досвід оцінки управління прибутковістю банку: інформаційна база, методика, показники вимірювання 23
Висновки до розділу 1 33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРИБУТКУ ТА ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ АТ «ПУМБ» 35
2.1 Загальна характеристика комерційного банку АТ «ПУМБ» 35
2.2 Аналіз фінансового стану АТ «ПУМБ» 51
2.3 Аналіз динаміки прибутковості банку АТ «ПУМБ» 62
Висновки до розділу 2 72
РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 73
3.1 Напрями стратегічного управління прибутком для забезпечення фінансово-економічного прогресу комерційного банку 73
3.2 Прогноз прибутковості комерційного банку АТ «ПУМБ» 80
Висновки до розділу 3 87
ВИСНОВКИ 89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 92
ДОДАТКИ 97

ВСТУП

Актуальність теми розкривається тим, що сучасна та достатньо розвинена банківська система є найважливішою сферою національного господарства кожної розвиненої країни. Незважаючи на те, в якому стані знаходиться економіка держави, питання, пов’язані з проблемою формування прибутку комерційних банків завжди будуть мати актуальний характер. Першочерговим і, безумовно, складним завданням, яке стоїть перед країною – це створення сталої та ефективної банківської системи.

В умовах ринкової економіки головною і найважливішою метою діяльності будь-якого комерційного банку є отримання найбільш можливого максимального прибутку за певний період часу і за умови його сталого становища та тривалого функціонування на ринку. Зацікавленість збільшення обсягу прибутку виходить як від самого банку та йогоперсоналу, а й держави, акціонерів і пайовиків, вкладників банку, клієнтів і партнерів. Зростання прибутку створює для банку можливості для розширення своєї діяльності, зростання капіталу та резервів, збільшення операцій та послуг. Прибуток комерційного банку для держави є джерелом отримання податків, а для банку - показник надійності. Зростання прибутку створює сприятливе враження у вкладників про надійність та репутацію банку, а також про ефективність його роботи. Відрахування від прибутку є однією з першорядних частин для оплати праці персоналу банку та джерелом виплат дивідендів.

Безперечно, значення прибутку комерційного банку в сучасності має вирішальне значення, особливо це проявляється в умовах ринкової економіки. Бажаючи отримати більш значний прибуток, банки прагнуть збільшити дохід і знизити витрати. Обсяг прибутку загалом банківській системі забезпечує її надійність, гарантує безпеку вкладів і наявність джерел кредиту, від яких перебувають у прямої залежності споживачі банківських послуг.

Ступінь розробленості проблеми. Впродовж останніх років спостерігається збільшення кількості наукових праць та досліджень,

присвячених проблематиці управління прибутковістю банку, що лише підтверджує її актуальність. Серед зарубіжних науковців заслуговують на увагу Л. Аллен, А. Бергер, Д. Хемпфрі, Л. Местер. Теоретико-методичні та організаційні питання оцінювання управління прибутковістю банку вивчали О. Мертенс, Г. Карчева, О. Примостка. О. Вовчак, О Васюренко. Високо оцінюючи внесок зарубіжних та вітчизняних науковців у розвиток методологічної бази оцінки та аналізу прибутковості банку, слід зазначити, що у більшості праць переважає макроекономічний підхід. Водночас проблему оцінювання ефективності управління прибутковістю банку на мікроекономічному рівні з позиції розвитку окремо взятої банківської установи в науковій літературі досліджено та розкрито недостатньо.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є розвиток теоретичних та методичних положень щодо управління прибутковістю банку та розроблення практичних рекомендацій з підвищення прибутковості комерційного банку у нестабільному економічному середовищі.

Завдання кваліфікаційної роботи магістра виходять з її мети і сприяють досягненню визначеної мети:

– дослідити сутність прибутковості банку та основні фактори впливу на прибуток комерційного банку;

– визначити механізм управління прибутковістю банка: вітчизняний та зарубіжний досвід;

– вивчити вітчизняний та зарубіжний досвід оцінки управління прибутковості банку;

–надати загальну характеристику комерційного банку АТ «ПУМБ»;

– проаналізувати фінансовий стан АТ «ПУМБ»;

– провести аналіз динаміки прибутковості банку АТ «ПУМБ»;

визначити напрями стратегічного управління прибутком для забезпечення фінансово-економічного прогресу комерційного банку;

– здійснити прогноз прибутковості комерційного банку АТ «ПУМБ».

Об’єкт дослідження – процес управління прибутковістю банку.

Предмет дослідження – методи та підходи управління прибутковістю банку в нестабільному економічному середовищі.

Методи дослідження: для виконання завдань кваліфікаційної роботи було використано метод аналізу та синтезу для визначення сутності прибутковості банку; узагальнення та порівняння для дослідження методів та підходів в управлінні прибутковістю банком; статистичні методи: ряди динаміки, коефіцієнтний аналіз, горизонтальний та вертикальний аналіз при оцінці фінансового стану банку.

Наукова новизна одержаних результатів: поглиблено та деталізовано методику оцінки прибутковості банку; доповнено теоретичні засади організації розвитку банків як передумови забезпечення прибутковості банківської установи з урахуванням конкурентоспроможності, доходності та частки ринку банківських послуг.

Практичне значення кваліфікаційної роботи магістра розкривається через визначені особливості формування механізму забезпечення прибутковості АТ «ПУМБ» з урахуванням нестабільного економічного середовища. Розроблені рекомендацій щодо управління прибутковістю банку можуть бути використані в діяльності АТ «ПУМБ» та інших комерційних банках.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60), додатків. Загальний обсяг роботи складає 108 сторінках, містить 19 таблиць і 18 рисунків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1 Сутність прибутковості банку та основні фактори впливу на прибуток комерційного банку

Важливим показником кінцевої діяльності будь-якої організації за умов ринку є прибуток. Прибуток – це багатозначний термін. Американський економіст Ф. Найт, який вивчав цю проблему, у своїй енциклопедичній статті написав таке: «Можливо, жоден з економічних термінів чи понять не використовується в такій неймовірній кількості загальновживаних значень, як прибуток» [1]. На сьогоднішній день цей вислів не втратив своєї актуальності. І досі люди, економісти у тому числі, застосовують термін «прибуток» у найрізноманітніших значеннях. Основне визначення терміна «прибуток» дано у економічному словнику. «Прибуток – це основна мета діяльності будь-якої фірми» [2]. Розраховується як різницю між валовими доходами та витратами з виробництва товарів чи послуг. Економісти по-різному визначають прибуток, його джерела, і навіть чинники зростання.

У енциклопедичному словнику зазначено, що прибуток – це «різниця між доходами, отриманими від реалізації продукції, основних засобів та іншого майна, виконаних робіт, послуг, позареалізаційної діяльності, та нарахованою сумою витрат на виробництво, реалізацію продукції та здійснення інших видів діяльності» [3].

На думку І.А. Бланка, прибуток – це «виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємством діяльності, різницю між сукупним доходом та сукупними витратами у процесі здійснення підприємницької діяльності» [4].

Як вказали І.І. Пилипенко, Т.Г. Бондарук та інші, прибутком визнається «грошовий вираз частини вартості додаткового продукту» [5].

У підручнику Г.В. Савицької «Економічний аналіз», прибуток зазначений як «частина чистого доходу, безпосередньо одержуваного суб'єктами господарювання у процесі реалізації продукції» [6].

Проаналізувавши вищезазначені підходи до поняття «прибуток», бачимо, що в економічній літературі під прибутком мається на увазі грошове вираження частки вартості додаткового продукту; чистий дохід підприємця на вкладений капітал; різниця між сукупними доходами та сукупними витратами, а також кінцевий сприятливий фінансовий результат компанії.

На підставі вищевикладеного пропонується комплексне обґрунтування терміну «прибуток». Прибуток – економічна категорія, що є узагальнюючим показником фінансових результатів діяльності, що визначається як різниця між отриманими доходами і понесеними витратами, що пов'язані з здійсненням такої діяльності, обчислена у грошовій формі [7, с. 68].

Економічна сутність прибутку ідентична поняттю «додаткова ціна». Прибуток як економічна категорія відбиває комплекс відносин суб'єктів господарювання, які беруть участь у формуванні та розподілі національного доходу.

Зрештою, мета діяльності будь-якої комерційної організації в умовах ринкової економіки – це отримання прибутку, який здатний забезпечити її майбутнє процвітання. Аналізується прибутковість не тільки як головна мета, а й як основна вимога ділової активності організації чи установи, як результат її праці, ефективного здійснення своїх функцій із забезпечення споживачів необхідним товаром виходячи з наявного попиту них [8, с. 236].

Залежно від цього, яке становище організація займає на ринку, від наявності ресурсів, основне її завдання моє бути конкретизованим. У довгостроковому періоді це стане досягненням самої найбільшої вигоди, у короткостроковому – необхідного прибутку за певних обсягах діяльності, й у всі періоди – забезпечення конкурентоспроможності організації. При цьому у довгостроковому періоді максимізація прибутку можлива тільки за поетапним досягненням конкретних необхідних розмірів прибутку. Забезпечення

потрібного обсягу прибутку в довгостроковому та короткостроковому періоді представлено життєво необхідними потребами розвитку організації (установи), задоволенні економічних інтересів власників, забезпечення інтересів суспільства та трудового колективу.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність», банк є юридичною особою, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [9], маючи на меті отримання прибутку у здійсненні своєї діяльності при стабільному фінансового становищі, джерелом якого є прибуток.

У практиці функціонування банку застосовують кілька показників прибутку. Різниця між сумою валового доходу та сумою витрат, що відносяться відповідно до чинної практики на витрати банку, називається балансовим або валовим прибутком (збитком).

Головний показник, який характеризує фінансовий результат, є чистий прибуток комерційного банку, який є кінцевим фінансовим результатом його діяльності. Обсяг чистого прибутку банку залежить від обсягів доходу банку, величини його витрат та суми податку, що сплачується із прибутку до бюджету.

Фінансовий результат комерційного банку може бути представлений як прибутком, так і збитком. Прибуток утворюється внаслідок перевищення доходів банку над його витратами та, навпаки, перевищення витрат над доходами призводить до збитків [10, с. 24].

Валовий прибуток банку, у свою чергу, поділяється на:

1) операційний прибуток (різниця між операційними доходами і витратами) включає: процентний, який визначається як перевищення придбаних банком процентних доходів, над процентними витратами; комісійний прибуток, що визначається як перевищення комісійних доходів над комісійними витратами; прибуток від операцій на фінансових ринках, що знаходиться як різниця між доходами та витратами від цих операцій; інший операційний прибуток;

2) прибуток від побічної діяльності;

3) інший прибуток.

Валовий прибуток банку утворюється після відрахування загальної суми поточних витрат із суми відсоткових та непроцентних доходів.

Приблизно половина всіх банківських витрат складає виплату відсотків за вкладами, решту витрат становлять інші відсоткові платежі, відрахування на резерви на можливі втрати з позик і інші операційні витрати [11, с. 74].

Важливим показником, що характеризує фінансовий результат, є чистий прибуток комерційного банку (прибуток, що залишається у розпорядженні банку), що є кінцевим фінансовим результатом його діяльності, тобто залишок доходів банку після покриття всіх витрат, пов'язаних з банківською діяльністю, сплати податків та відрахувань до різних фондів.

Чистий прибуток розподілено за напрямами:

– відрахування до фондів накопичення (поповнення статутного та інших фондів);

– відрахування до фонду спеціального призначення (споживання); відрахування до резервного фонду;

– виплата дивідендів акціонерам (учасникам) [12, с. 374].

Частина прибутку банку носить цільовий характер, вона відраховується до фондів накопичення та спеціального призначення, йде на витрати на придбання основних фондів, на соціальний розвиток колективу банку, на споживчі та благодійні цілі.

За рахунок чистого прибутку, що залишається у розпорядженні банку, виробляються такі витрати, як витрати капітального характеру. До таких належить:

– модернізація, будівництво, реконструкція, придбання об'єктів основних засобів;

– премії, матеріальна допомога, винагороди, надбавки працівникам банку, які виплачуються у грошовій та натуральній формі;

– обов'язкові відрахування до державних позабюджетних фондів у частині витрат на оплату праці працівників, що відносяться за рахунок чистого прибутку;

– відрахування до недержавних пенсійних фондів та інших видів страхування; витрати на рекламу, відрядження та представницькі витрати, які зроблено понад встановлені норми;

– витрати на заходи щодо охорони здоров'я;

– інші соціальні витрати;

– виплата дивідендів акціонерам (пайовикам) банку;

– сплата податків на операції з цінними паперами, що купуються у власність банку, інших податків та зборів, що відносяться за рахунок чистого прибутку;

– витрати, пов'язані з організацією банку філій та представництв, у тому числі за кордоном;

– внесення сум до бюджету у вигляді санкцій відповідно до законодавства;

– сплачені відсотки за простроченими міжбанківськими кредитами, у тому числі централізовані кредити та овердрафт [13, с. 221].

Отже, прибуток комерційного банку є основним фінансовим результатом його праці, який визначається як різниця між усіма доходами та витратами.

Прибутковість розуміється як здатність організації (установи) генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення діяльності, який полягає в перевищенні доходу над здійсненими витратами, при чому в розмірі достатньому для ефективного подальшого функціонування.

Прибутковість – це показник, який характеризує ефективність діяльності з точки зору здатності приносити прибуток та забезпечувати ефективне відтворення використаних ресурсів [14, с. 190].

Прибутковість характеризують два показники: прибуток та рентабельність.

Прибуток виражає абсолютний ефект без урахування використаних ресурсів, а рентабельність є одним із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і рівень використання капіталу в процесі виробництва. Вона безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку та показує ефективність діяльності підприємств різних форм власності та характеризує інтенсивність їх роботи. Тому дослідження прибутковості є дуже важливим фактором для подальшого ефективного функціонування та розвитку організації (установи).

Щодо прибутковості, то це багатогранна економічна категорія, що одночасно характеризує як одержані результати діяльності, так і його можливості отримувати прибуток як головне джерело розширеного відтворення в майбутньому [15, с. 288].

Якщо сума прибутку показує абсолютний ефект від діяльності, то рентабельність характеризує міру цієї ефективності, тобто відносний рівень прибутковості підприємства або продукції, що виробляється. Рентабельність як показник дає уявлення про достатність прибутку порівняно з іншими окремими величинами, що впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства. Під час визначення показника рентабельності прибуток співвідноситься з чинниками, що мають найзначніший вплив на його отримання: доходами, витратами, ресурсами, капіталом.

На обсяг прибутку безпосередньо впливає такі фактори, як: сума доходів, отримана банком, і сума витрат, яку він виробив. Як правило, прибуток поділяють на валовий, відповідний різниці між сукупними доходами та витратами до сплати податків, і чистий прибуток.

У найбільш загальному вигляді прибуток утворюється під впливом доходів, витрат і податків, але аж ніяк ними не обмежується. Умовно всі фактори можна поділити на внутрішні та зовнішні.

На рис. 1.1 зображено основні чинники, що впливають на величину прибутку комерційного банку.

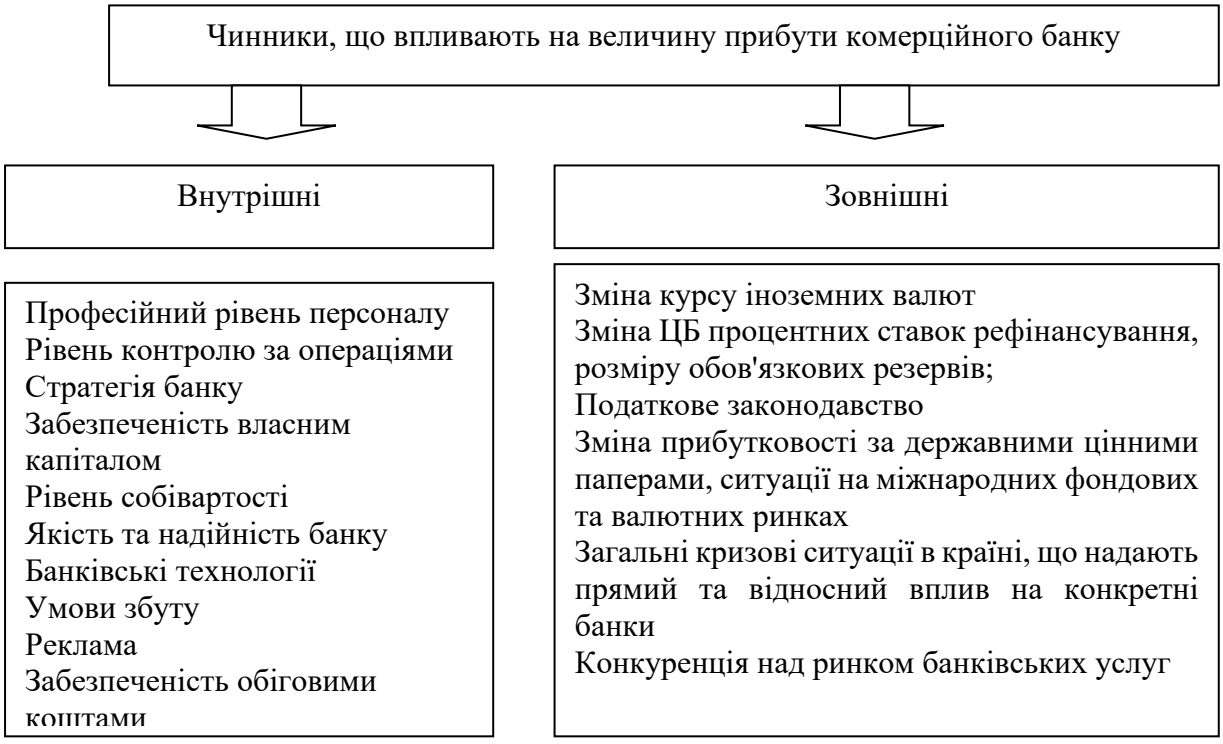

Рис. 1.1. Чинники впливу на прибуткові банку, складено за даними [16, с.5; 17, с. 44; 18, с. 69; 19, с. 82]

Як видно з рис. 1.1, свій вплив на розмір прибутку надає цілий комплекс факторів, при цьому значна частина їх залишається поза межами компетенцій банку.

Аналіз та оцінка внутрішніх факторів, що допомагає керівництву банку сформувати кредитну та процентну політику, виявити менш прибуткові операції та розробити рекомендації можливого отримання банком великих доходів. Зазвичай цим займається відділ фінансового менеджменту [20, с. 198].

Аналіз зовнішніх факторів необхідний, щоб вибрати правильну стратегію розвитку, у мінливих умовах середовища. Аналіз допомагає виявити найбільш ймовірні ризики і підготуватися до їх наступу, така стратегія допомагає якомога найкраще уникнути негативного впливу факторів, або знизити можливі втрати [21, с. 78].

Нижче виділено низку факторів, на які слід звернути особливу увагу при оцінці діяльності банку. Саме вони мають найбільший вплив на величину прибутку комерційного банку:

1) співвідношення доходів та витрат банку;
2) середній рівень відсотка за кредит, наданий клієнтам та іншим банкам;
3) зміна обсягу кредитних та активних депозитних операцій;
4) середня доходність всіх активних операцій;
5) розподіл доходу та частка прибутку в ньому;
6) обсяг власного капіталу банку;
7) структура кредитного портфеля;
8) витрати на обслуговування вкладів [22, с. 156].

Таким чином, слід зазначити, що перші п'ять факторів впливають на розмір балансового прибутку, шостий – на його стабільність, сьомий та восьмий – на якість зростання прибутковості банківських операцій із позицій банківських ризиків та ліквідності балансу.

Отже, доходи, витрати та прибуток виступають відображенням об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на роботу банку:

– клієнтська база;
– місцезнаходження;
– існування достатніх приміщень для надання послуг клієнтам;
– ступінь конкуренції;
– рівень розвитку фінансових ринків та взаємодії з державними органами та їх представниками;
– якість управління банком, у тому числі швидкість та ефективність прийняття управлінських рішень;
– присутність філіальної мережі та додаткових офісів;
– ступінь відстеження поточних видатків банку;
– застосування сучасних технологій банку тощо [23, с. 56].

Для покращення роботи комерційного банку не менш важливе значення має фактор співвідношення розподілу прибутку між державою та банком, і всередині банку між накопиченням та споживанням. Проблема розподілу прибутку між державою та банком, що виступає як суб'єкт господарювання, вирішуються законодавчим встановленням системи оподаткування комерційних банків. Система розподілу чистого прибутку, що залишається у банку після сплати податків, у наш час характеризується великою самостійністю банку [24, с. 72].

Таким чином, прибуток показує фінансову стійкість, є джерелом зростання власного капіталу банку. На прибуток впливають такі фактори, як доходи (витрати) від основного виду діяльності, а також інші доходи та витрати. Чистий прибуток розподіляється за основними напрямками: відрахування до фондів накопичення (поповнення статутного та інших фондів); відрахування до фонду спеціального призначення (споживання); відрахування до резервного фонду; виплата дивідендів акціонерам (учасникам).

Прибутковість виступає показником, який характеризує стійкість банківської установи. Прибутковість є життєво необхідною задля створення необхідних резервних фондів, мотивації персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення витрат та покращення якості послуг, які надаються, а також для результативного здійснення наступних емісій та відповідно збільшення капіталу, що надає можливість розширювати обсяги та покращувати якість наданих послуг.

Забезпечення прибутковості комерційного банку можливе в умовах виконання принципів генерації активів та пасивів на основі надійності, ліквідності і прибутковості розподілу банківських ресурсів, а саме: перетворення фінансових коштів і цінних паперів, які не приносять доходів, у грошові кошти та високоліквідні прибуткові активи; зменшення витрат, які не пов'язані із забезпеченням відтворення обігових коштів, розширенням кількості операцій і банківських послуг; професіоналізм у сфері проведення операцій із купівлі продажу валютних коштів із врахуванням кон'юнктури всіх світових відкритих

валютних ринків; запобігання переходу частини активів у дебіторську заборгованість та її зниження шляхом продажу.

1.2 Механізм управління прибутковістю банка: вітчизняний та зарубіжний досвід

Процеси глобалізації та міжнародного співробітництва, науково-технічного прогресу та впровадження інновацій вплинули на повсюдне ускладнення економічних та суспільних процесів. Це у свою чергу ускладнило проблему пошуку механізму якісного управління та забезпечення сталого функціонування банків [25, с. 294].

В умовах зростання нестабільності та мінливості організаційно-економічного середовища найважливішим фактором, координуючим перебіг реструктуризації банківської системи, виступає механізм управління цим процесом, який включає: 1) сприяння ефективному використанню всього потенціалу банку, 2) управління фінансовими потоками, 3) створення доданої вартості, 4) впровадження інновацій та використання наявних технологій, 5) контролю якості наданих послуг тощо. Тому управління процесом переходу до сталого розвитку банківської системи в сучасних умовах є постійно здійснюваним процес впливу на кількісний та якісний стан досліджуваної системи з метою забезпечення її функціонування відповідно до потреб соціальної справедливості та ринкових відносин [26, с. 221].

Процес управління переходом до сталого розвитку банківської системи виходить з певного механізму. Ефективний механізм реалізації стратегії початку сталого розвитку банківської системи полягає у розробці тактики досягнення поставленої мети. Він є системою основних елементів, що регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень.

Механізм управління передбачає наявність керуючого та керованого суб'єктів та порядок впливу та взаємодії [27, с. 94].

Підставою виникнення банкрутства українських комерційних банків є

недостатня якість управління їх фінансово-економічною діяльністю. У системі управління фінансами банку управління прибутком і рентабельністю займає одне з головних ланок, оскільки ці показники відображають ефективність фінансово-економічної діяльності банківської установи, так як сума отриманого нею прибутку свідчить про якість та ефективність управління її активними і пасивними операціями [28, с. 111].

Механізм управління прибутковістю банку передбачає виділення суб'єкту та об'єкту управління, мету, завдання, інструменти та інформаційно-технічне забезпечення управління.

Ефективний механізм управління прибутком банку дає змогу в повному обсязі реалізувати завдання та цілі, поставлені перед ним, сприяє результативному виконанню функцій цього управління [29, с. 162].

Основною метою управління прибутком банку є забезпечення максимізації добробуту засновників, учасників банку в поточному та перспективному періодах [30, с. 22]. На думку Н.П. Радковської, сутність управління прибутком є складним багатофункціональним механізмом, що складається з окремих ланок, тісно пов'язаних, до яких належать:

– вибір підрозділів банку, що беруть участь у процесі управління прибутком;

– планування доходів, витрат і прибутку банку;

– застосування різних способів оцінки прибутковості банківської діяльності [30, с. 24].

Головною метою управління прибутком є забезпечення максимізації добробуту засновників, учасників банку в поточному та перспективному періодах [31, с. 293-295].

На думку дослідниці Поморіної М. О., орієнтуючись на головну мету, системою управління прибутком мають вирішуватись такі основні завдання:

1) Максимізація розміру прибутку, що формується відповідно до ресурсного потенціалу банку і ринкової кон'юнктури.

2) Встановлення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку і припустимим рівнем ризику.

3) Забезпечення високої якості прибутку, що формується. Першочергово, під час формування прибутку банку мають бути реалізовані резерви його зростання за рахунок операційної діяльності.

4) Контролювання виплати необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам банку.

5) Забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку банку в майбутньому періоді.

6) Сприяння постійному зростанню ринкової вартості банку.

7) Підтримання ефективності програм участі персоналу в прибутку [32, с. 14].

Отже, бачимо, що в досліджених працях науковців велика увага приділяється устрою управління прибутком і це спричинено тим, що в обставинах переходу до ринкових відносин у фінансовому менеджменті банку сформувався системний підхід (рис. 1.2).

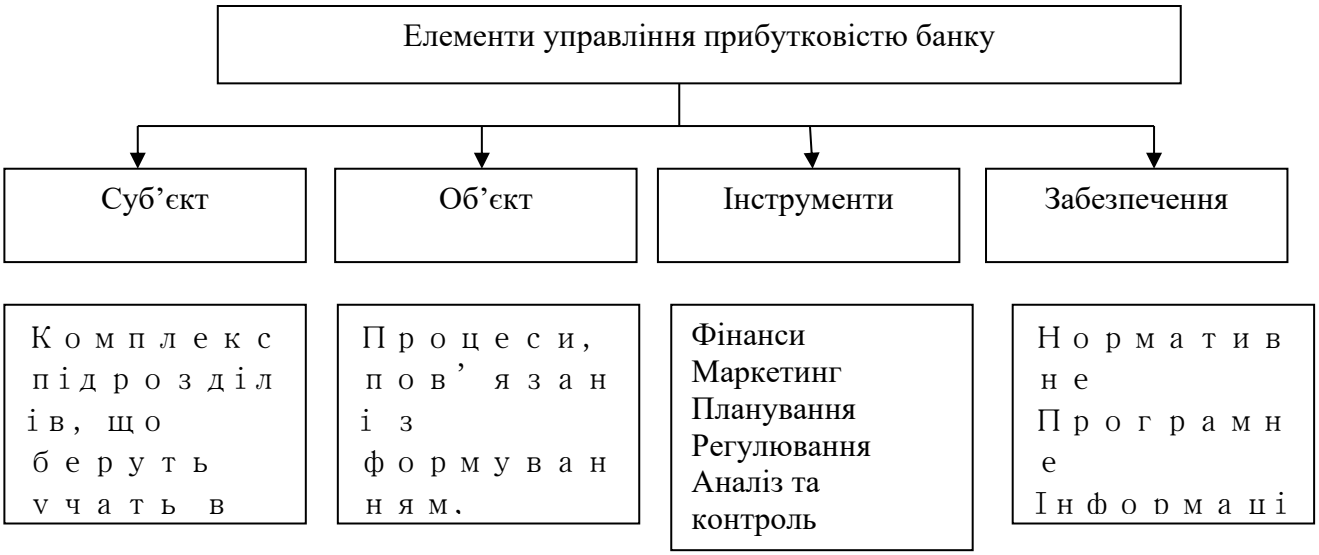

Рис. 1.2. Елементи механізму управління прибутковістю банку, складено за [33, с. 26]

Управління прибутковістю банківської діяльності здійснюється на етапах формування, розподілу та використання банківського прибутку.

Отже, механізм управління прибутковістю банків – це складний комплексний взаємопов'язаний процес управління, що є частиною процесу управління банківською діяльністю, який реалізується за допомогою основних функцій – планування, організація, регулювання, контролю, мотивації і аналізу з ціллю досягнення та підвищення рівня прибутковості при врахуванні наявних рівнів ризиків та загроз.

Управління прибутковістю банків реалізується через систему управління прибутковістю банків, що визначається цілеспрямованим організуючим впливом суб'єкта управління, керуючої системи (комплекс підрозділів, які забезпечують управління прибутком банку) на об'єкт управління, систему управління – прибутковість банківської діяльності.

Закордонний досвід показує, що кризовий та посткризовий стан розвитку банків супроводжуються поступовим скороченням збитковості банківських установ, яка була зумовлена наявними проблемами в стратегічному та оперативному управлінні ключовими сферами банківської діяльності, відсутністю стратегічних планів управління прибутком за умов фінансової нестабільності [34, с. 51]. Це зумовило необхідність розробки стратегій менеджменту фінансових результатів банківської діяльності. Доцільно виокремити такі типи стратегій управління прибутковістю, як: агресивна (наступальна) стратегія, захисна та диверсифікаційна.

Закордонний досвід доводить, що реалізацією стратегічних і тактичних задач управління прибутковістю необхідно здійснювати через ефективно функціонуючий механізм управління прибутковістю, який повинен включати такі складові:

– організаційно-економічну (сукупність організаційних підходів впливу та економічних способів та засобів впливу з ціллю реалізації механізму управління прибутковістю банків);

– фінансову (сукупність методів фінансового забезпечення управління

прибутковістю банків);

– мотиваційну (сукупність командно-адміністративних заходів, що стимулюють управління прибутковістю банків);

– правову (сукупність норм та правил організації управління прибутковістю банків);

– інформаційну (сукупність інформаційних даних для забезпечення управління прибутковістю банків) [35, с. 96].

Вважаючи на досягнення закордонного досвіду, для підвищення результативності діяльності українських банківських установ потрібно розробити дієвий механізм управління прибутком, в якому варто виділити п'ять основних блоків: мета, завдання, принципи, структура та система управління. Саме на такому підході необхідно базуватися при побудові механізму управління прибутком з розгалуженою сукупністю філій, але з обов'язковим урахуванням особливостей їх діяльності. Безпосередній процес управління прибутком банку відобразимо у стислому вигляді за допомогою рис. 1.3.

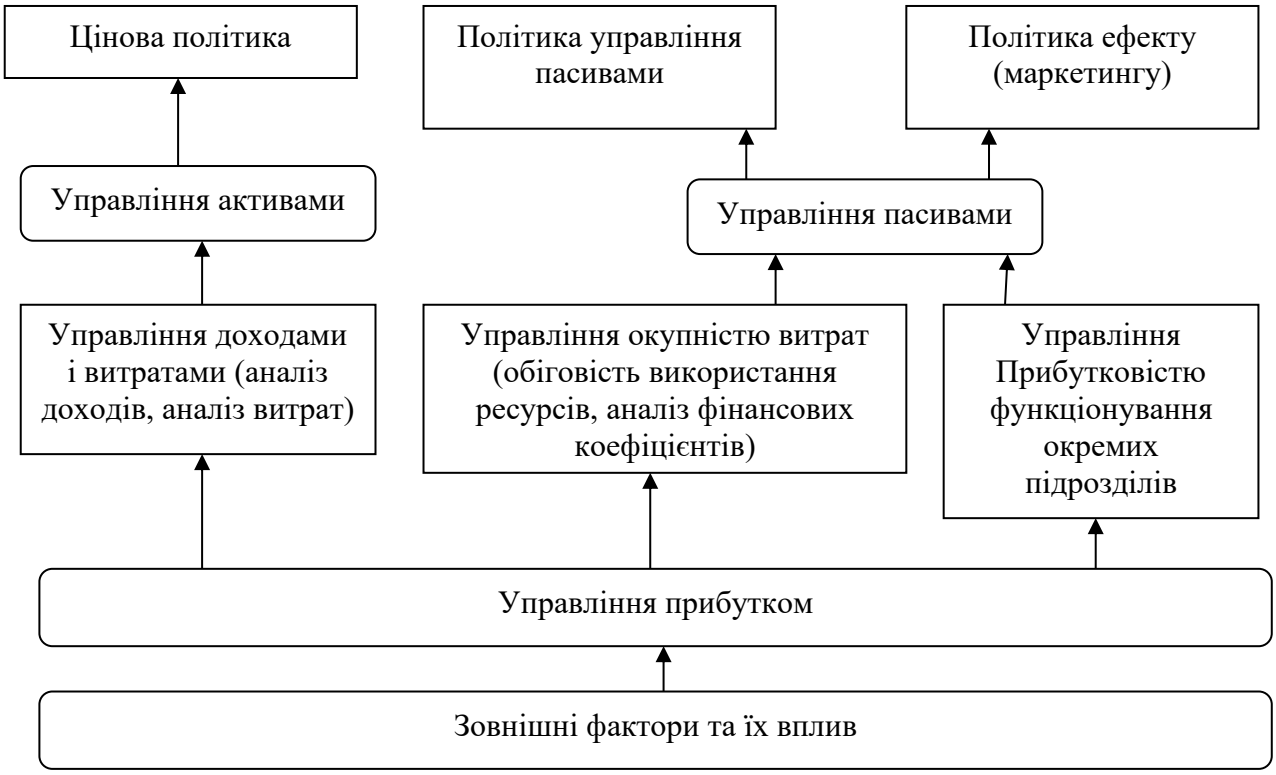

Рис. 1.3. Процес управління прибутковістю банку [35, с. 97]

Отже, механізм управління прибутковістю банківської установи включає систему методів та інструментів, що безпосередньо пов'язані із формуванням, розподілом та використанням прибутку установи, і здійснюється з метою покращення результатів прибутковості та підвищення ефективності банківської діяльності. Механізм управління прибутковістю банку є цілеспрямованим організуючим впливом суб'єкта управління, тобто керуючої системи (комплекс підрозділів, що забезпечують управління прибутком банку) на об'єкт управління – керовану систему – складові прибутковості банківської діяльності.

Механізм управління прибутковістю банків охоплює такі складові: організаційно-економічну, фінансову, мотиваційну, правову, інформаційну.

Головним поставленим завданням управління прибутком комерційного банку є забезпечення та підтримання максимізації добробуту засновників, учасників банку в поточному та перспективному періодах.

Отже, система управління прибутком, відповідно до цієї поставленої мети, повинна виконувати наступні завдання:

1) Виконання та підтримання максимізації затвердженого розміру прибутку, що формує ресурсний потенціал банківської установи і ринкової кон’юнктури.

2) Пропорційність між прибутком і допустимим рівнем ризику.

3) Дотримання добірної якості самого прибутку, який створюється. В цьому випадку за рахунок операційної діяльності повинні бути реалізовані резерви зростання.

4) Гарантування виплат його власникам встановленого рівня доходів, від інвестованого капіталу установи.

5) Підтримка формування належного обсягу фінансових ресурсів відповідно поставлених управлянням завдань розвитку комерційного банку в перспективному періоді.

6) Прогресивне зростання ринкової вартості банківської установи.

Прибутковість банківського бізнесу є одним із найважливіших показників, що характеризує фінансові результати діяльності банків, є матеріальною

основою їх подальшого функціонування та визначення рейтингу на банківському ринку. Основна задача банківського діяльності – не допустити його зниження, оскільки це неминуче відобразиться як на показниках достатності капіталу, так і на рівні конкурентоспроможності банківської установи.

1.3 Вітчизняний та зарубіжний досвід оцінки управління прибутковості банку: інформаційна база, методика, показники вимірювання

В умовах ринкової економіки отримання прибутку та забезпечення прибуткової діяльності є необхідним чинником існування будь-кого суб'єкта підприємництва. Нестабільне політичне становище в країні істотно впливає на фінансове становище банків. Тому необхідно додаткове вивчення зарубіжного досвіду провідних економістів та банкірів з метою ізоляції доходів банку від політичних сил держави.

У сучасному банку фінансовий аналіз являє собою не просто елемент фінансового управління, а його основу, оскільки фінансова діяльність, як відомо, є головною. Банки належать до загального класу компаній, які можна визначити як фірми фінансових послуг. Банки можуть розглядатися як регульовані фірми, як інформаційні процесори та як портфелі активів, зобов'язань та власного капіталу. При даному рівні відсотка та цін, баланс визначає доходи та витрати. Прибутковість банку визначається насамперед структурою балансу та операційною ефективністю. Ці два фактори відображаються у звіті банку про фінансові результати. Типова форма такого звіту представлена у табл. 1.2.

Підсумковий рядок рахунків прибутків та збитків, іменований «Чистий дохід», є сумою (з урахуванням знака) п'яти компонентів:

1) чистого відсоткового доходу (ПД – ПР) або сукупної різниці між одержуваними відсотками від позичок (ПД) та виплатою відсотків на позиковий капітал (ПР);

2) резерву покриття втрат за позиками (РПП);

3) чистого непроцентного доходу (НД – НР), тобто різниці між такими доходами (НД) та витратами (НР);

4) суми податків (ПН);

5) доходів/збитків від цінних паперів (ДЦП). Використані символи представлені у табл. 1.12.

Таблиця 1.2

Типова форма звіту банку про фінансові результати [35, с. 221]

(1)	Процентний дохід (ПД)
(2)	Витрати на виплату відсотків (процентна витрата) (ПР)
(3) = (1) – (2)	Чистий відсотковий дохід ЧПД = (ПД – ПР)
(4)	Резерв для покриття втрат по позиках (РВП)
(5) = (3) – (4)	Чистий процентний дохід після створення резервів для покриття втрат з позик (ПД – ПР – РПП)
(6)	Невідсотковий дохід, наприклад, комісійні (НД)
(7)	Витрати, не пов'язані з виплатою відсотка, наприклад, накладні витрати (НР)
(8) = (6) – (7)	Чистий дохід, не пов'язаний із відсотком (НД – НР)
(9) = (5) – (8)	Дохід до сплати податків та без урахування збитків / доходів від цінних паперів (ПД – Пр) – РВП + (ПД – НР)
(10)	Прибутковий податок (ПН)
(11) = (9) – (10)	Чистий дохід від операційної діяльності банку [(ПД – Пр) – РПП + (НД - НР)] – ПН
(12)	Дохід / збитки від цінних паперів (+/- ДЦП)
(13) = (11) + / - (12)	Чистий дохід (ЧД) ЧД = [(ПД – Пр) – РВП + (НД – НР)] – ПН + / - ДЦБ
(14)	Дивіденди (Д)
(15) = (13) + / - (14)	Сумарний нерозподілений прибуток (НПр) НПр = [(ПД - Пр) - РПП + (НД - НР)] - ПН + / - ДЦП - Д = ЧД - Д

Позики, що є основною частиною банківського портфеля доходних активів, є основним джерелом банківського доходу. Не дивно, що у банків, які відчувають фінансову скруту, виникають проблеми зі своїми портфелями позик. Джерелом виплат банківських дивідендів є прибуток банків, що залишається за вирахуванням податків та безготівкових витрат (наприклад, амортизація). Оскільки безготівкові витрати банків незначні в порівнянні з нефінансовими фірмами, чистий дохід є величиною, дуже близькою до грошового потоку готівки, придатного для виплати дивідендів Нерозподілений прибуток є

основним джерелом зростання капіталу. Якщо виключити зовнішній капітал, то за дотримання ставлення капіталу до активам, зростання активів обмежується прибутковістю та виплатою дивідендів. Коефіцієнт внутрішнього капіталоутворення (КВК) дорівнює добутку частки прибутку, що не розподіляється серед акціонерів (НПА), та прибутку на власний капітал (ПНК) [35, с. 224]:

$$КВК = НПА \times ПНК. \quad (1.1)$$

Поєднуючи бухгалтерську інформацію з фінансовими звітами, запроваджено загальні критерії діяльності банку, такі як прибуток на активи (return on assets, ROA) та прибуток на капітал (return on equity ROE). Ризикованість цих прибутків визначається насамперед банківським кредитним ризиком, процентним ризиком та ризиком ліквідності.

Розмір та структура банківського балансу важливі через їх вплив на ризик (мінливість доходу) та прибуток (рентабельність). Особлива увага приділяється тому впливу, який управлінські рішення керівництва та зміни у навколишній обстановці (тобто зміни умов конкуренції та регулювання) мають характер взаємовідносини «ризик-дохід». Щоб проілюструвати такий аналіз, розглянемо три щойно прийняті балансові характеристики та його значення для структури «ризик-доход» (табл. 1.3).

Відсутність значного обсягу основного капіталу балансі комерційного банку (п. 1 табл. 1.3) проявляється у низькому рівні операційних накладних витрат. Це означає, що зміна частки виходу «продукції» (наприклад, позичок) мало позначиться на зміні операційного прибутку до сплати податків.

З погляду ведення операцій комерційні банки мають малі шанси як великі доходи, і великі втрати при зміні обсягу активів, які приносять доходи.

Оскільки більшість банківських пасивів є платежами на вимогу – або за законом, або за традицією, – банки повинні мати ліквідність, щоб попередити вилучення депозитів (п. 2 табл. 1.3). Банкам потрібна ліквідність, щоб

задовольняти попит на позички з боку своїх найкращих клієнтів. Ці два фактори змушують банки намагатися максимально застрахувати від ризику (тобто погодити за термінами) свої баланси і таким чином відмовлятися від більш прибуткових, але менш ліквідних інвестиційних можливостей. Кінцевим ефектом є зниження як потенційного ризику, і потенційного доходу.

Таблиця 1.3

Основні балансові показники комерційних банків [36, с. 236]

Характеристики	Значення	Вплив на банківський	
		ризик	дохід
1. Невеликий основний капітал чи фізичні активи	Низький рівень операційних доходів	Зниження ризику	Зниження доходу
2. Значний обсяг короткострокових зобов'язань (депозитів)	Вимога високої ліквідності	Збільшення ризику	Збільшення доходу
3. Значний обсяг активів стосовно власного капіталу	Високий рівень залучених коштів	Збільшення ризику	Збільшення доходу

Третя характеристика балансу у табл. 1.3 означає, що банки мають високий рівень відношення активів до власного капіталу. Якщо цей показник дуже великий, то кажуть, що банки з «неадекватним капіталом». У структурі «ризик-дохід» рівень залучених коштів – або фінансовий важіль – зумовлює потенційний і банківський ризик та дохід. Якщо банківські операції зосереджені на певних видах продукції, якщо немає диверсифікації, то високий рівень залучених коштів пов'язаний і з найбільш високим ризиком потенційних збитків.

В закордонній практиці однією з найрозвиненіших систем коефіцієнтного аналізу є BAKred Information System (BAKIS), що застосовується з 1997 Центральним банком Німеччини (Deutsche Bundesbank). BAKIS включає 47 коефіцієнтів, 19 з яких відносяться до кредитного ризику (у тому числі коефіцієнт платоспроможності), 16 – до ринкових ризиків, 2 – до ризиків ліквідності і 10 пов’язані з прибутковістю банківських операцій. Всім цим показникам надано однакові вагові коефіцієнти значущості [35, с. 115]. В даний

час роль системи зводиться до розробки пріоритетів діяльності банківського нагляду.

Система аналізу Bank Monitoring Screens (BMS), що застосовується в США, об'єднує 39 фінансових показників і 35 параметрів, що належать до ринку капіталів.

Дуже цікавий досвід Нідерландів, де для визначення надійності кредитних установ ретельно вивчаються як показники, що безпосередньо характеризують діяльність банків, так і макроекономічні індикатори, що впливають на розвиток банківської галузі в цілому (зростання ВВП та промислового виробництва, рівень безробіття, курс євро, індикатор кількості банкрутств протягом останнього року тощо).

Методику щодо розрахунку показників прибутковості, яка застосовується в українській практиці, наведено далі.

Показник прибутковості активів (ROA – Return on Assets), або, як його ще називають, показник рентабельності чи ефективності використання активів, показує наскільки добре менеджмент справляється із завданням отримання чистого прибутку від активів банку . Технічно ROA характеризує відношення чистого прибутку банку після сплати податків до активів банку і показує, скільки чистого прибутку дає одна одиниця активів банку. Цей показник можна виразити за формулою (1.1), а його оптимальне значення дорівнює 1% і вище [36, с. 242]:

$$ROA = \frac{\text{ЧП}}{\text{Аз}} \times 100\%, \qquad (1.1)$$

де – ЧП – чистий прибуток банку за період, гр. од.;

Аз – величина загальних активів банку за період, гр. од.

Цей показник характеризує ефективність використання всіх активів, що є в розпорядженні банку, і відображає результативність політики управління активами.

Чи не найважливішим показником ефективності управління розвитком банківського бізнесу є прибутковість (рентабельність) капіталу (ROE – Return on Equity). ROE є узагальнюючим показником ефективності і характеризує прибутковість того капіталу, який вклали власники у банківський бізнес, тому показник прибутковості капіталу банку демонструє те, наскільки ефективно керівництво банку використовує вкладений власниками у цей бізнес капітал для акумулювання віддачі від володіння бізнесом – чистого прибутку після оподаткування. Чим вище значення показника ROE, тим для акціонерів краще, адже вони отримують більшу віддачу від капіталу, але слід пам'ятати, що високий рівень прибутковості зазвичай супроводжується високим ризиком.

Оскільки показник ROE відображає рівень прибутковості вкладених акціонерами в банківський бізнес коштів, він може слугувати орієнтиром у виборі найпривабливішого напряму інвестування. Технічно ROE характеризує відношення чистого прибутку банку після сплати податків до вкладеного акціонерами капіталу і показує, скільки чистого прибутку приносить кожна гривня інвестованого капіталу. Цей показник можна виразити за формулою (1.2), а його оптимальне значення становить 5% і вище [37, с. 48]:

$$ROE = \frac{ЧП}{ВК} \times 100\%, \qquad (1.2)$$

де ЧП – чистий прибуток банку за період, гр. од.;

ВК – величина власного капіталу банку за період, гр. од.

За низької рентабельності капіталу власники можуть прийняти рішення про продаж акцій та інвестування коштів у більш прибутковий бізнес.

Важливими показниками ефективності управління розвитком банківського бізнесу є операційні доходи та операційна ефективність банків (CIR). Операційні доходи – це надходження від основної діяльності, тобто такі, які отримані банком у результаті здійснення операцій чи надання послуг своїм

клієнтам, тому до них не входять доходи, отримані від продажу основних засобів, доходи неопераційних підрозділів (гуртожитки, їдальні), штрафи та пені, отримані за господарськими операціями. Таким чином, операційні доходи є профільними банківськими доходами, які відображають здатність банків до акумулювання прибутку від здійснення безпосередньо фінансових операцій та операцій з фінансовими активами.

Проте доходи самі по собі не до кінця відображають стан ефективності управління розвитком банківського бізнесу, якщо їх не порівнювати з коштами, витраченими для отримання цих доходів. Для цього проаналізуємо операційну ефективність банків. Операційна ефективність (CIR – Cost-to-Income Ratio) – це відношення операційних витрат до операційних доходів (формула 1.3).

$$\text{CIR} = \frac{\text{Во}}{\text{До}} \times 100\%, \qquad (1.3)$$

де Во – операційні витрати банку за період, гр. од.;

До – операційні доходи банку за період, гр. од. [37, с. 48].

Оскільки операційні витрати повністю контролюються керівництвом банку, показник CIR використовується задля визначення ефективності керівництва банку мінімізувати адміністративно-господарські витрати, що за умови незмінного рівня доходів забезпечить збільшення прибутку . Чим менше значення показника CIR, тим ефективніше банк здійснює свою діяльність. Рекомендоване значення показника становить не більше 70% [38, с. 75].

Ефективним із точки зору управління розвитком банківського бізнесу є формування відчутної частки чистих комісійних доходів в операційних доходах банків. Спроможність акумулювати непроцентні доходи залежить від різноманітності послуг, які надають банки. Проте їх основу становлять комісійні доходи банків.

Для оцінки ефективності видатків банку використовують показник рівня їх прибутковості (RB), який розраховують за такою формулою:

$$\text{RB} = \frac{\text{ЧП}}{\text{Вз}}, \tag{1.4}$$

де ЧП – чистий прибуток банку за період, гр. од.;

Вз – загальні витрати банку за період, гр. од.

Ефективність операційної діяльності банку можна оцінити за допомогою показника чистого спреду. Аналіз чистого спреду пов'язаний із процентною політикою банку, яка відображається у динаміці процентних ставок за активними й пасивними операціями. Мінімізувати процентний ризик дає змогу узгоджена процентна політика за кредитними та депозитними операціями. Ступінь такої узгодженості характеризує чистий серед (сч), який розраховують таким чином:

$$\text{Сч} = \frac{\frac{\text{По}}{\text{П}} \cdot 100\%}{\frac{\text{Пс}}{\text{Пд}} \cdot 100\%}, \tag{1.5}$$

де По – проценти отримані за період, гр. од.;

П – позики за період, гр. од.;

Пс – проценти сплачені за період, гр. од.;

Пд – процент за депозит за період, гр. од. [38, с. 75].

Чистий спред – це різниця між процентними – отриманими та сплаченими – ставками. За його допомогою визначають необхідну мінімальну різницю між ставками за активними й пасивними операціями, яка дає змогу банку мінімізувати витрати, але не принесе прибутку (мінімальне значення показника 0). Оптимальне значення чистого спреду – не менше 1,25 %.

Чиста процентна маржа (Мч.пр.) слугує для покриття витрат банку і ризику, у тому числі інфляційного, створення прибутку, покриття договірних угод. Розраховують її значення за формулою:

$$\text{Мч. пр.} = \frac{\text{Дпр.} - \text{Впр.}}{\text{Вз}} \cdot 100\%, \qquad (1.6)$$

де Дпр – дохід від процентів за період, гр. од.;

Впр. – витрати на проценти за період, гр. од.;

Вз – загальні витрати за період, гр. од.

Цей коефіцієнт допомагає з'ясувати, чи може банк забезпечити прибуток у вигляді доходу від процентної різниці як процент до середніх активів. Оптимальним значенням цього показника є 4,5 %.

Обіговість активів є основним показником ділової активності банку. Чим швидше обертаються активи, тим більше прибутку отримає банк, а, відповідно, й ефективніше він працює. Розрахунок коефіцієнта обіговості активів (N) здійснюють за такою формулою:

$$N = \frac{\text{Д}}{\grave{\text{A}}}, \qquad (1.7)$$

Д – дохід банку за період, гр. од.;

$\bar{A}$ – середні залишки активів банку за період, гр. од.

Збільшення кількості обігів, що здійснюють активи, е позитивним явищем, Зростання цього коефіцієнта не тільки позитивно відбивається на підвищенні ефективності роботи банку, а й підвищує його ліквідність та сприяє вивільненню ресурсів з обігу.

Оберненим показником, що характеризує прискорення обіговості активів, є показник тривалості одного обігу активів у днях, який розраховують за формулою:

$$t = \frac{\grave{A}}{Д} \cdot Дн, \qquad (1.8)$$

де Дн – кількість днів у періоді.

Зменшення цього показника свідчить про прискорення обіговості активів і вважається позитивним явищем.

Після загального аналізу обіговості активів доцільно провести аналіз обіговості окремих видів активів і оцінити їх вклад у підвищення ліквідності та прибутковості роботи банку.

Оскільки оплата праці є найголовнішою складовою непроцентних видатків банку, то продуктивність праці співробітників, яку вимірюють з урахуванням чисельності штату та витрат на його утримання, може свідчити про ефективність роботи самої установи. Однак продуктивність роботи потрібно оцінювати, зважаючи на той факт, що у поточному періоді економія на зарплаті (шляхом її значного зниження або скорочення чисельності працівників) може призвести до погіршення якості й послаблення мотивації до роботи, а з часом — до зниження ефективності діяльності банку.

Для оцінки ефективності діяльності працівників банку розраховують і аналізують такі показники:

$$ЧДпр. = \frac{ЧП}{Ч}, \qquad (1.9)$$

ЧП – прибуток після оподаткування за період, гр. од.;

Ч – загальна чисельність працівників за період. чол. [39, с. 74].

Отже, прибутковість банку – це сумарний позитивний результат його господарсько-фінансової та комерційної діяльності. За рахунок доходів банку покриваються всі його операційні витрати, формується прибуток, обсяг якого визначає рівень дивідендів, зростання капіталу, розвиток пасивних та активних

операцій. Прибутковість банку залежить від оптимальної структури його балансу (активи і пасиви) та від цілеспрямованої роботи банківського персоналу.

Важливими умовами забезпечення прибутковості банку є оптимізація структури доходів і витрат, визначення мінімально допустимої процентної маржі, виявлення тенденцій дохідності кредитних операцій, планування мінімальної дохідної маржі для прогнозування орієнтованого рівня процентів за активними та пасивними операціями. Дохідність банківської діяльності залежить також від підтримки ліквідності, управління банківським ризиком та його мінімізації.

Висновки до розділу 1

Розмір прибутку має бути достатнім для збільшення власного капіталу; створення резервних фондів; розширення та вдосконалення банківських операцій; фінансування капітальних вкладень; підвищення якості послуг; виплати дивідендів. Зрештою, саме це визначає умови для нормального функціонування та подальшого розвитку. За допомогою прибутку банк здатний довести свою надійність та ефективність діяльності, залучаючи при цьому найбільшу кількість клієнтів, що сприятливо впливає на його репутацію та економіку країни загалом.

Розмір прибутку або збитку, який отримує банк, відображає результати всієї його виконаної діяльності, всіх його активних та пасивних операцій і, зрештою, є його показовим підсумковим фінансовим результатом.

На величину прибутку комерційного банку впливають такі фактори: середній рівень відсотка за кредит, який банк надає іншим банкам та своїм клієнтам; середня прибутковість усіх його активних операцій; співвідношення його доходів та витрат; розподіл доходу та частка прибутку в ньому; витрати на обслуговування кадрів; зміна обсягу кредитних та активних депозитних операцій; величина власного капіталу банку; структури кредитного портфеля.

Відділ економічного аналізу банку постійно аналізує прибутковість кожного виду операцій з метою визначення найбільш корисної для цього банку сфери вкладень коштів. Багато банків з метою збільшення свого прибутку вводять нові форми фінансових послуг. Зважаючи на фактор важливості показника прибуток для комерційного банку, має бути чітко відпрацьовано сам механізм управління прибутком, який передбачає структурний аналіз всіх його доходів, витрат, фінансових результатів діяльності банку, факторний аналіз структури прибутковості банку, управління рентабельністю окремих напрямів діяльності банку та банківських продуктів.

Прибуток характеризує стійкість кредитної установи. Він необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення
витрат і підвищення якості послуг, що надаються, і, зрештою, для успішного проведення наступних емісій і відповідно збільшення капіталу, який дає змогу розшрити обсяги і поліпшувати якість наданих послуг.

Впровадження складових стратегії управління рівнем прибутковості банку дозволить збільшити прибуток у довгостроковому періоді при визначеному рівню ризику. Формуючи стратегію банку щодо досягнення певних розмірів прибутку, необхідно розглядати її не як пасивно отримані доходи, а як результат, завоювання, оскільки прибуток, отриманий завдяки ініціативі, є результатом інновацій, відсутності страху перед ризиком, раціонального використання коштів, далекоглядної політики щодо заборгованості.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ПРИБУТКУ ТА ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ АТ «ПУМБ»

2.1 Загальна характеристика комерційного банку АТ «ПУМБ»

Акціонерне товариство «Перший український міжнародний банк» зареєстровано 23 грудня 1991. АТ «Перший Український Міжнародний Банк» є частиною бізнесу SCM, що є міжнародним брендом, представленим в 7 країнах Європи і Північної Америки. Компанії і підприємства, що відносяться до SCM, працюють в гірничо-металургійній, енергетичній, банківській, телекомунікаційній, мас-медійній, транспортній, сільськогосподарській, страховій і інших сферах.

Коротка назва – АТ «ПУМБ». Головний офіс знаходиться в Києві. Всеукраїнська мережа відділень банку нараховує 172 відділення в усіх областях України. АТ «ПУМБ» є одним із небагатьох банків, який під час кризи 2014-2015 рр. не лише не закривав відділення, а й відкривав нові. Станом на 1 січня 2020 р. банк обслуговує 1,2 млн. приватних та більше 40 тисяч корпоративних клієнтів. В своїй діяльності банк керується основними нормативно-законодавчими актами [40; 41].

АТ «ПУМБ» – найбільший український банк з приватним капіталом, що надає всі види банківських послуг; відноситься до системно важливих банків. Його діяльність зосереджена на комерційних, роздрібних та інвестиційно-банківських операціях.

АТ «ПУМБ» входить в ТОП-8 найбільших банків України за версією рейтингу «Financial club» «50 провідних банків України».

АТ «ПУМБ» входить у десятку найбільших банків України за ключовими фінансовими показниками. АТ «ПУМБ» є універсальним банком, діяльність якого зосереджена на комерційних, роздрібних та інвестиційно-банківських операціях. Універсальність АТ «ПУМБ» обумовлена різноманітністю

банківських послуг, які надаються клієнта. Банк за посовує клієнтоорієнтований підхід; з точки зору захисту споживачів – чіткість та прозорість умов надання послуг, задля чого створено низку нормативних актів щодо інформаційних зобов'язань, покладених на банк щодо клієнтів, особливо споживачів. Такий підхід є безсумнівно важливим, оскільки сприяє правильному виконанню зобов'язань банку щодо надання послуг клієнтам та дозволяє споживачам контролювати, чи правильно банк виконують свої зобов'язання перед ними.

В обслуговуванні мікро та малого бізнесу банк фокусувався на спрощенні бізнес-процесів та зручності вибору клієнтами продуктів та послуг банку.

За допомогою автоматизації кредитного процесу банк швидко приймає рішення і надає кредитні кошти. Для агросектору банк впровадив швидкі цільові продукти та партнерські програми на купівлю сільськогосподарської техніки. Вони мають просту процедуру оформлення та знижену ціну кредиту. У 2019 р. банк впровадив чат-бот для корпоративних клієнтів, де вони можуть отримати 24/7 всю необхідну інформацію, економлячи свій дорогоцінний час.

АТ «ПУМБ» своєю діяльністю забезпечує не лише стійкі фінансові результати, але й здійснює внесок у соціальне та економічне зростання України.

Головний акціонер банку – ТОВ «СКМ Фінанс» (92,24% акціонерного капіталу). Найвищим органом управління ПУМБ є Загальні збори акціонерів. Наглядова рада банку, яка обирається Загальними зборами акціонерів і є йому підзвітною, забезпечує захист прав акціонерів банку, контролює та регулює діяльність Правління банку. Очолює правління голова правління [42].

Для представлення загальної характеристики досліджуваного банку наведено дані темпів зростання основних показників розвитку банку АТ «ПУМБ»: активів, капіталу та депозитної бази. В табл. 2.1 представлено темпи зростання основних показників розвитку АТ «ПУМБ» та розрахований на їх підставі узагальнюючий показник розвитку, як середня геометрична темпів зростання активів, капіталу та депозитної бази.

Таблиця 2.1

Темпи зростання основних показників розвитку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Найменування показника	на 31.12.2018	на 31.12.2019	на 31.12.2020	Відхилення (2020 р. від 2018 р.)
Активи	1,0742	1,3510	1,1006	0,0264
Кошти юридичних та фізичних осіб	1,0705	1,2001	1,3450	0,2745
Капітал	1,3150	1,3810	1,0629	-0,2521
Узагальнюючий показник розвитку (I_1)	1,1532	1,3107	1,1695	0,0163

Джерело: складено за даними [43]

Наочно темпи зростання основних показників розвитку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. представлено графічно (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Темпи зростання основних показників розвитку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Найбільш високі темпи зростання основних показників розвитку АТ «ПУМП» відмічено за підсумками 2019 р. У цей період в порівнянні з 2018 роком активи переважно зросли за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів, заборгованості інших банків та кредитів, наданих клієнтам.

Кошти юридичних осіб та фізичних осіб показують стійкий тренд; щорічно темп зростання збільшується. Темп зростання капіталу банку за підсумками 2020 р. уповільнюється за рахунок скорочення резервного фонду та нерозподіленого прибутку. Узагальнюючий показник розвитку у зв'язку їх цим дещо знижується за підсумками 2020 р. Отже, високі показники динаміки для АТ «ПУМБ» були забезпечені здебільшого за рахунок збільшення коштів юридичних та фізичних осіб.

Показники операційної діяльності банку АТ «ПУМБ» наведені далі. Обрані показники операційної ефективності є важливими показниками для оцінки результативності діяльності банків. В табл. 2.2 представлено динаміку показників операційної ефективності АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Таблиця 2.2

Показники операційної ефективності АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Найменування показника	на 31.12.2018	на 31.12.2019	на 31.12.2020	Відхилення (2020 р. від 2018 р.)
Чиста процентна маржа	0,08	0,001	0,10	0,02
Рентабельності активів (ROA)	0,04	0,04	0,05	0,00
Валовий чистий дохід до середніх активів	0,05	0,05	0,06	0,01
Узагальнюючий показник розвитку (I_2)	0,06	0,027	0,07	0,01
Довідково:				
Середні активи	49393,90	66184,95	53732,30	4338,40

Джерело: складено за даними [43]

Отже, операційні показники АТ «ПУМБ» мають не високі значення. Банку вдається підтримувати узагальнюючий показник операційної ефективності на додатному рівні. Основна причина низьких показників є високий кредитний ризик, криза в економіці, недостатнього впровадження інновацій в управління ризиками, зокрема використання недосконалих скорингових моделей, а з іншого – недостатнє впровадження інноваційних послуг, які б дозволили отримати додаткові доходи і покращити результативні показники діяльності банків.

Досліджено показники щодо ринкової позиці банку АТ «ПУМБ» за активами, капіталом та депозитами:

1) активи характеризують долю банку на ринку банківських послуг;

2) капітал характеризує наскільки банк є захищеним від ризиків;

3) депозити юридичних і фізичних осіб характеризують розвиток клієнтської бази, рівень довіри до банку, його імідж (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Показники ринкової позиці банку за активами, капіталом та депозитами АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., млн. грн.

Найменування показника	на 31.12.2018	на 31.12.2019	на 31.12.2020
Капітал банківської системи	154960	199921	209460
Капітал банку	6702,3	9256,2	9839
Ринкова позиція за капіталом, %	4,33	4,63	4,70
Загальні активи банківської системи	1359703	1493298	1822841
Загальні активи банку	51160,1	56304,5	76065,4
Ринкова позиція за активами, %	3,76	3,77	4,17
Кошти юридичних та фізичних осіб по банківській системі	938618	1077157	1366087
Кошти юридичних та фізичних осіб банку	39759,3	42717	57455,7
Ринкова позиція за депозитами юридичних та фізичних осіб, %	4,24	3,97	4,21
Узагальнюючий показник (I_3)	4,11	4,12	4,36

Джерело: складено за даними [43]

За інтегральними оцінками темпів зростання основних показників розвитку банку (I_1), показників операційної діяльності банку (I_2) та показників ринкової позиці банку за активами, капіталом та депозитами (I_3) визначено інтегральні показники ефективності інноваційної діяльності АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. із застосування формули:

$$I = \sqrt[3]{I_1 + I_2 + I_3}, \quad (2.1)$$

де I_1 – показники розвитку банку;

I_2 – показників операційної діяльності банку;

I_3 – показники ринкової позиці банку за активами, капіталом та депозитами [44].

$I_{2018} = \sqrt[3]{1{,}1532 + 0{,}06 + 4{,}11} = 1{,}70.$

$I_{2019} = \sqrt[3]{1{,}3107 + 0{,}027 + 4{,}32} = 1{,}78.$

$I_{2020} = \sqrt[3]{1{,}1695 + 0{,}07 + 4{,}36} = 1{,}77.$

В дисертаційній роботі Карчевої І.Я. проведено розрахунок інтегрального показника для АТ «ПриватБанк» та АТ «Райффайзенбанк Аваль», які складають 2,37 та 1,25 [44]. Отже, АТ «ПУМБ» поступається цим банкам за розрахованим показником інтегральної оцінки розвитку.

Для представлення загальної характеристики досліджуваного банку наведено оцінку рейтингу банку АТ «ПУМБ» за конкурентними перевагами порівняно до інших банків. Виходячи з наведеного оцінка конкурентоспроможності АТ «ПУМБ» виконана порівняно до інших системно важливих банків, перелік станом на 1 березня 2021 р. опублікував НБУ [45] та налічує 13 банків. Для дослідження обрано наступні, які на думку експерті, є найбільш популярними на ринку банківських послуг серед населення на корпоративного сектору [46]: АТ «Альфа-банк», АТ «ПриватБанк», АТ «ОТП банк» та АТ «Укрексімбнк».

У табл. 2.4 представлений рейтинг банків за такими конкурентними перевагами як: кредитний портфель (за абсолютним приростом кредитів), клієнтська база, цінова політика банку, імідж, наявність та рівень використання інтернет-банкінгу. Варіанти рівнів оцінювання банків виконані за п’ятибальною шкалою та представлені наступним чином: 5 – висока оцінка розвитку; 4 – оцінка «добре», стабільний розвиток; 3 – задовільний розвиток; 2 – слабкі позиції; 1 – жахливий стан, дуже низький варіант розвитку.

Розглянемо більш детально характеристики банків у розрізі їх конкурентних переваг. Всі вищенаведені банківські установи не мають вищу оцінку за такою конкурентною перевагою як стан формування кредитного портфелю. Відомо, що дана конкурентна перевага означає сукупність кредитів

наданих банком з метою отримання доходів. Не високий рівень оцінки кредитного портфелю свідчить про недостатню забезпеченість банків фінансовими ресурсами. Окрім того, даний показник визначає ще й ступінь розвитку та доходність банку. Так, дещо краще за інших, в сенсі більш вдалого управління кредитним портфелем, в Україні за показниками табл. 2.4 функціонував АТ «ПриватБанк» та АТ «ПУМБ».

Таблиця 2.4

Рейтинг банківських установ за рівнем конкурентоспроможності

№ з/п	Місто рейтингу	Назва банківської установи	Конкуренті переваги					Середня експертна оцінка
			Кредитний портфель	Клієнт. база	Цінова політика	Імідж	Наявність та рівень використання інтернет-банкінгу	
1	4	АТ «Альфа-банк»	3	3	5	4	3	3,6
2	1	АТ «ПриватБанк»	4	5	5	5	5	4,8
3	2	АТ «ПУМП»	4	4	4	5	3	4
4	5	АТ «ОТП банк»	4	3	4	4	3	3,6
5	3	АТ «Укрексімбанк»	4	4	4	4	4	4

Джерело: складено за даними [43; 44; 45; 46; 47; 48]

Слід зазначити, що найбільшу питому вагу у загальному обсязі кредитного портфелю АТ «ПУБМ» мають стандартні кредити (69 %). Це є позитивною тенденцією, оскільки проценти та суми боргу сплачуються вчасно, що значно зменшує ризики. Найбільшу частку нестандартних кредитів становлять кредити «під контролем» – 23 %. Позитивною тенденцією є й те, що найбільш ризикові кредити, а саме: сумнівні та безнадійні складають незначну питому вагу, відповідно – 6 та 3 % [57]. Для ефективного управління кредитним портфелем, а отже і для забезпечення конкурентоспроможності банку необхідно контролювати та упереджувати ризики, які можуть бути як у банків, так і у реальних споживачів банківських послуг, що фігурують на фінансовому ринку з

приводу здійснення кредитних операцій. Керівництву банків потрібно регулярно проводити аналіз стану кредитного портфелю та значно покращувати перебіг операцій, особливо, з проблемними кредитами.

Наступним етапом застосування методики оцінки конкурентоспроможності банків є аналіз такої конкурентної переваги як стан розвитку клієнтської бази, що визначається якістю обслуговування та ступенем задоволення потреб споживачів послугами та фінансовою стійкістю, тобто станом банку, який характеризується можливістю пристосуватися до будь-яких фінансових змін бізнес-середовища та достатністю майна для погашення зобов'язань. За даними табл. 2.4 з'ясовано, що найпотужнішу клієнтську базу має АТ «ПриватБанк», менш потужнішу – АТ «ПУБМ». Проте відсутній уніфікований підхід щодо аналізу системи показників стосовно даної категорії переваг. Отже, аналіз вище зазначеної конкурентної переваги доцільно проводити за такими основними критеріями, як: надійність депозитних вкладів, кількість банкоматів та клієнтів, частка ринку. Саме ці категорії найбільшою мірою і відзначатимуть потужність клієнтської бази. Слід зазначити, що найбільшою мірою оцінка клієнтської бази може бути представлена шляхом детального вивчення її за допомогою проведення соціологічних обстежень, бо саме вони сприятимуть забезпеченню отримання більш вірогідних даних.

Особливої уваги потребує дослідження такої складової конкурентоспроможності банку, як цінова політика банку стосовно його клієнтів. Еволюція структури банківського сектора від структури олігополії до структури монополістичної конкуренції проявилася, зокрема, у виникненні змін в конкурентній поведінці банків. Цінова політика стала одним з напрямів конкурентної боротьби. У банківському секторі конкурентна поведінка включає політику підвищення процентних ставок по депозитах при одночасному зниженні процентних ставок по кредитах, вартість кредитної політики і політику вартості посередницьких операцій. Робота в умовах конкуренції, коли існує ризик втрати клієнтів, привела до тенденції з стандартизації процентних ставок і комісійних ставок на всьому ринку.

Цінова політика займає визначальне місце в системі комплексу маркетингу АТ «ПУМБ» займає, та представляє собою комплекс заходів щодо формування та управління цінами на банківські продукти та послуги, вибору цінової стратегії з урахуванням поточного стану та перспектив розвитку ринку банківських послуг. Об'єктами цінової політики АТ «ПУМБ» є процентні ставки, тарифи, комісійна винагорода банку, курси валют, знижки, премії та надбавки та мінімальний розмір вкладу. Цілі цінової політики АТ «ПУМБ»: максимізація прибутку, розширення частки ринку та лідерство у якості. Мета маркетингової цінової політики АТ «ПУМБ» полягає в тому, щоб установлювати такі відсотки і тарифи й так ними варіювати, щоб утримати лідируючі позиції на ринку, володіючи максимальною його часткою, і забезпечити найбільший обсяг прибутку. У послузі АТ «ПУМБ» цінова політика виражається у комісійній винагороді банку за надавані послуги, причому за кожну послугу є свій відсоток. Отже, цінова політика АТ «ПУМБ» полягає у комісійній винагороді від операції. При ціноутворенні банк використовує метод «сприйманої цінності» та орієнтується на те, яку операцію виконує клієнт, і встановлює певні комісійні.

АТ «ПУМБ» незначно програє у ціновому позиціонуванні своїх послуг для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців в порівнянні з іншими банками (Альфа-банк та Приватбанк), проте цінова політика по відношенню до фізичних осіб є більш лояльною і в результаті є найбільш конкурентоздатною у даному сегменті серед інших банків. АТ «ПУМБ» використовує у своїй діяльності дієві методи маркетингу, за рахунок чого утримує існуючих клієнтів, а також залучає нових за допомогою реклами, пропаганди, стимулюванню збуту, прямого маркетингу, а також особистих продаж. Усі ці складові допомагають банку просувати свої продукти та послуги і мати високі позиції в банківській сфері.

Наступним етапом аналізу конкурентоспроможності є вивчення та дослідження конкурентних переваг за яким банк АТ «ПУМБ» разом з АТ «ПриватБанк» отримав найвищі оцінки у загальному рейтингу, зокрема це імідж банку. Вищевказана конкурентна перевага може бути сформована завдяки наявності ефективної системи управління банківської установи, яка має

забезпечувати можливості виконання керівниками на високому професійному рівні таких універсальних функцій управління як: планування, організація, контроль, мотивація. Основою діяльності вище вказаних банківських установ є Кодекс корпоративної етики працівників банку. Кожен співробітник має виконувати правила, що представлені у даному організаційно-розпорядчому документі.

Ще один фактор конкурентоспроможності, який досліджено, – це наявність та рівень використання інтернет-банкінгу. Цільова аудиторія АТ «ПУМБ» – середні та великі корпоративні клієнти. Тому для просування своїх послуг та взагалі у маркетинговій комунікаційній політиці АТ «ПУМБ» важливим є застосовування мобільного банкінгу та банк-клієнт для корпоративних клієнтів. За сучасних умов у тому числі при пандемії стратегія банку має бути спрямована на перехід від обслуговування у відділеннях банку до ідеології навчання клієнтів використанню дистанційних інструментів банківського обслуговування. За оцінками експертів за організацією інтернет-банкінгу АТ «ПУМБ» значно поступається АТ «ПриватБанк». У результаті проведених досліджень, щодо конкурентів було виявлено, що лідерами ринку є «ПриватБанк», його Інтернет-банкінгом користується 9 млн чоловік. На другому місці ПУМБ – 911 тис. користувачів, далі йде Укрексімбанк – 851 тис., Альфа банк–560 тис. і замикає п'ятірку ОТП Банк – 437 тис. клієнтів (рис. Б.1, Додаток Б).

Інтернет-банкінг значно скорочує собівартість банківської операції, що дозволяє банкам надавати клієнтам послуги дистанційно. Конфіденційність даних по каналах Інтернет-банкінгу гарантується завдяки використанню при обміні інформацією сертифікованих засобів криптографічного захисту, механізму аутентифікації клієнтів, а також постійному контролю за цілісністю інформації.

Отримані результати щодо рівня конкурентоспроможності банків представлено графічно (рис. 2.2).

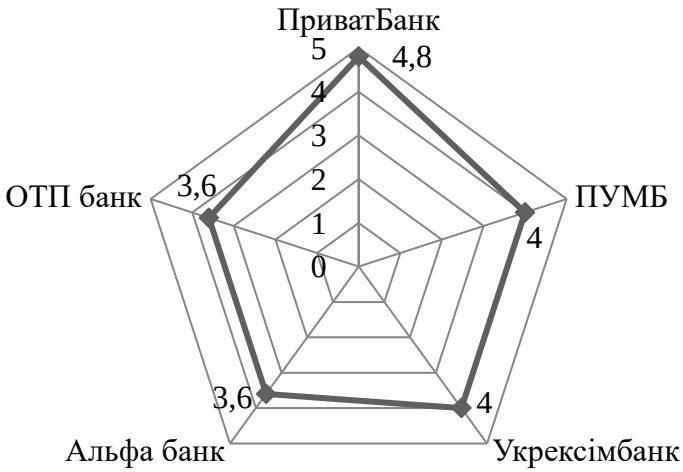

Рис. 2.2. Середня експертна оцінка рівня конкурентоспроможності банків

Джерело: складено за даними [43; 44; 45; 46; 47; 48]

Таким чином, згідно даних табл. 2.4 та рис. 2.2 найкращі позиції посідають АТ «Приватбанк» з оцінкою у 4,8 балів та АТ «ПУМБ» й АТ «Укрексімбанк» з оцінкою по 4 бали. Зазначені банки змогли не лише забезпечити ефективність управління, але й реалізувати на практиці свої стратегічні наміри, оскільки оцінки їх позицій за більшістю конкурентних переваг. Поруч із внутрішніми чинниками зовнішні детермінанти також мали значний вплив на конкурентоспроможність української банківської справи. Так, ринкова трансформація української економіки, приплив іноземних інвесторів, інтеграція України з Європейським Союзом, глобалізація фінансових ринків дестабілізують функції і умови роботи комерційних банків. Конкурентоспроможність банку забезпечується також і приналежністю банку до державного або наявністю іноземного капіталу у банку.

АТ «ПУМБ» є системно важливим банком. Тому досліджуючи рівень розвитку АТ «ПУМБ» слід встановити певні тенденції інноваційного розвитку банківського сектору України на даному етапі та визначити відновідністьб рівня інноваційного розвитку досліджуваного банку, а також його економічну ефективність. У української банківської системи є шанси стати однією з

найбільш передових у світі. На горизонті до 2030 р. цільове бачення банківського сектора експерти представляють таким чином:

1) Бізнес. Цифровізація допоможе скоротити витрати банків на 10-15%; технології великих даних дозволять максимально точно оцінювати клієнта при видачі кредиту; значна частка доходу припадатиме на небанківські послуги.

2) Клієнти. В рамках екосистем споживачі отримуватимуть крім фінансових телекомунікаційні, роздрібні та інші послуги; банківські операції будуть проводитися майже миттєво; клієнти будуть отримувати тільки персоналізовані пропозиції.

3) Галузь в цілому. Банки є локомотив впровадження інновацій і постачальник кадрів для інших галузей; IT-компанії стануть повноцінними постачальниками фінансових послуг і конкурентами банків; великі банки стануть центрами екосистем, що пропонують широкий спектр послуг; невеликі банки стануть нішевими гравцями.

4) Основні тенденції розвитку інновацій. Зараз банківський сектор України оживає після стагнації 2015-2016 рр. Одночасно поява нових гравців – фінтех-компаній, необанків і небанківських компаній – змінює структуру конкуренції, знижує рентабельність традиційної банківської діяльності, а значить, змушує шукати нові джерела доходу. Два найперспективніших напрямки тут – нові банківські продукти на основі цифрових технологій і небанківські продукти, створені в партнерстві зі сторонніми фірмами.

У цифрової трансформації банківської галузі України є хороша база. Все більше громадян використовують дистанційні канали обслуговування, при цьому рівень їх поширення відстає від рівня проникнення інтернету, що говорить про потенціал зростання. Мобільні додатки українських банків мають зараз в півтора-два рази більше функцій, ніж аналогічні програми провідних банків Європи. Переважно це пояснюється тим, що в Україні галузь формувалася вже в цифрову епоху, відразу переймаючи кращі практики. У 2018 р. Україна увійшла в топ-5 країн Європи з розвитку цифрового банкінгу.

Останніми роками АТ «ПУМБ» реалізовує перехід від класичного формату банку до фінансової екосистемі для обслуговування як приватних, так і корпоративних клієнтів на увазі посилення уваги до споживача і його запитам, а також вибудовування партнерських відносин з іншими компаніями. Тут слід зауважити те, що послуги, що надаються партнерами, повинні відповідати широкому колу повсякденних потреб клієнтів, що дозволить власнику екосистеми обслуговувати їх за принципом «одного вікна». Необхідність застосування та розвитку нових умінь таїть в собі ризики, але в перспективі власник екосистеми отримує право на частку доходів партнерів.

Важливим фактором розвитку є вміння взаємодіяти з технологічними компаніями при спільній розробці та впровадженні інноваційних рішень, аутсорсингу інновацій та інших формах співробітництва. Стратегічними партнерами АТ «ПУМБ» стають агрегатори користувальницької інформації (наприклад, соціальні мережі і оператори зв'язку), що надають доступ до зовнішніх даних про клієнтів. Невеликі фінансові організації, які не в змозі дозволити собі модернізацію власної IT-системи, можуть скористатися послугами компаній на аутсорс – від послуг з хмарного зберігання і обробки даних до застосування методів поглибленої аналітики та аналізу великих масивів даних.

Одним з найбільш розвинених видів електронних банківських послуг є дистанційне обслуговування клієнтів. Технологія дистанційного банківського обслуговування «домашній банкінг», або «віддалений банкінг», що дає можливість клієнту користуватись банківськими послугами, не будучи фізично присутнім в офісі установи, виник приблизно тридцять років тому. Сьогодні дистанційне банківське обслуговування в Україні надають багато фінансових установ. Варто зазначити, що банківські установи України почали активно втілювати в реальність переваги Інтернет-банкінгу в свою практику надання банківських послуг відносно нещодавно. Основною причиною даного стану є проблематичність технічної реалізації системи Інтернет-банкінгу, що пов'язане передусім, зі складністю та високою ціною захисту інформації, що передається.

Оцінка розвитку АТ «ПУМБ» проведена в розрізі цифрових банківських продуктів та послуг. Для цього проведено аналіз цифрових банківських продуктів і послуг в банківській системі. Найбільш успішними і технологічними учасники ринку вважають інтернет-сервіси АТ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Альфа банк», АТ «ПУМБ» та інші (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Характеристика найбільш технологічних інтернет-сервісів банків

Назва банківської установи	Електронні банківські послуги з дистанційного обслуговування клієнтів
АТ «Альфа-банк»	Інтернет-банкінг SMS-банкінг e-mail-банкінг» пакет послуг «Альфа-Престиж»
АТ «ПриватБанк»	Клієнт-банк Інтернет-Клієнт-банк мобільний банкінг Приват-24 Сдля фізичних осіб Приват-24 Corporate
Ощадбанк	Інтернет-банкінг Мобільний банкінг Термінали для здійснення платежів
АТ «ПУМП»	Банкомати, термінали для здійснення платежів GSM-банкінг, Інтернет-банкінг ПУМБ Online
Райффайзен Банк Аваль	Інтернет банкінг Мобільний банкінг Аваль-телевойс
УкрСиббанк	Комбінація «Інтернет-банкінг – SMS-банкінг – e-mail-банкінг»
Укрсоцбанк	Інтернет-банкінг UkrsotsbankOnline Мобільний банкінг SMSбанкінг Контакт-центр

Джерело: складено за даними [49]

Отже, популярність онлайн-розрахунків в Україні щороку зростає. Мережа Інтернет є відкритим середовищем, тому питання захисту банківської таємниці завжди на часі. Внаслідок цього, банки не можуть пропонувати клієнтурі банку достатній рівень перевірки платоспроможності клієнтів задля уникнення ризику шахрайства чи недотримання банківської таємниці. Далі проведено порівняння

мобільного банкінгу. В табл. 2.6 представлено Перелік послуг Інтернет-банкінгу, що пропонують найбільші банки України.

Таблиця 2.6

Послуги Інтернет-банкінгу найбільших банків України

Назва банківської установи	Назва системи Інтернет-банкінгу	Основні можливості
АТ «ПриватБанк»	Приват24	перегляд виписок за рахунками; - оформлення депозиту; - оформлення страхового полісу; - погашення кредиту; - купівля квитків на всі види транспорту; - купівля квитків на спортивні змагання; - обмін валюти; - будь-які види платежів; - переказ коштів; - замовлення додаткових платіжних карт
АТ «Ощадбанк»	WEB-банкінг «Ощад 24/7»	- перегляд виписок за рахунками; - будь-які види платежів; - оформлення депозиту; - переказ коштів; - погашення кредиту; - замовлення додаткових платіжних карт
АТ «Укрсоцбанк»	UniCredit Online	- перегляд виписок за рахунками; - оформлення депозиту; - обмін валюти; - переказ коштів;
АТ «ПУМБ»	ПУМБ Online	- перегляд залишку на рахунку; - оформлення депозиту, управління депозитом; - оплата комунальних рахунків; - погашення та управління кредитом; - проведення розрахунків для корпоративних клієнтів, виплата заробітної плати, операції з цінними паперами, лізинг, факторинг тощо.

Джерело: складено за даними [49]

Найбільш інноваційним банком щодо застосування банківських технологій у взаємостосунках з клієнтами в Україні є ПАТ «Приватбанк», визнаний не тільки в Україні, а й за її межами. Найбільш поширеною інновацією серед населення є «Приват24». Щодо інноваційного розвитку досліджуваного АТ «ПУМБ» слід навести наступне. Останніми роками АТ «ПУМБ» розвиває цифровий банкінг. Для цього має відповідний потенціал:

1) клієнтами банку є велика кількість приватних осіб та підприємств різних галузей економіки;

2) вагому роль у розширенні клієнтської бази відіграє картковий бізнес;

3) банк є принциповим членом міжнародних платіжних систем Visa і MasterCard та працює на власному процесинговому центрі, який є одним із найбільших операторів послуг у сфері емісії та обслуговування комплексних банківських послуг (обслуговує понад 2600 банкоматів АТ «ПУМБ» і понад 20 банків-партнерів, об'єднаних загальним брендом «Радіус»).

АТ «ПУМБ» увійшов до переліку двадцяти найінноваційніших фінансових організацій («Most Innovative Banks») країн СНД та Кавказу, що відзначились практичними та актуальними інноваціями в сегменті МСБ за результатами 2019 р.

Добре розвинена інфраструктура обслуговування комплексних банківських послуг, а також приналежність банку АТ «ПУМБ» до фінансово-промислової групи сприяють залученню великої кількості підприємств на обслуговування за зарплатними проектами. Процесинговий центр АТ «ПУМБ» має власний сайт, який забезпечує комфортну взаємодію з партнерами та клієнтами. У 2017 р. банк оновив систему інтернет-банкінгу «ПУМБ Online 2.0», зробив її більш зручною для клієнта. Додані нові можливості для клієнтів: переказ з рахунку на карту і з карти на рахунок, погашення кредитів картою, самостійне скидання пароля/розблокування запису та ін.

АТ «ПУМБ» безперервно працює над спрощенням доступу клієнтів до банківських продуктів, а чи не найголовніший його пріоритет у роботі з МСБ сьогодні – це переведення максимальної кількості послуг в онлайн.

2.2 Аналіз фінансового стану АТ «ПУМБ»

Розглянемо фінансово-економічний стан АТ «ПУМБ» у 2017-2019 рр. Основним джерелом аналізу виступає Звіт про фінансовий стан (або баланс банку), що представлений в Додатку А, адже він займає центральне місце серед фінансових звітів. В табл. 2.7 розглянемо структуру активів АТ «ПУМБ» та визначимо їх основні складові.

Таблиця 2.7

Динаміка складу та структури активів АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., млн. грн.

Найменування показника	2018		2019		2020		Відхилення		
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	у структурі, %	Приріст, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Грошові кошти та їх еквіваленти	9045,5	17,68	9678,9	17,19	14541,1	19,12	5495,6	1,44	60,76
Заборгованість інших банків	1520,7	2,97	1195,2	2,12	1591,7	2,09	71	-0,88	4,67
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	207,7	0,41	40,7	0,07	72,9	0,10	-134,8	-0,31	-64,90
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9448,8	18,47	8968,6	15,93	18455,4	24,26	9006,6	5,79	95,32
Кредити, надані клієнтам	27378,8	53,52	32896,4	58,43	37567,1	49,39	10188,3	-4,13	37,21
Поточний актив з податку на прибуток	0,03	0,00	0,002	0,00	0,002	0,00	-0,028	0,00	-93,33
Інші активи	1337,3	2,61	1183,9	2,10	1410,3	1,85	73	-0,76	5,46
Основні засоби	1581,6	3,09	1699,3	3,02	1801,4	2,37	219,8	-0,72	13,90
Інвестиційна власність	71,9	0,14	94,3	0,17	71,3	0,09	-0,6	-0,05	-0,83
Нематеріальні активи	324,3	0,63	282,6	0,50	267,4	0,35	-56,9	-0,28	-17,55

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Право на користування активами	246,5	0,48	264,7	0,47	294,4	0,39	47,9	-0,09	19,43
Відстрочені податкові активи	0	0,00	0	0,00	2,2	0,00	2,2	0,00	0,00
Усього активів	51160,1	100	56304,5	100	76065,4	100	24905,3	0,00	48,68

Джерело: складено за даними Додатку А

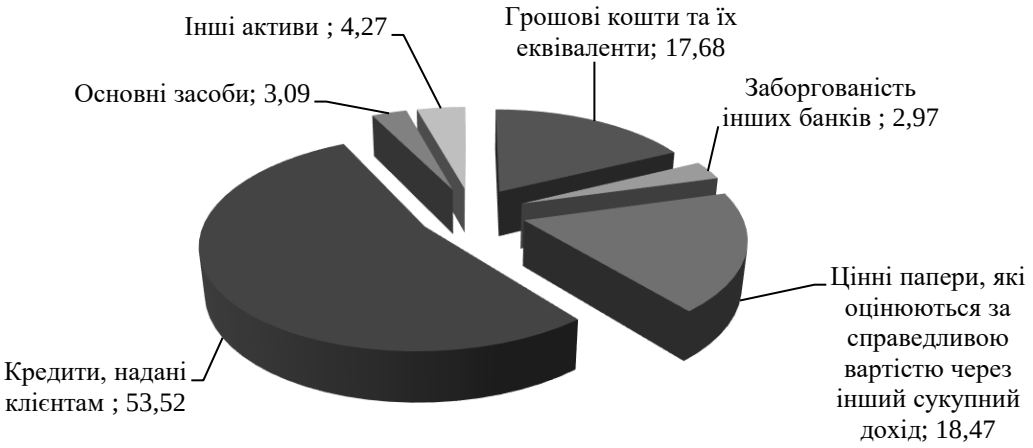
В табл. 2.7 активи приведені відповідно до їх ліквідності – від найбільш ліквідних до найменш ліквідних. Загальні активи станом на 31.12.2020 р. зросли на 24905,3 млн. грн. або на 48,68% порівняно до 2018 р. Таке збільшення активів відбулось переважно за рахунок зростання обсягів кредитування клієнтів (на 10188,3 млн. грн. або на 37,21%), цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід (на 9006,6 млн. грн. або на 95,32%) й грошових коштів та їх еквіваленти (на 5495,6 млн. грн. або на 60,76%).

АТ «ПУМБ», як окрема фінансова організація, займається наданням позик, депозитів, купівлею цінних паперів, прийомом депозитів і наданням численних банківських послуг, які виконуються за запитом клієнтів. Різноманітність банківських операцій тягне за собою необхідність прийняття повсякденних рішень щодо можливості інвестування в банк. У такій ситуації важливим питанням є поділ активів банку на прибуткові і нерентабельні.

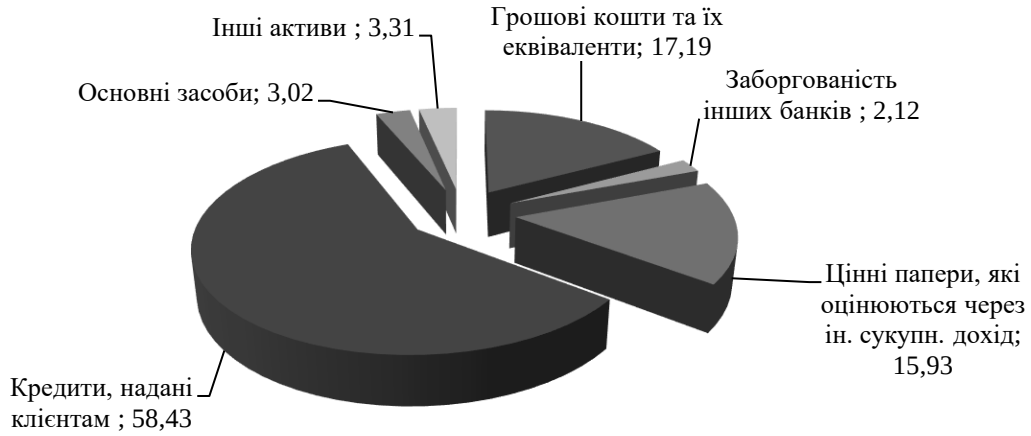
Графічно структуру активів досліджуваного банку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. подано на рис. 2.3.

Отже, найбільшу питому вагу у активах банку мають кредити, надані клієнтам, з часткою у 53,52% (на 31.12.2018 р.), 58,43% (на 31.12.2019 р.) та 49,39% (на 31.12.2020 р.). Переважний напрям кредитування досліджуваного банку – кредити корпоративним клієнтам. Серед кредитування фізичних осіб переважним є споживче кредитування, кредитні картки та овердрафти.

2018 р.

2019 р.

2020 р.

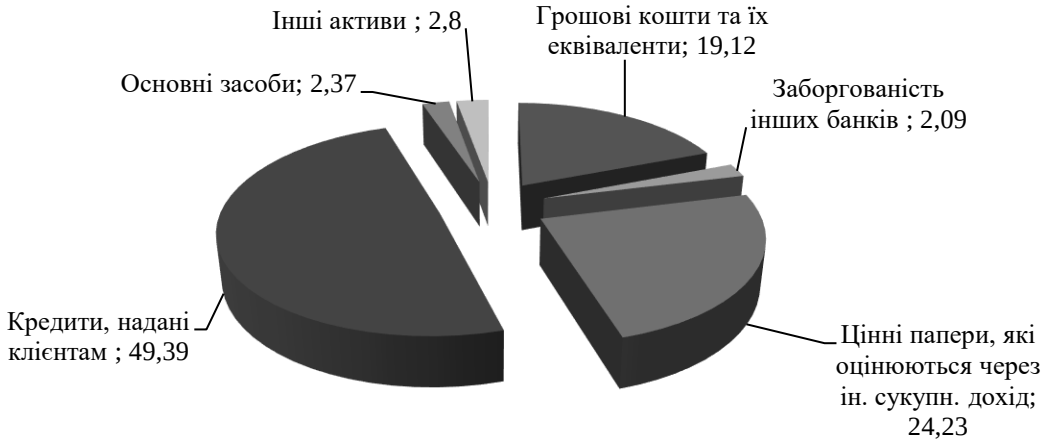

Рис. 2.3. Структура активів АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Джерело: складено за даними Додатку А

На другому місці за питомою вагу у складі активів банківської установи перебувають цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через

інший сукупний дохід (державні боргові цінні папери, депозитні сертифікати НБУ, корпоративні облігації): відповідно до аналізованого періоду їх частка складає 18,47%, 15,93%, 24,26%. Підсумок цих двох статей активу – кредити клієнтам та цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід – складають 71,99% (на 31.12.2018 р.), 74,35% (на 31.12.2019 р.) та 73,65% (на 31.12.2020 р.). Це свідчить про наявність диверсифікованості активів банку.

Позитивним є зростання грошових коштів та рахунків в НБУ за аналізований період – на 5495,6 млн. грн. або на 60,76%. У структурі ця стаття активу зросла на 1,44 відсоткових пунктів та на 31.12.2020 р. складає 19,12% від загальної величини активів. Таким чином, тенденція зростання питомої ваги високоліквідних активів сприяє покращенню рівня ліквідності банку в аналізованому періоді.

Ресурсна база, яка представлена в пасиві балансу банку, є основою фінансової складової діяльності кредитних організацій. Її структура включає як власні кошти, і залучені. Перші формують статутний капітал, деякі резерви та фонди, а другі формують основу здійснення кредитних операцій. В табл. 2.8 проаналізовано склад та структуру пасивів за 2018-2020 рр.

Таблиця 2.8

Динаміка складу та структури пасивів АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., млн. грн.

Найменування показника	2018		2019		2020		Відхилення		
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	у структурі, %	темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Зобов'язання перед НБУ	0,1	0,0002	0	0,00	4201	5,52	4200,9	5,52	у 42010 раз
Заборгованість перед іншими банками	697,5	1,36	934,3	1,66	1356,7	1,78	659,2	0,42	94,51

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кошти клієнтів	39759,3	77,7	42717	75,87	57455,7	75,53	17696,4	-2,18	44,51
Випущені депозитні сертифікати	832,5	1,63	0	0,00	0	0,00	-832,5	-1,63	-100,0
Зобов'язання з оренди	267,4	0,52	294,6	0,52	328,7	0,43	61,3	-0,09	22,92
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	83,2	0,16	153,5	0,27	146,7	0,19	63,5	0,03	76,32
Відстрочене податкове зобов'язання	25,3	0,05	38,2	0,07	11,8	0,02	-13,5	-0,03	-53,36
Інші зобов'язання	2303,5	4,50	2910,8	5,17	2726,5	3,58	423	-0,92	18,36
Субординований борг	488,1	0,95	0	0,00	0	0,00	-488,1	-0,95	-100,0
Разом зобов'язання	44457,8	86,9	47048,3	83,56	66226,5	87,07	21768,7	0,17	48,96
Акціонерний капітал	3539,9	6,92	3512,5	6,24	4998,6	6,57	1458,7	-0,35	41,21
Емісійний дохід	101,7	0,20	101,7	0,18	101,7	0,13	0	-0,07	0,00
Резерв переоцінки ОЗ	634,4	1,24	523,3	0,93	612,4	0,81	-22	-0,43	-3,47
Резерв переоцінки ЦП	-41,2	-0,08	104,3	0,19	118,7	0,16	159,9	0,24	-388,11
Резервний фонд	1479,8	2,89	1479,8	2,63	1610,2	2,12	130,4	-0,78	8,81
Нерозподілений прибуток	987,7	1,93	3434,6	6,10	2397,4	3,15	1409,7	1,22	142,73
Всього капіталу	6702,3	13,1	9256,2	16,44	9839	12,93	3136,7	-0,17	46,80
Усього пасивів	51160,1	100	56304,5	100	76065,4	100	24905,3	0,00	48,68

Джерело: складено за даними Додатку А

Зобов'язання перед НБУ значно зросли – на 4200,9 млн. грн. Заборгованість перед іншими банками також зростає – на 659,2 млн. грн.. або на 94,51%. У складі зобов'язань рахунки клієнтів є переважним ресурсом для здійснення банком своїх активних операцій, адже їх частка в складі пасивів перевищує 70 відсотків та складає 77,7% (на 31.12.2018 р.), 75,87% (на 31.12.2019 р.) та 75,53% (на 31.12.2020 р.). За аналізований період рахунки клієнтів зростають на 17696,4 млн. грн. або на 44,51% у порівнянні з 2018 роком. Це говорить, що банк активно здійснює залучення коштів клієнтів, проводячи депозитну політику. Графічно структуру активів досліджуваного банку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. подано на рис. 2.4.

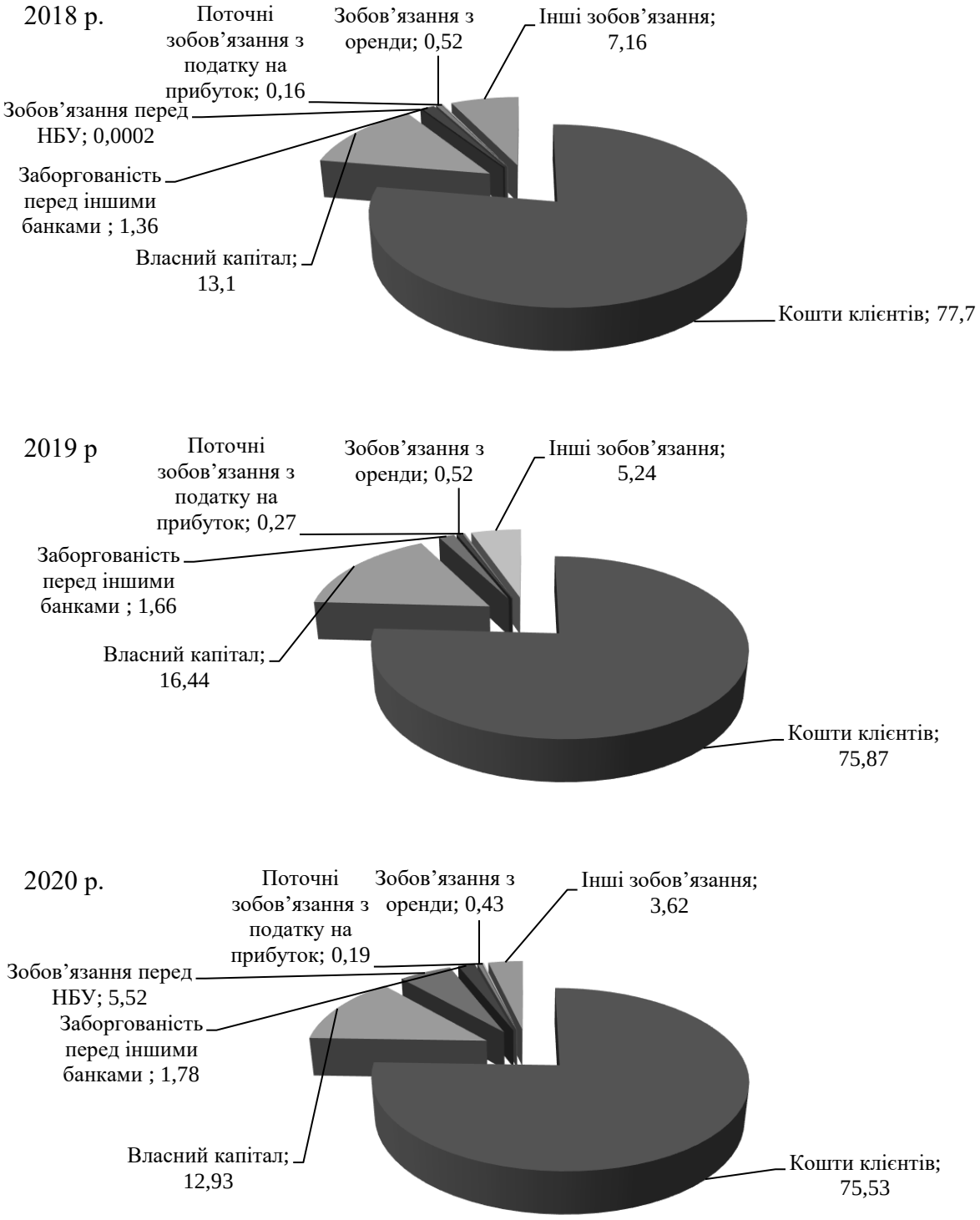

Рис. 2.4. Структура пасивів АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Джерело: складено за даними Додатку А

Отже, в ресурсній базі переважають зобов'язання, частка яких складає 86,9% (на 31.12.2018 р.), 83,56% (на 31.12.2019 р.) та 87,07% (на 31.12.2020 р.). загальна величина зобов'язань банку зросла на 21768,1 млн. грн. (або на 48,96%)

порівняно до кінця 2018 р. за рахунок збільшення рахунків клієнтів, зобов'язань перед НБУ та іншими банками, інших зобов'язань та відстрочених податкових зобов'язань.

Позитивним є зменшення суми субординованого боргу банку у складі зобов'язань, як у абсолютній величині (на 488,1 млн. грн. або на 87,26% порівняно до 2017 р.). так і в структурі – на 0,95 відсоткових пунктів.

За даними табл. 2.3 динаміка розміру власного капіталу АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. є позитивною та вказує на збільшення його розміру у 2020 р. на 3136,7 млн. грн. (або на 46,8%), тобто з 6702,3 млн. грн. до 9839 млн. грн. Зростання власного капіталу АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. відбулось за рахунок збільшення акціонерного капіталу та нерозподіленого прибутку.

Зростання нерозподіленого прибутку, величина якого за аналізований період зросла з 987,7 млн. грн. до 2397,4 млн. грн., є свідченням успішного розміщення власних ресурсів, відображенням чого є позитивні результати роботи банку в цілому.

Отже, структуру власної ресурсної бази АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. можна визначити оптимальною, адже в цей період власні ресурси мають тенденцію до зростання, що переважно зумовлено значним приростом нерозподіленого прибутку (на 142,73%). В даний час депозитні ресурси організацій та населення становлять понад 70% залучених коштів банків. Залучення у вклади вільних коштів та їх подальше розміщення дозволяє банкам реалізувати свою найважливішу функцію фінансового посередника економіки. Власний капітал при цьому залишається об'єктом пильної уваги як самого банку, так і регулятора. Високий рівень уваги до власного капіталу пов'язаний насамперед із найважливішими його функціями, що забезпечують стабільність роботи банку, захист банку від непередбачуваних негативних впливів та захист інтересів вкладників та кредиторів банку. Тож, запроваджені жорсткі вимоги до величині власного капіталу. Подібні заходи спрямовані на формування більшої стійкості та конкурентоспроможності українських банків. Перед національними комерційними банками встановлені два ключові нормативи, що відносяться до

бази власних ресурсів [9, с. 218]: Н1 – регулятивний капітал, не менше 200 млн. грн.; Н2 – норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, не менше 10 відсотків. Далі проаналізовано економічні нормативи діяльності банку АТ «ПУМБ» у 2017-2019 рр. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Економічні нормативи АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Найменування	Ум. позн.	Нормативне значення	2018	2019	2020	Відхилення
Норматив мін. розміру рег. капіталу	Н1	> 200 млн. грн.	5282,3	7914,9	8589,5	3307,20
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу	Н2	> 10%	16,34	21,21	18,39	2,05
Норматив миттєвої ліквідності	Н4	> 20%	68,66	79,92	77,95	9,29
Норматив поточної ліквідності	Н5	> 40%	77,91	86,12	84,26	6,35
Норматив короткострокової ліквідності	Н6	> 60%	101,33	107,75	98,28	-3,05
Норматив макс.розміру кредитного ризику на одного контрагента	Н7	не більше 25 %	15,3	11,10	9,86	-5,44
Норматив великих кредитних ризиків	Н8	(не більше 8-кратного розміру регул. кап.)	135,26	44,39	0	-135,26
Норматив макс.розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	Н9	(не більше 25 %)	83,16	33,22	6,06	-77,10

Джерело: складено за даними [9; 10; 17]

Проаналізовано отримані показники. Регулятивний капітал банку включає: основний капітал; додатковий капітал [37, с. 128]. Також норматив регулятивного капіталу коригується на відвернення та згідно із чинним законодавством визначає мінімальний обсяг регулятивного капіталу (Н1) – не

менше 200 млн. грн. З метою відповідності власної капітальної бази досліджуваного банку станом на кінець 2018-2020 рр. проаналізовано нормативи власного капіталу у відповідності рівням економічним нормативам НБУ. У досліджуваної банківської установи АТ «ПУМБ» норматив регулятивного капіталу (Н1) складає 8589,5 млн. грн. на кінець 2020 р., що на 3307,2 млн. грн. більше за величину на 31.12.2018 р. Тобто, власні ресурсі банку значно перевищують встановлений НБУ нормативний розмір, тому можна зробити такий висновок, що норматив Н1 АТ «ПУМБ» повністю відповідає нормативам НБУ.

Нормативне значення показника Н2 повинно бути не менше 10 відсотків (>10%). У АТ «ПУМБ» норматив Н2 на 31.12.2020 складає 18,39%, що на 2,05% більше за величину на 31.12.2018 р. Можемо підсумувати, що і норматив власних ресурсів Н2 для досліджуваного комерційного банку перевищує нормативне значення та свідчить про достатність власної ресурсної бази досліджуваної банківської установи.

Отже, на базі табл. 2.9 визначено, що регулятивний капітал (Н1) являється одним із базових показників функціонування комерційного банку, ключовою метою якого є забезпечення нівелювання несприятливих впливів різного роду ризиків, яким піддається будь-яка банківська установа під час функціонування на ринку, та виконує захисну функцію вкладів, забезпечує високий рівень фінансової стійкості та стабільності банківської діяльності.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), що запроваджений задля нівелювання надмірного перевищення передачі комерційним банком ризику кредитування та ризику неповернення банківських активів на кредиторів і вкладників комерційного банку. Тобто, можна зробити такий висновок, що нормативи достатності капіталу Н1 та Н2 досліджуваної кредитної установи АТ «ПУМБ» відповідають нормативам НБУ.

Слід зазначити, що статистичні дані за останні 2018-2020 рр., наведені в таблиці 2.3, засвідчують дотримання досліджуваним банком усіх нормативів ліквідності (Н4, Н5, Н6). Порівняння отриманих значень нормативів ліквідності

АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. із нормативними значеннями показали, що вони значно перевищують їх. У зв'язку із цим слід звернути увагу на те, що значне перевищення фактичних даних над нормативними говорить про надлишок ліквідності та відсутність ефективного менеджменту активів та пасивів банку. У випадках, коли банки відчувають надлишок ліквідності, менеджментом банку, як правило, проводяться досить ризикові кредитні вкладення.

Надлишкова ліквідність у банківському секторі може з'являтися у разі відсутності розвиненого фінансового ринку в державі або макроекономічної нестабільності, тоді накопичені заощадження не трансформуються в інвестиції, а власники вільних фінансових ресурсів, прагнучи отримати «швидкі» прибутки та не втратити свої гроші, розміщують їх у короткострокові банківські вклади, які вони готові вилучити при перших ознаках погіршення економічної ситуації. Іще однією з причин надлишку банківської ліквідності є некоректно визначені орієнтири грошово-кредитної політики центрального банку, коли «політика дешевих грошей» призводить до невиправданого розширення кредитування. У такому випадку банки пом'якшують вимоги до позичальників, приймаючи на себе більший ризик неповернення коштів, який зрештою буде реалізований. Таким чином, рівень ліквідності банківської системи здатний істотно впливати на макроекономічну динаміку. Дефіцит ліквідності спричиняє проблеми щодо своєчасного здійснення платежів та виконання зобов'язань. Надлишок ліквідності може призвести до небезпечного збільшення обсягів кредитування через недооцінку ризиків неповернення коштів.

Нормативи кредитного ризику (credit risk limits) є економічними нормативами, які встановив Національний банк України з метою зменшення банківських ризиків, та недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку [50]. До них належать норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), норматив великих кредитних ризиків (Н8) та норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9).

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється з метою обмеження кредитного ризику і за цим показником АТ «ПУМБ» показує відповідність вимогам регулятора. Норматив Н7 перебуває в межах нормативного значення, та не перевищує 25%, але має різке коливання з 2018 р. по 2020 р. з тенденцією до зменшення. Така ситуація, насамперед, пов'язана із кризою у фінансовому секторі. Збільшення кількості простроченої та сумнівної заборгованості клієнтів перед банками призвело до зростання рівня кредитного ризику у середньому на одного контрагента. Позитивним моментом є поступове зменшення значення цього показника, величина якого скоротилась з 11,1% до 9,86% у 2020 р.

Аналізуючи норматив «великих» кредитних ризиків (Н8) можна зробити висновок, що АТ «ПУМБ» у 2017-2019 рр. має надійний рівень кредитного ризику за окремим контрагентом, або групою пов'язаних контрагентів.

Аналізуючи норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, тобто ризику кредитів, гарантій та поручительства, наданих одному інсайдеру (Н9), помітно, що цей показник за аналізований період перевищує нормативне значення у 2018-2019 рр. та становить 83,16% та 33,22% відповідно. Отже ризик у цей період є зависоким. Показник знижується до 6,06% у 2020 р. Це означає, що АТ «ПУМБ» у цьому періоді не має великих ризиків, що виникають під час здійснення операцій з інсайдерами, і ці операції не призводять до прямого та непрямого впливу на діяльність банку. Дані свідчать, що цей вид ризику практично не загрожує банку. До того ж низхідна тенденція, що спостерігалася за останні роки за нормативами Н8 та Н9, є позитивним явищем.

Таким чином, встановлено, що досліджувана банківська установа має задовільний фінансовий стан, дотримується нормативів ліквідності та капіталу, питома вага власного капіталу збільшується у активах банку, що забезпечено якісним контролінгом та менеджментом з боку банківського управління.

2.3 Аналіз динаміки прибутковості банку АТ «ПУМБ»

Складним завданням для українських банків в умовах економічної та політичної нестабільності є забезпечувати фінансову стабільність, достатній рівень рентабельності та проводити ефективну інноваційну діяльність. Оцінювання ефективності управління розвитком банківського бізнесу базується перш за все на аналізі розвитку прибутковості банку, якого досягає керівництво, здійснюючи управління банком. Прибуток є результатом діяльності банку і визначається відніманням витрат від отриманих банком доходів. Економічна ефективність функціонування будь-якого банку насамперед залежить від доходів і витрат банків. В табл. 2.10 представлено аналіз структури доходів АТ «ПУМБ» за 2018-2020 рр.

Таблиця 2.10

Динаміка складу та структури доходів АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., млн. грн.

Найменування показника	2018		2019		2020		Відхилення (2020 р. від 2018 р.)		
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	у структурі, %	темп приросту %
Процентні доходи	6362,34	66,68	7697,77	70,19	9243,26	73,22	2880,92	6,55	1,45
Комісійні доходи	1788,41	18,74	1946,78	17,75	2080,26	16,48	291,85	-2,26	1,16
Торговий дохід	325,26	3,41	331,52	3,02	281,59	2,23	-43,67	-1,18	0,87
Інші операційні доходи	911,25	9,55	808,48	7,37	892,19	7,07	-19,06	-2,48	0,98
Інший дохід	155,06	1,62	182,62	1,67	126,05	1,00	-29,01	-0,63	0,81
Разом операційний дохід	9542,32	100,00	10967,2	100	12623,4	100	3081,03	0,00	1,32

Джерело: складено за даними Додатку А

На рис. 2.5 показано структуру отриманих банком доходів у 2018-2020 рр.

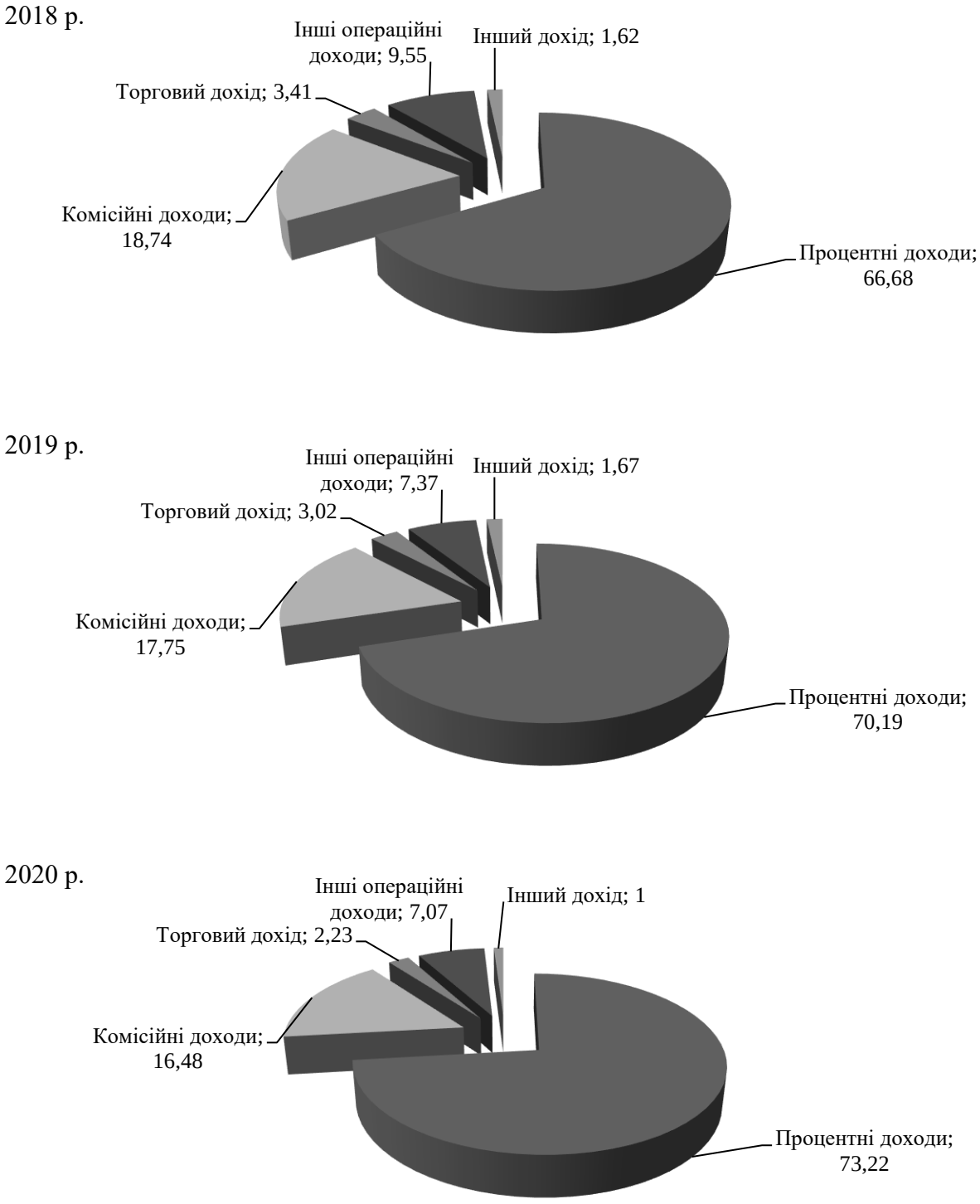

Рис. 2.5. Структура доходів АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Джерело: складено за даними Додатку А

Серед доходів АТ «ПУМБ» найбільшу частку мають процентні доходи. Їх частка перевищує 70 відсотків у структурі доходів банку. Вони отримані від надання кредитів клієнтам банку, іншим банкам, процентний дохід від цінних

паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, та депозитні сертифікати, класифіковані як грошові кошти та їх еквіваленти й процентний дохід від фінансового лізингу корпоративним клієнтам. Дещо знижується питома вага комісійних доходів (на 2,26 відсоткових пункту), торгових доходів (на 1,18 в.п.), інших операційних доходів (на2,48 в.п.) та інших доходів (на 0,63 в.п.). В абсолютному вимірі зростає обсяг процентних доходів – на 2880,92 млн. грн. або на 1,45% порівняно до 2018 р. Комісійні доходи зросли на 291,85 млн. грн. або на 1,16%. Інші види доходів скоротились.

В табл. 2.11 представлено аналіз структури витрат АТ «ПУМБ» за 2018-2020 рр.

Таблиця 2.11

Динаміка складу та структури витрат АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., млн. грн.

Найменування показника	2018		2019		2020		Відхилення (2020 р. від 2018 р.)		
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	у структурі, %	темп приросту, %
Процентні витрати	2445,67	32,86	2486,18	29,00	2384,73	23,66	-60,94	-9,20	0,98
Комісійні витрати	483,18	6,49	536	6,25	742,22	7,36	259,04	0,87	1,54
Інші операційні витрати	3824,06	51,38	4585,53	53,48	5165,33	51,25	1341,27	-0,14	1,35
Загальні адміністративні витрати	63,4	0,85	109,39	1,28	40,87	0,41	-22,53	-0,45	0,64
Відрахування в резерви	253,31	3,40	255,48	2,98	1142,85	11,34	889,54	7,93	4,51
Податок на прибуток	372,58	5,01	601,47	7,02	603,3	5,99	230,72	0,98	1,62
Разом	7442,2	100,0	8574,05	100,0	10079,3	100,0	2637,1	0,00	1,35

Джерело: складено за даними Додатку А

На рис. 2.6 показано структуру понесених банком витрат у 2018-2020 рр.

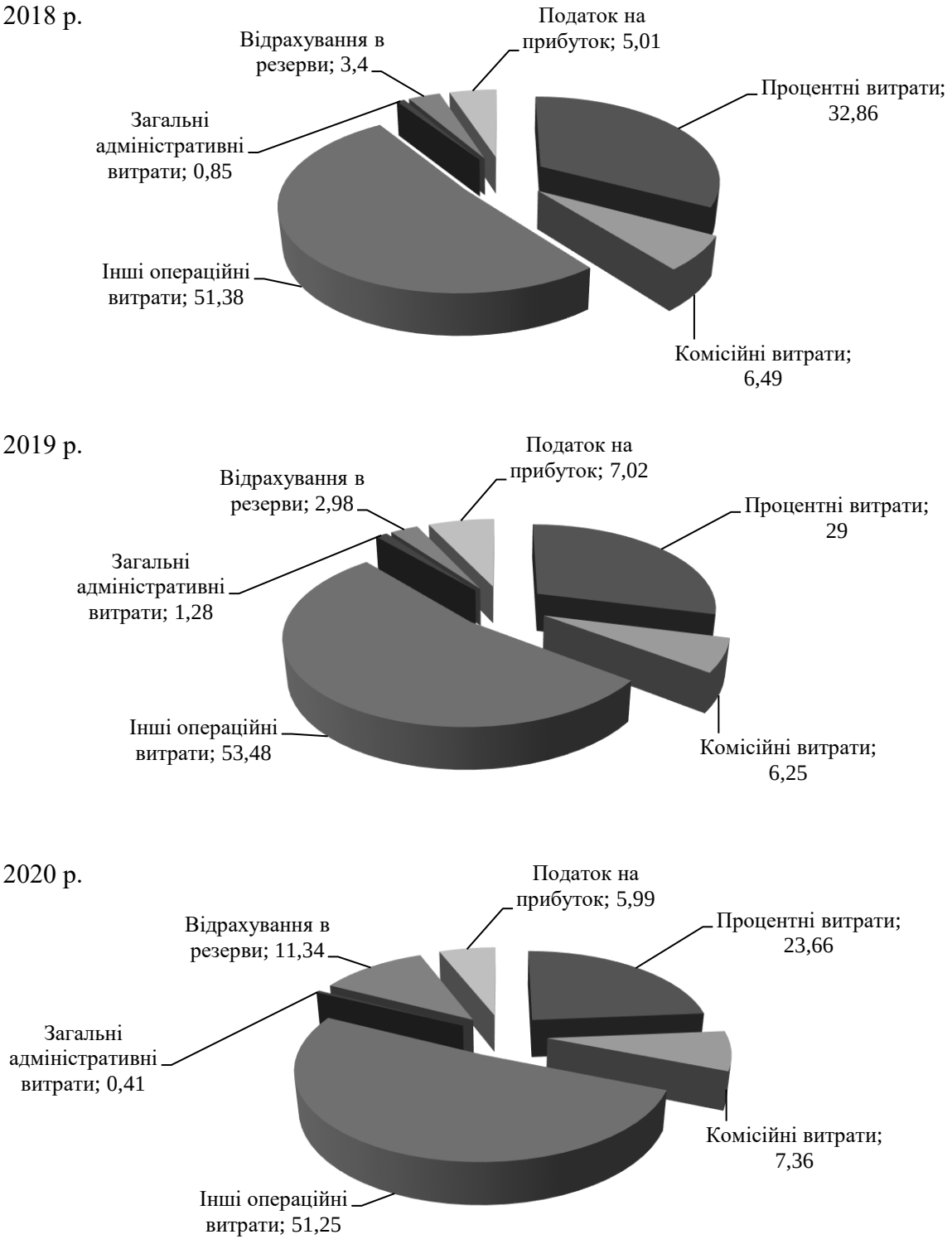

Рис. 2.6. Структура витрат АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Джерело: складено за даними Додатку А

Процентні витрати банку скорочуються, дещо зростають комісійні витрати. Значно збільшилася величина та частка інших операційних доходів

порівняно з 2018 роком, це відбулося як за рахунок впровадження систем дистанційного банкінгу, так і за рахунок надання банком нових послуг, а в основному пов'язано з реструктуризацією проблемних активів.

Отже, структура доходів є занадто залежною від процентних ставок та процентного ризику. Процентні доходи банку становлять більше 70%, тоді як комісійні доходи – лише 16%. Значною є частка та величина інших операційних витрат, що може бути пов'язано з впровадженням інноваційних систем дистанційного банкінгу.

Головним абсолютним показником ефективності управління розвитком банківського бізнесу є розвиток (зростання чи зниження) чистого прибутку. В табл. 2.12 показано динаміку чистого прибутку банку у 2018-2020 рр.

Таблиця 2.12

Динаміка чистого прибутку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., млн. грн.

Найменування	2018	2019	2020	Відхилення (2020 р. від 2018р.)	Темп приросту, %
Операційний дохід	6423,60	7580,13	8312,69	1889,09	29,41
Операційні витрати	3950,90	4585,54	5165,33	1214,43	30,74
Прибуток до оподаткування	2472,70	2994,59	3147,36	674,66	27,28
Витрати з податок на прибуток	372,60	601,47	603,30	230,70	61,92
Чистий прибуток	2100,10	2939,12	2544,05	443,95	21,14

Джерело: складено за даними [9; 10; 17]

Дані табл. 2.12 показують, що операційний дохід за досліджуваний період зростає на 29,41% порівняно до 2018 року. Операційні витрати мали більш швидке зростання – на 30,74%. Прибуток до оподаткування склав 3147,36 млн. грн., що на 674,66 млн. грн. або на 27,28% більше за показник 2018 року.

Значно зросли витрати з податку на прибуток – на 230,7 млн. грн. або на 61,92%. Чистий прибуток банку у 2020 р. склав 2544,05 млн. грн., що на 443,95 млн. грн. або на 21,14% більше показника 2018 року. Графічно зміни проаналізованих показників з табл. 2.12 показано на рис. 2.7.

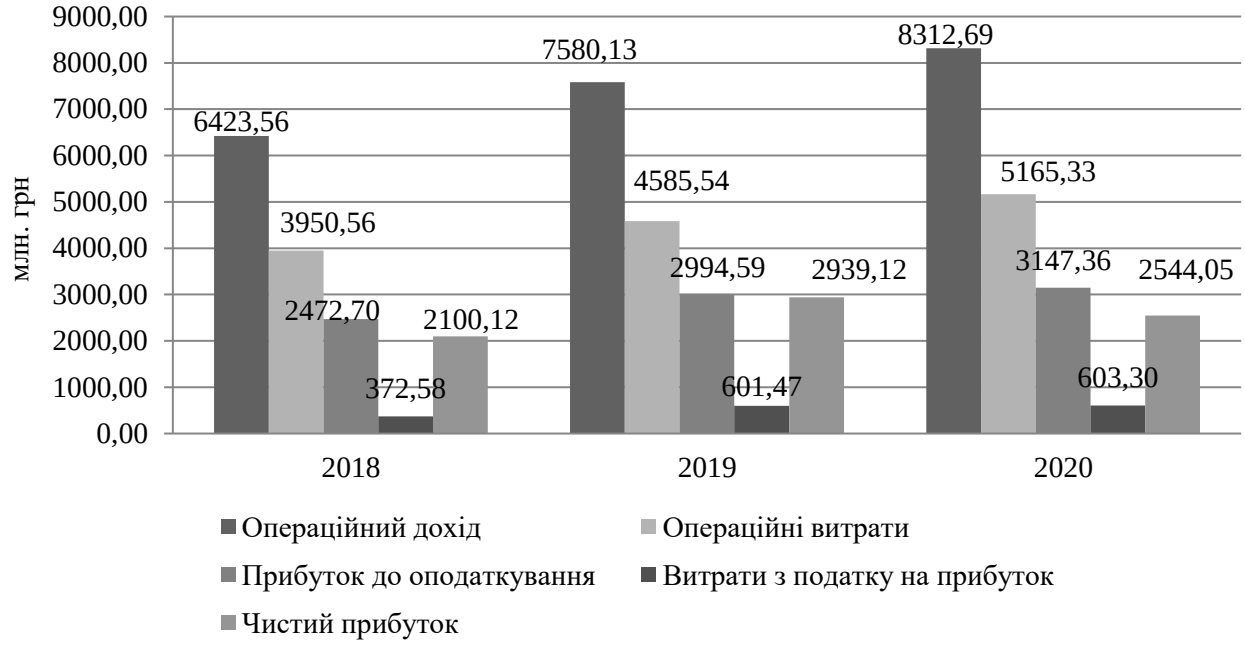

Рис. 2.7. Динаміка показників фінансового результату АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Джерело: складено за даними Додатку А

Отже, ряди динаміки показників фінансових результатів показали зростання операційного доходу, прибутку до оподаткування та чистого прибутку. Ці показники мають стійку тенденцію зросту.

Далі здійснено коефіцієнтний аналіз прибутковості банку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. за методикою, яка наведена в підпункті 1.3 даної роботи. Показники представлено в табл. 2.13.

Звітні показники мають тенденцію до зростання, зокрема мова йде про чистий прибуток (приріс на 443,95 млн. грн.), загальні активи (приріст на 14905,30 млн. грн.), власний капітал (приріст на 3136,7 млн. грн.). Зростає величина операційного доходу та процентного доходу відповідно на 29,41% та 45,28%. Знижуються процентні витрати та відсотки сплачені за депозитом – на 2,49% та 2,79% відповідно. Зросли загальні витрати періоду (на 35,43%). Загальна чисельність працівників знижується на 243 особи або на 6,28% порівняно до 2018 року.

Таблиця 2.13

Коефіцієнтний аналіз прибутковості АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр.

Найменування	2018	2019	2020	Відхилення (2020 р. від 2018р.)	Темп приросту, %
I. Звітні показники					
Чистий прибуток	2100,1	2939,12	2544,054	443,95	21,14
Загальні активи	51160,1	56304,5	76065,4	24905,30	48,68
Середньорічна величина залишку активів	52361,2	53732,3	66184,95	13823,75	26,40
Власний капітал	6702,3	9256,2	9839	3136,70	46,80
Статутний капітал	3539,9	3512,5	4998,6	1458,70	41,21
Операційні витрати	3950,90	4585,54	5165,33	1214,43	30,74
Операційний дохід	6423,60	7580,13	8312,69	1889,09	29,41
Процентний дохід	6362,34	7697,77	9243,26	2880,92	45,28
Надані позики	27378,8	32896,4	37567,1	10188,30	37,21
Процентні витрати	2445,67	2486,18	2384,73	-60,94	-2,49
Відсотки за депозитами	1980,99	2013,81	1931,63	-49,36	-2,79
Загальні витрати періоду	7442,2	8574,05	10079,3	2637,10	35,43
Загальна чисельність працівників	3872	3715	3629	-243,00	-6,28
II. Розрахункові показники					
Прибутковість активів ROA	4,10	5,22	3,34	-0,76	×
Прибутковість капіталу ROE	31,33	31,75	25,86	-5,48	×
Операційна ефективність CIR	61,51	60,49	62,14	0,63	×
Прибутковість видатків RB	28,22	34,28	25,24	-2,98	×
Чистий спред	18,82	18,95	19,93	1,11	×
Чиста процентна маржа	52,63	60,78	68,05	15,42	×
Чистий дохід на 1 працівника	0,54	0,79	0,70	0,16	×

Джерело: складено за даними [9; 10; 17]

Проаналізовано розраховані показники прибутковості банку. Значення показника ROA на рівні 4,10%, 5,22% та 3,34% станом на кінець аналізованих років означає, що в середньому кожні 100 грн. активів банку приносять у рік 4,1 грн., 5,22 грн. та 3,34 грн. чистого прибутку. Це є високим показником ефективності, хоча у 2020 році ROA знижується відповідно до попередніх років, проте використання ресурсів загалом було прибутковим.

Значення показника ROE на рівні 31,33%, 31,75% та 25,86% станом на кінець аналізованих років означає, що в середньому кожні 100 грн. власного капіталу банку акумулюють у рік 31,33 грн., 31,75 грн. та 25,86 грн. чистого прибутку, що є дуже високим показником ефективності управління, хоча

показник має тенденцію до зниження (на 5,48 відсотковий пунктів – зниження по показника 2018 р.), проте залишається на високому рівні, адже його рекомендоване оптимальне значення має становити не менше 5%.

Для наочності показники ROA та ROE зображено графічно (рис. 2.8).

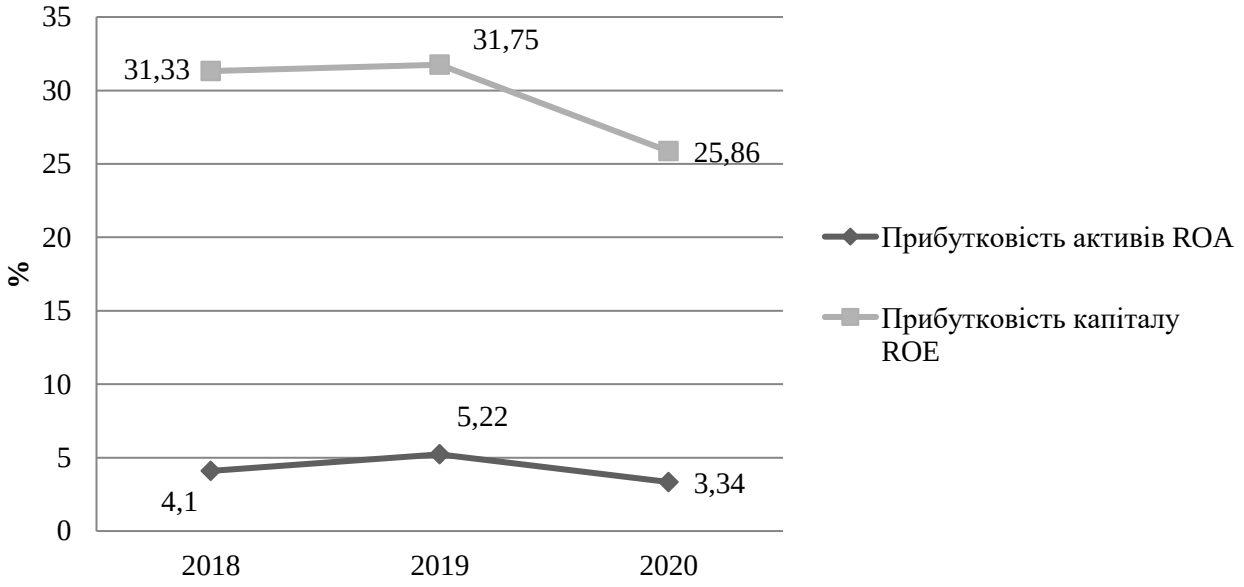

Рис. 2.8. Динаміка показників ROA та ROE банку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., %

Джерело: складено за даними Додатку А

Проаналізовано зміну показника ефективності управління розвитком банку – відношення операційних витрат до операційних доходів (CIR). В динаміці показник зростає на 0,63 відсоткових пунктів до 2018 року. Рекомендоване значення складає не більше 70%. Керівництво банку має повністю контролювати операційні витрати задля оптимізації адміністративно-господарських витрат, що за умови незмінного рівня доходів забезпечить збільшення прибутку [51, с. 49]. Чим менше значення показника CIR, тим ефективніше банк здійснює свою діяльність.

Для наочності показник CIR зображено графічно (рис. 2.9).

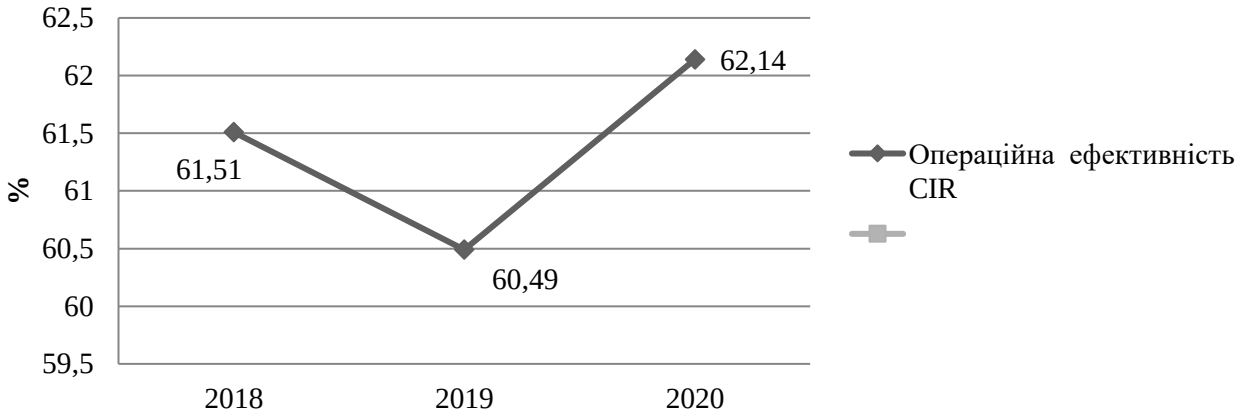

Рис. 2.9. Динаміка показника CIR банку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., %

Джерело: складено за даними Додатку А

Позитивною вважається тенденція зменшення показника в динаміці, що означає збільшення ефективності в управління витратами банку.

Прибутковість видатків RB має тенденцію до зниження у 2020 році порівняно до показника 2018 року (рис. 2.9).

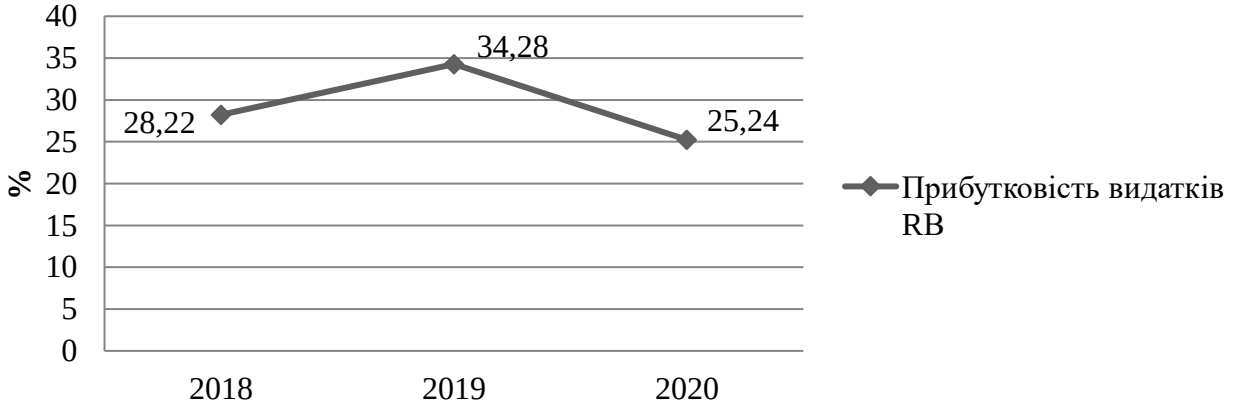

Рис. 2.7. Динаміка показника CIR банку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., %

Джерело: складено за даними Додатку А

Показник відображає ефективність управління витратами банку. Отже, на 100 грн. витрат знижується отриманий банком прибуток та складає у 2020 році 50,9 грн. Позитивною вважається тенденція збільшення показника в динаміці,

що означає збільшення ефективності в управління прибутком та витратами банку.

Оптимальне значення чистого спреду повинно бути не менше 1,25 %, можемо бачити, що у 2018-2020 рр. його значення перейшло нормативну межу, що не найкращим чином вплине на роботу банку. У 2020 році чистий серед зріс порівняно з 2018 роком на 1,11 відсоткових пунктів. З його допомогою визначається необхідна мінімальна різниця між ставками за активними та пасивними операціями, яка дозволить банку покращити витрати, але не принесе прибутку (мінімальне значення показника 0) [52, с. 43]. Для кращого розуміння наведено динаміку чистого спреду та чистої процентної маржі графічно на рис. 2.11.

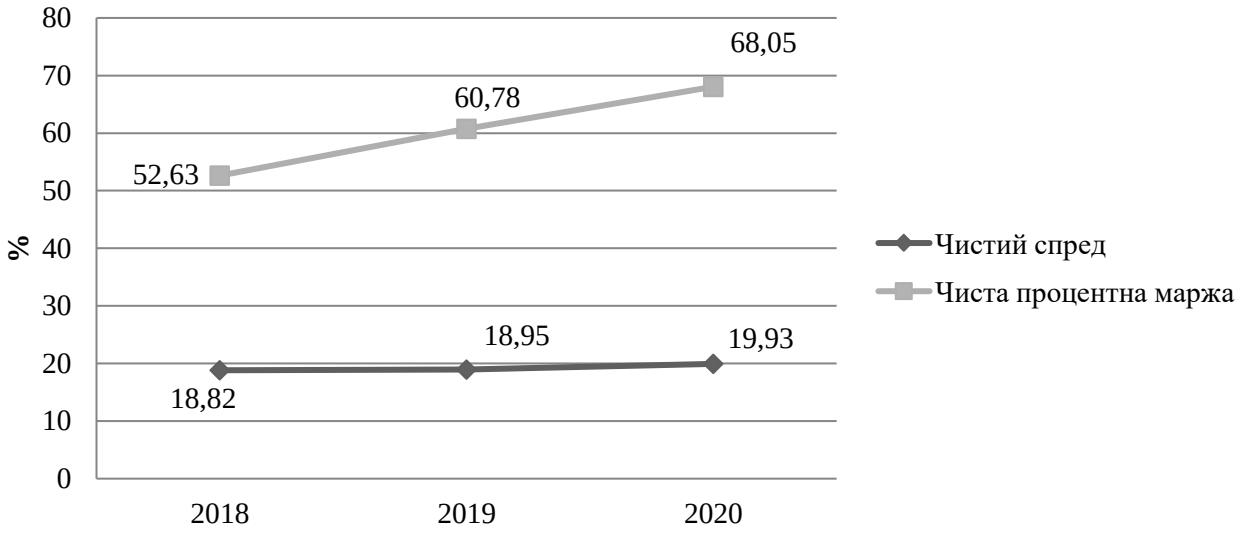

Рис. 2.8. Динаміка чистого спреду та чистої процентної маржі АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр., %

Джерело: складено за даними Додатку А

Процентна маржа також зменшилась за 2018-2020 рр. Показних має тенденцію до зростання, отже зростання процентних доходів перевищувало зростання процентних витрат. Це означає, що банк забезпечує прибуток у вигляді доходу від процентної різниці як процент до середніх активів.

Позитивним є зростання чистого прибутку на 1 співробітника АТ. «ПУМБ», що складає 700 тис. грн. у 2020 грн. Зростання показника свідчить про ефективну працю співробітників банку та характеризує ефективне управління персоналом.

Висновки до розділу 2

Отримані результати аналізу фінансово стану свідчать про стабільність роботи банку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. Структура капіталу відповідає вимогам регулятора. Банк має стабільну ринкову позицію щодо активів, капіталу та депозитного портфелю.

Аналіз прибутковості банку показав зростання основних фінансовий показників на кінець 2020 року, що свідчить про розширення діяльності банку на ринку надання послуг корпоративному сектору. Дещо знижується прибутковість активів та власного капіталу, але показники мають достатній рівень та свідчать про ефективне управління активними та пасивними операціями.

Результати дослідження за основними критеріями оцінки ефективності та прибутковості управління розвитком банку АТ «ПУМБ» дають змогу дійти висновку, що за аналізований період 2018-2020 рр. досліджувана банківська установа працює ефективно, адже менеджмент банків загалом справляється із завданням забезпечення наявності та зростання прибутку. Це підтверджується зростанням не тільки абсолютного прибутку, але й передусім показників ROE та ROA. Такого результату досягнуто, зокрема, завдяки виведенню проблемних банків з ринку. У 2018 р. весь банківський бізнес і АТ «ПУМБ» зокрема вийшов з кризи, став прибутковим, а у 2021 р. продовжує розвиватися.

Прибутковість банку забезпечена раціональною структура комерційного банку АТ «ПУМБ», конкурентоспроможністю його послуг, якістю менеджменту і маркетинговою активністю, кадровим потенціалом комерційного банку, мотивацією праці банківського персоналу.

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1 Напрями стратегічного управління прибутком для забезпечення фінансово-економічного прогресу комерційного банку

Напрями стратегічного управління прибутком для забезпечення фінансово-економічного прогресу комерційного банку передбачають встановлення тенденцій банківського сектору України з проблематики порушеного питання.

Ефективність бізнесу в економіці розглядається як результат, який можна визначити шляхом порівняння показників доходів із витратами, які були затрачені на отримання цього результату, тому економічної ефективності банк як суб'єкт бізнесу досягає тоді, коли з наявних фінансових та інших ресурсів отримує більший результат діяльності (прибуток), окупивши витрати на надання послуг клієнтам і забезпечення належного функціонування банку.

Оцінювання ефективності управління розвитком банківського бізнесу базується перш за все на аналізjванні розвитку прибутковості банку, якого досягає керівництво, здійснюючи управління цим банком. Прибуток є результатом діяльності банку і визначається відніманням витрат від отриманих банком доходів. Під час оцінювання ефективності управління розвитком банківського бізнесу увагу зосереджено головним чином на аналізуванні показників в розрізі за групами банків залежно від їхнього власника. Такими групами є банки з державною часткою; банки, які належать до іноземних банківських груп; банки з приватним капіталом. Представлений поділ банків на ці групи є офіційним групуванням банків, на які поділяє їх Національний банк України під час здійснення аналізування та представлення результатів функціонування банків в Україні. Також розглянуто показники усієї сукупності банків. Щоби відобразити розподіл бауків України за кожною окремою групою, а також сукупні дані та їхні зміни за роками, сформовано табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Дані про кількість банків України в розрізі за групами банків

Роки / Групи банків	Кількість діючих банків, одиниць						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	на 01.07.2021
Платоспроможні (усі діючі)	117	96	82	77	75	73	73
зміна за рік	-30	-21	-14	-5	-2	-2	0
Державні	7	6	5	5	5	5	5
зміна за рік	0	-1	-1	0	0	0	0
Іноземні	25	25	23	21	20	20	20
зміна за рік	0	0	-2	-2	-1	0	0
Приватні	85	65	54	51	50	48	48
зміна за рік	-30	-20	-11	-3	-1	-2	0
Неплатоспроможні	3	4	2	1	0	0	0
зміна за рік	-13	1	-2	-1	0	0	0

З аналізування даних табл. 3.1 видно, що за останні 6 років, з 2015 по 2021 рр., з банківської системи України було виведено 74 банки.

Станом на 1 червня 2021 р. існує 73 платоспроможних (діючих) банків. Такі дані дають змогу усвідомити величину кризи, яку пережив банківський бізнес України. Кількісно половина, а з огляду на банкрутства з 2014 р., то ще більше суб'єктів банківського бізнесу України виявилися незадовільно неефективними. Менеджмент цих банків не зміг налагодити ефективне управління розвитком бізнесу, тому абсолютна більшість банків були визнані неплатоспроможними і за процедурою ліквідації були виведені з банківського ринку.

Пережита криза у банківській сфері показала глибину проблем, які накопичили банки на той момент. Головними з них були відсутність чіткої стратегії діяльності на ринку, високий рівень ризиків, які приймали ці банки, та відсутність стабільних джерел доходу, що поєднувалося з надмірними витратами. Усе це разом призвело до масової збитковості банків. Однак пережита криза мала й позитивні наслідки для економіки, адже залишилися діяти тільки найстабільніші банки, платоспроможність, ліквідність, прибутковість,

модель та організація бізнесу яких виявилися ефективними. Менеджмент цих банків вів ефективне управління, чим забезпечив перехід ввіреного їм банківського бізнесу до наступного етапу розвитку на основі чіткої стратегії та обрахунку.

Якщо проаналізувати дані в структурі за групами банків, то майже усі – 65 із 74 виведених з ринку банків – виявилися банками, які належали до групи банків із приватним українським капіталом. Це здебільшого малі банки, надмірно ризикові та банки, які не вели ефективної ринкової діяльності і зосереджувалися на підтримці приватних інтересів їхніх власників щодо обслуговування інших бізнесів цих власників. Іноземних банків виведено всього 5, один із яких поглинуто іншим іноземним банком того ж власника, а з банків, якими володіла держава Україна станом на початок 2015 р., не виведено жодного, держава підтримала їх. Два виведені з ринку банки були куплені державою у стані неплатоспроможності. Після виведення з них працюючих активів для підтримки інших куплених державою банків їх було ліквідовано як такі, що недоцільно підтримувати.

Наявні труднощі свідчать про необхідність зміни існуючого механізму з метою переходу на сталий розвиток банківської системи, який повинен узгоджуватися з цілями та орієнтирами, обраними як основні у цій роботі. Так, базова опосередкована стратегічна мета – формування умов для збільшення доходів банків та оптимізації їх витрат. Визначивши пріоритетне напрям, потрібно створити механізм управління з ієрархією цілей і зв'язків підпорядкування, які формалізуються і знаходять своє реальне втілення у діях керівника суб'єкта. Даний механізм є програмою дій з досягненню стратегічних цілей з розподілом повноважень по підрозділах і підлеглим керуючим суб'єктам з урахуванням їх функціональних особливостей.

Для оцінки функціонування будь-якого бізнесу прийнято виділяти три основні показники: платоспроможність, рентабельність або ефективність діяльності бізнесу, вартість бізнесу. Показник рентабельності комплексно відображає ступінь ефективності використання всіх видів ресурсів і

розраховується як відношення прибутку до його потоків, що формують його у певному періоді банківської установи.

Рентабельність є ключовою оцінкою результатів роботи будь-якого бізнесу та банків зокрема. При цьому рентабельність пов'язана з платоспроможністю, за рахунок ризику втрати ліквідності та вартості бізнесу – оскільки один із підходів до оцінки бізнесу каже, що бізнес коштує стільки, скільки він заробляє. Звідси можна дійти висновку, що саме на підвищення рентабельності мають бути спрямовані основні зусилля менеджменту. Оскільки, практично єдиним об'єктивним обмеженням у зростанні рентабельності виступає ліквідність банку, то цей показник визначає якість управління банком та її становище у конкурентному середовищі.

Банкам необхідно підвищувати свою рентабельність із декількох причин. Висока рентабельність дозволяє активно конкурувати на ринку та витісняти конкурентів за рахунок гнучкої цінової політики чи правильного асортиментного ряду.

Висока рентабельність дозволяє мати подушку безпеки, яка дасть зберегти бізнес у разі кризи в галузі. Маючи механізм управління ефективністю роботи, банк може реагувати на будь-які зміни в економіці і своєчасно перебудовувати свою роботу в мінливих умовах. Крім конкуренції на банки впливають такі чинники як доступність фінансових ресурсів, частка поганих активів, загальний стан економіки, розвиненість економічної системи регіону, у якому працює банк.

Очевидно, що рентабельність банку залежить від двох факторів – від обсягів доходів та обсягів витрат, які має банк протягом періоду часів. Таким чином, для підвищення показника рентабельності необхідно вибрати одну із трьох стратегій:

1) направити зусилля на збільшення доходів банку;

2) направити зусилля на зменшення витрат банку;

3) планувати заходи, спрямовані одночасно на збільшення доходів та зниження витрат.

Для банківського сектора третій варіант є найпривабливішим, з погляду збільшення показника рентабельності, проте, він і самий важкоздійсненний, оскільки банки працюють на конкурентних ринках, де досить складно збільшувати виручку одночасно знижуючи витрати.

Для вирішення завдання підвищення рентабельності роботи банку недостатньо просто знизити витрати (зазвичай це призводить також і до падіння доходів) або збільшити доходи (що зазвичай тягне за собою зростання витрат). Необхідно побудувати систему управління банком, націлену підвищення рентабельності і здатної комплексно підійти, як у вирішенні проблеми зниження витрат, і підвищення доходів.

Рентабельністю роботи банку можна управляти з допомогою управління ефективністю проведених банком операцій та оптимізацією під потреби здійснення цих операцій витрат.

Для ефективного управління рентабельністю банку необхідно організація системи управління банком націленої результат. Ефект можна отримати як підвищивши ефективність кожного з підрозділів, так і прийнявши рішення про відмову від неефективних банківських послуг на ринку.

Організація складної системи управління потребує підтримки з боку системи управлінського обліку, націленої на відносини бюджетування та дивізіональні структури. Виробивши вимоги до системи управлінського обліку можна зробити висновок, що основною є вимога, щоб система обліку вписувалася в повний цикл управління банком.

Використання моделі факторного аналізу для формалізації стратегічних цілей та вироблення заходів щодо підвищення рентабельності роботи кредитної організації є найбільш адекватним інструментом. Повний цикл управління банком складається з етапів, наведений на рис. 3.1.

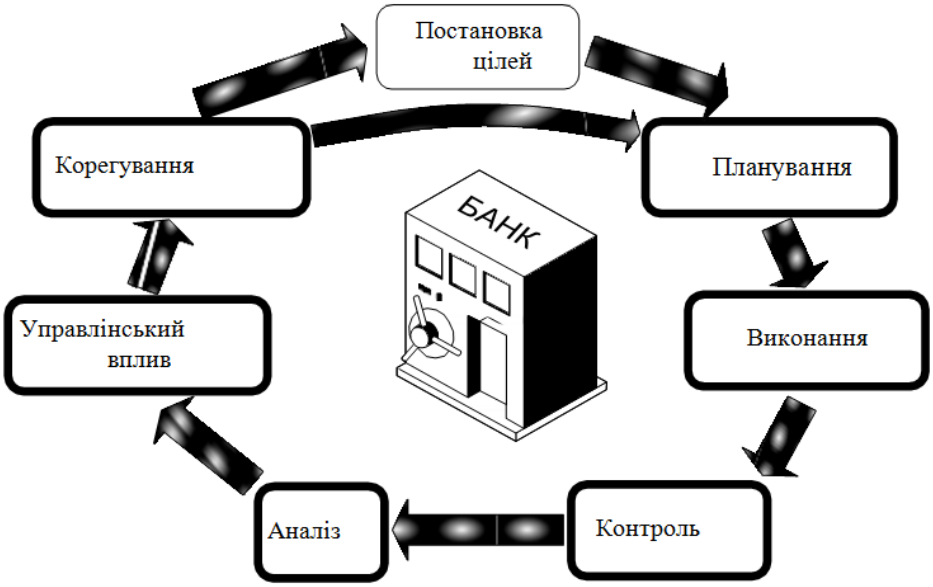

Рис. 3.1 Повний цикл управління прибутковістю банку [ ]

Використовуючи подібну систему управління, можна ефективно впливати на результати роботи і досягати поставлених стратегічних цілей ув'язуючи завдання з обмеженнями [3].

Якщо опуститися на більш детальний рівень і розглянути від чого залежить рентабельність та прибутковість роботи банку, стає зрозуміло, що для її підвищення недостатньо прийняти рішення про те, що треба скорочувати витрати чи що треба збільшувати доходи. Потрібно розібратися, з допомогою яких заході можна скоротити витрати, які скорочення негативно вплинуть на підсумковий результат. Наприклад, скорочення штату співробітників та зниження ним зарплати на перший погляд це найадекватніша відповідь на кризу чи сезонний провал на ринку. Приймаючи таке рішення, банківська організація повинна собі вирішити, що вона хоче отримати від цього – спокійно опуститися на дно і перечекати, віддаючи частку ринку чи навпаки, сконцентрувати всі доступні ресурси на найперспективнішому напрямі й розвивати їх у збитки збиткових і неперспективних напрямів. Маючи розвинені механізми планування контролю та аналізу до завдання зниження штату співробітників та витрат на оплату їхньої праці можна підійти з позиції ефективності їхньої роботи. Для цього необхідно оцінити кожну функцію (або кожен підрозділ на першому етапі

деталізації) і відповісти на питання, скільки коштувала б ця функція, якщо купити її на ринку, а не утримувати під неї власний штат. Дуже часто проводячи подібний аналіз виявляється, що ефект досягається від відмови від непрофільних функцій та переведення їх на аутсорсинг або виведення непрофільних підрозділів у залежні товариства. Такі рішення мають відразу дві цілі – спрощується управління бізнесом, він стає більш прозорим і зрозумілим, а також скорочуються постійні витрати без шкоди для якості. Таким чином, для управління прибутковістю необхідно розуміти, як вона формується, за рахунок чого вона змінюється, хто «тягне на дно», а хто є «локомотивом» у кожному конкретному бізнесі. Зокрема для неприбуткових напрямів діяльності слід застосувати матрицю BCG (Бостонської консалтингової групи). Ця методика також використовується для планування маркетингу та проведення стратегічного аналізу. Вона найчастіше використовується на основі даних специфічної матриці, яка ґрунтується на порівнянні двох показників, а саме відносної частки ринку (співвідношення частки ринку, яку займає кожна послуга банку, й загального обсягу ринку, на якому вона представлена) та темпів зростання ринку (річний темп зростання продукції цієї галузі, можливість подальшого розширення ринку) [60, с. 61].

Допомогти розібратися у цьому, а заразом і вирішити завдання «аналіз» у циклі правління може система аналізу фінансової складової діяльності банку. Використання постійного набору методик оцінки роботи банку на основі методів фінансового аналізу, що не змінюється, не дозволяє протягом усього циклу управління підтримувати менеджмент у прийнятті рішень і не забезпечує вимог повного циклу управління – у кожному випадку необхідний спеціальний інструмент, в якому можна як планувати так і проводити аналіз відхилень та прогнозувати ефект від досягнутих результатів з урахуванням коригувальних впливів.

3.2 Прогноз прибутковості комерційного банку АТ «ПУМБ»

Прибутковість банку може бути забезпечена як за рахунок оптимізації витрат, так і за рахунок розвитку найбільш прибуткових та конкурентоспроможних послуг банку. За допомогою матриці BCG слід встановити, які напрямки бізнесу є найбільш прибутковими, виходячи з конкурентоспроможності банківських послуг та їх частки на українському ринку банківських послуг, а також виходячи з їх доходності.

Матриця BCG визначає чотири основні позиції, в яких можуть перебувати послуги банку (квадранти матриці), які отримали загальновизнані нині маркетингові назви:

1) «знак питання» («важкі діти») – високе зростання, низька частка ринку;

2) «зірка» – високий темп зростання, висока частка ринку;

3) «дійна корова» – низький темп зростання, висока частка ринку;

4) «собака» – низький темп зростання, низька частка ринку [5, с. 293].

Для розрахунку наведених вище показників необхідно використати такі дані (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Вихідні дані для побудові матриці BCG АТ «ПУМБ» на 31.12.2021 р.

Вид послуги	Позиція АТ «ПУМБ» на ринку		Позиція найсильнішого в галузі конкурента (АТ КБ «ПриватБанк»)		Місткість ринку, млн. грн.	Темп зростання ринку
	Обсяг продажів, млн. грн.	Ринкова частка, %	Обсяг продажів, млн. грн.	Ринкова частка, %		
Депозити (Д)	157,5	10,43	220,6	14,61	1371,9	1,52
Кредити (К)	137,4	8,22	225,9	13,51	1049,6	1,63
Лізинг (Л)	121,4	29,18	165,1	39,69	416	0,7
Розрахунково-касове обслуговування (РКО)	104	9,89	110,6	10,51	1052	0,94

Для визначення приналежності кожної з послуг АТ «ПУМБ» до однієї з маркетингових груп побудовано схема (рис. 3.2).

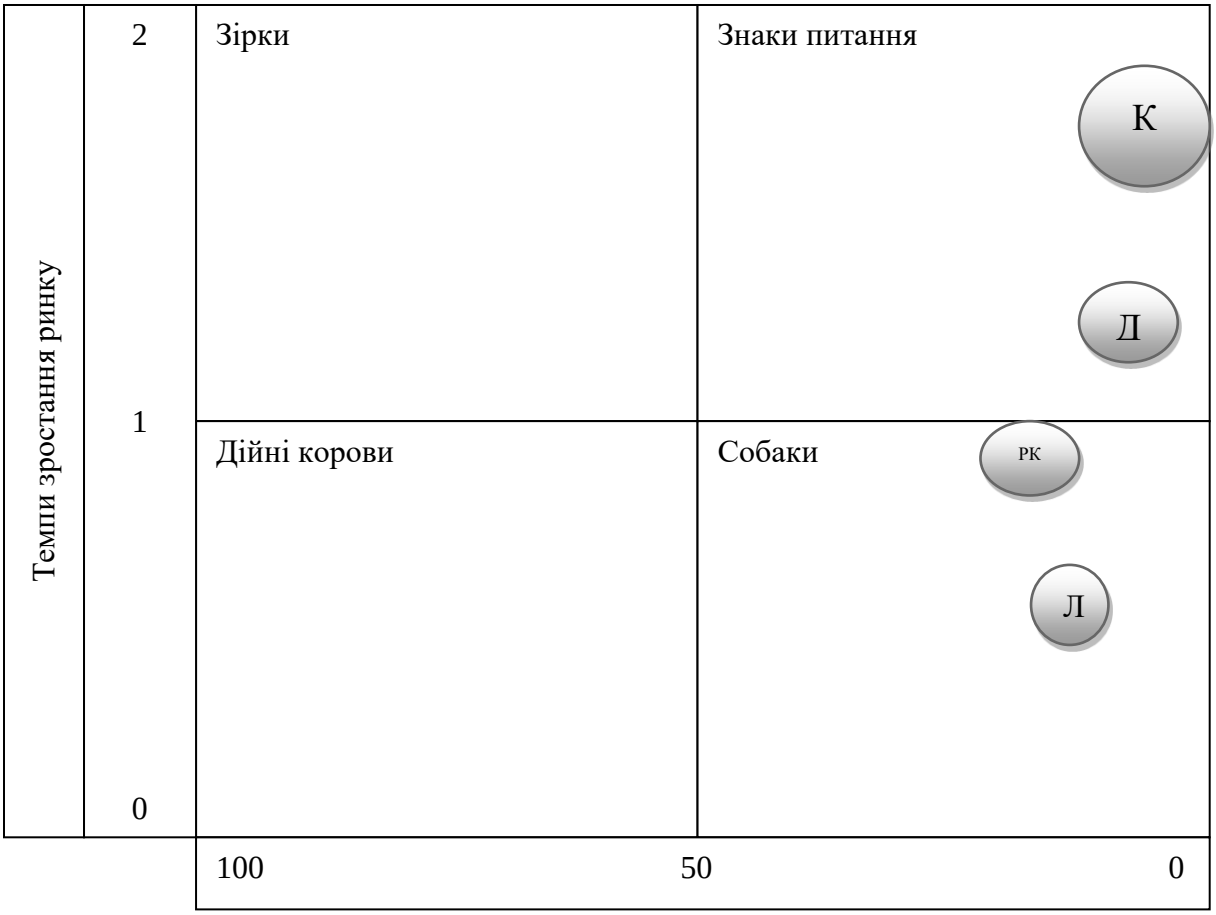

Рис. 3.2. Матриця BCG для послуг АТ «ПУМБ»

Джерело: складено автором

Відповідно до складеної матриці послуги банку належать до двох категорій, відповідно до яких обираємо напрями та стратегічні вектору щодо формування конкурентних переваг. Так, для категорії послуг «знаки питання» – кредити та депозити – слід підсилювання конкурентні переваги, що полягає в інтенсифікації маркетингових зусиль на просування, пошук нових каналів збуту, поліпшення характеристик послуг або зниження цін. Для категорії послуг «собаки» – лізинг, розрахунково-касове обслуговування – доцільно

використовувати стратегію скорочення (елімінування), тобто мінімізувати всі можливі витрати.

Повертаючись до портфельного аналізу з використанням матриці БКГ, яка дозволила встановити найбільш конкурентоспроможної послуги АТ «ПУМБ» проведено прогнозування частки ринку за цими послугами. Так, менш конкурентоспроможними є послуги, що увійшли до категорії «Собаки» – лізинг та розрахунково-касове обслуговування. Це послуги з невеликою часткою ринку і слабкої динамікою зростання під час зростання ринку, в результаті чого в поточній ситуації, коли ринок вже дозрів і його зростання обмежений, у цих видів послуг дуже мало шансів на успіх. Вони характеризуються слабкою конкурентною позицією, тобто низька частка ринку, що характеризується низькою динамікою зростання (або навіть скороченням). Ці види послуг вимагають вкладень в їх розвиток.

Проведемо прогнозування місткості ринку кредитів та депозитів, а також частки АТ «ПУМБ». В таблиці 3.3 представлено дані для прогнозу.

Таблиця 3.3

Дані для прогнозу місткості ринку та частки АТ «ПУМБ», млрд. грн.

Показник	2018	2019	2020	Темп росту, коеф.
Кредитний портфель банків	1194	1098	1049,6	0,87
Депозитний портфель банків	1886,9	2155,1	1371,9	0,72
Кредитний портфель АТ «ПУМБ»	27,4	32,9	37,6	1,37
Депозитний портфель АТ «ПУМБ»	40,6	42,7	57,5	1,41

Більш конкурентоспроможними є послуги з кредитування та депозитні послуги. Вони, за матричною моделлю БКГ, віднесені до категорії «Знаки питання». Це послуги, які не мають достатньої частки на ринку, що росте, щоб бути «зірками», але з урахуванням їх дефіцитного характеру і високої динаміки зростання, можуть перетворюватися в «Зірок» або «Собак », і їхнє майбутнє невизначено.

Для розрахунку прогнозних показників використано лінію тренду в Excel та побудовано тренд показників за останні три роки (рис. 3.5).

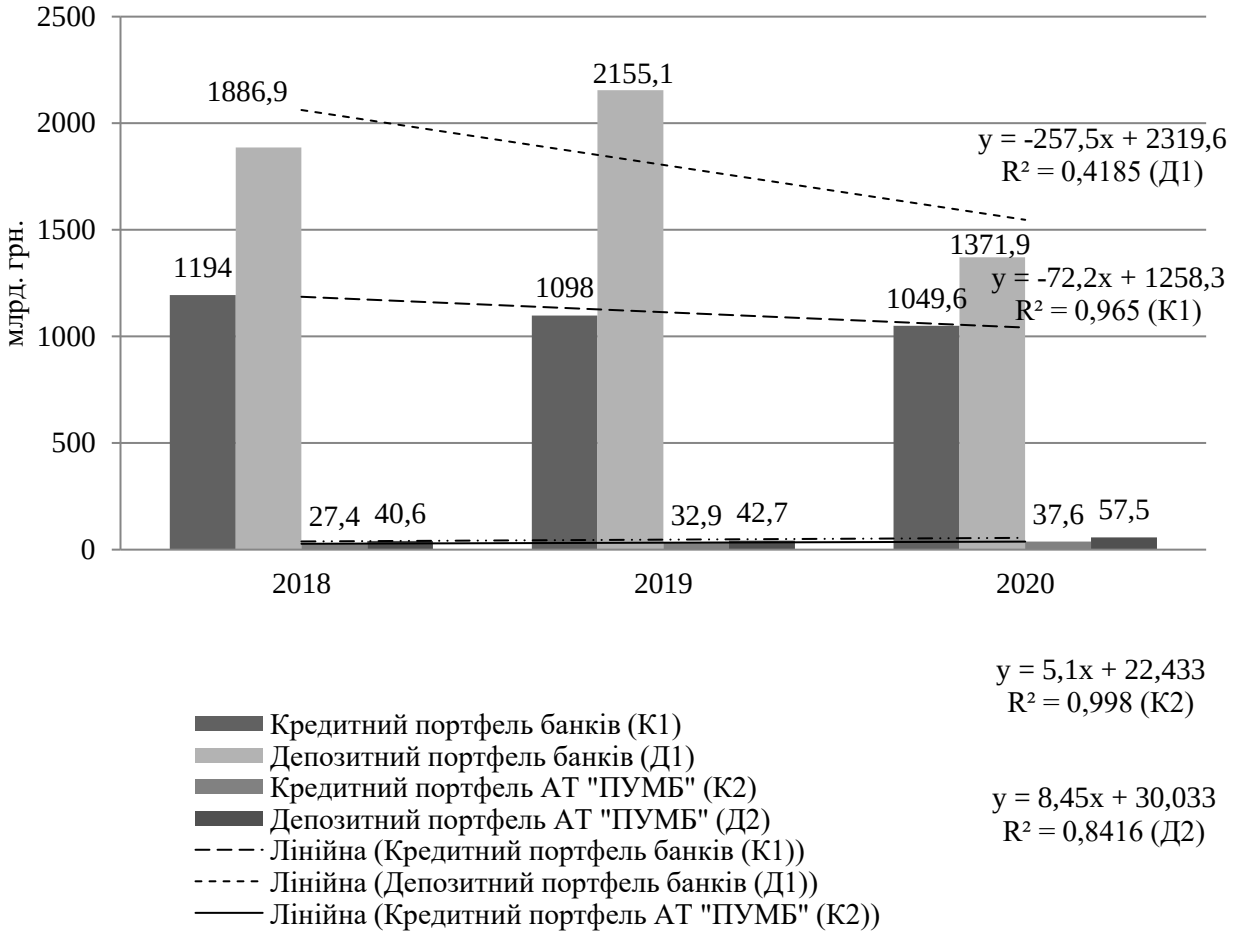

Рис. 3.3. Лінії тренду для прогнозу показників прибутковості банківських операцій

За отриманими лінійними рівняннями знаходимо наступні показники (х дорівнює 4, тобто четвертий прогнозований період після трьох фактичних):

1) місткість ринку за кредитним портфелем:

$y = -72,2x + 1258,3,$

$y = -72,2 \times 4 + 1258,3 = 969,5$ млрд. грн.

2) місткість ринку за депозитним портфелем:

$y = -257,5x + 2319,6,$

$y = -257{,}5 \times 4 + 2319{,}6;$

$y = 1289{,}6$ млрд. грн.

3) кредитний портфель АТ «ПУМБ»:

$y = 5{,}1 + 22{,}433,$

$y = 5{,}1 \times 4 + 22{,}433;$

$y = 42{,}83$ млрд. грн.

4) депозитний портфель АТ «ПУМБ»:

$y = 8{,}45x + 30{,}033,$

$y = 8{,}45 \times 4 + 30{,}033;$

$y = 63{,}83$ млрд. грн.

Для наочності фактичні і прогнозні дані зведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Прогноз місткості ринку та частки АТ «ПУМБ», млрд. грн.

Показник	2018	2019	2020	Прогноз	Темп росту, коеф.
Кредитний портфель банків	1194	1098	1049,6	969,5	0,92
Депозитний портфель банків	1886,9	2155,1	1371,9	1289,6	0,94
Кредитний портфель АТ «ПУМБ»	27,4	32,9	37,6	42,83	1,14
Частка, %	2,29	3,00	3,58	4,42	1,23
Депозитний портфель АТ «ПУМБ»	40,6	42,7	57,5	63,83	1,11
Частка, %	2,15	1,98	4,19	4,95	1,18

Отже, прогнозується скорочення ринку за кредитними та депозитними операціями на ринку банківських послуг. Про те прогноз за кредитними та депозитним операціями суто АТ «ПУМБ» показує зростання кредитного та депозитного портфелів.

Для утримання конкретних позицій запропоновано наступну стратегічну поведінку:

1) Стратегічний варіант – агресивна стратегія.

2) Орієнтація на ринок – збільшення частки ринку.

3) Рентабельність – незначна.

4) Необхідні вкладення – будуть потрібні істотні вкладення, зокрема на інноваційні технології.

5) Можливість створити чистий грошовий потік – існує.

Згідно з концепцією моделі BCG, охарактеризуємо ринкові стратегії які запропоновані для кредитних і депозитних послуг АТ «ПУМБ»:

– агресивна стратегія – вжити всіх заходів для збільшення частки ринку; передбачає підтримку нульового (або дуже низького) чистого оборотного капіталу, необхідно зберігати поточну ліквідність. Чисті поточні активи (тобто поточні активи за вирахуванням операційних зобов'язань) фінансуються за рахунок короткострокових кредитів і позик.

Ця стратегія спрямована на підтримання високого рівня короткострокової заборгованості з більш низькими процентними ставками, що сприяє більш високим фінансовим результатам і більш високу вартість для власників. Однак він несе в собі високий ризик втрати платоспроможності. Попит на оборотний капітал задовольняється за рахунок короткострокового чистого фінансування. Ризик втрати ліквідності високий, і керівництво має дуже активно коригувати обсяг короткострокового фінансування відповідно до потреб, що виникають в результаті зміни чистих оборотних активів з плином часу.

– захисна (оборонна) стратегія – застосовувати всі можливі заходи по утриманню своєї частки ринку; може бути прийнята для лізингу та розрахунково-касових операцій.

На схемі (рис. 3.4) представлено напрямки підвищення доходу та прибутку з урахуванням результатів прогнозу та перспектив конкурентоспроможності та інноваційної діяльності банку АТ «ПУМБ».

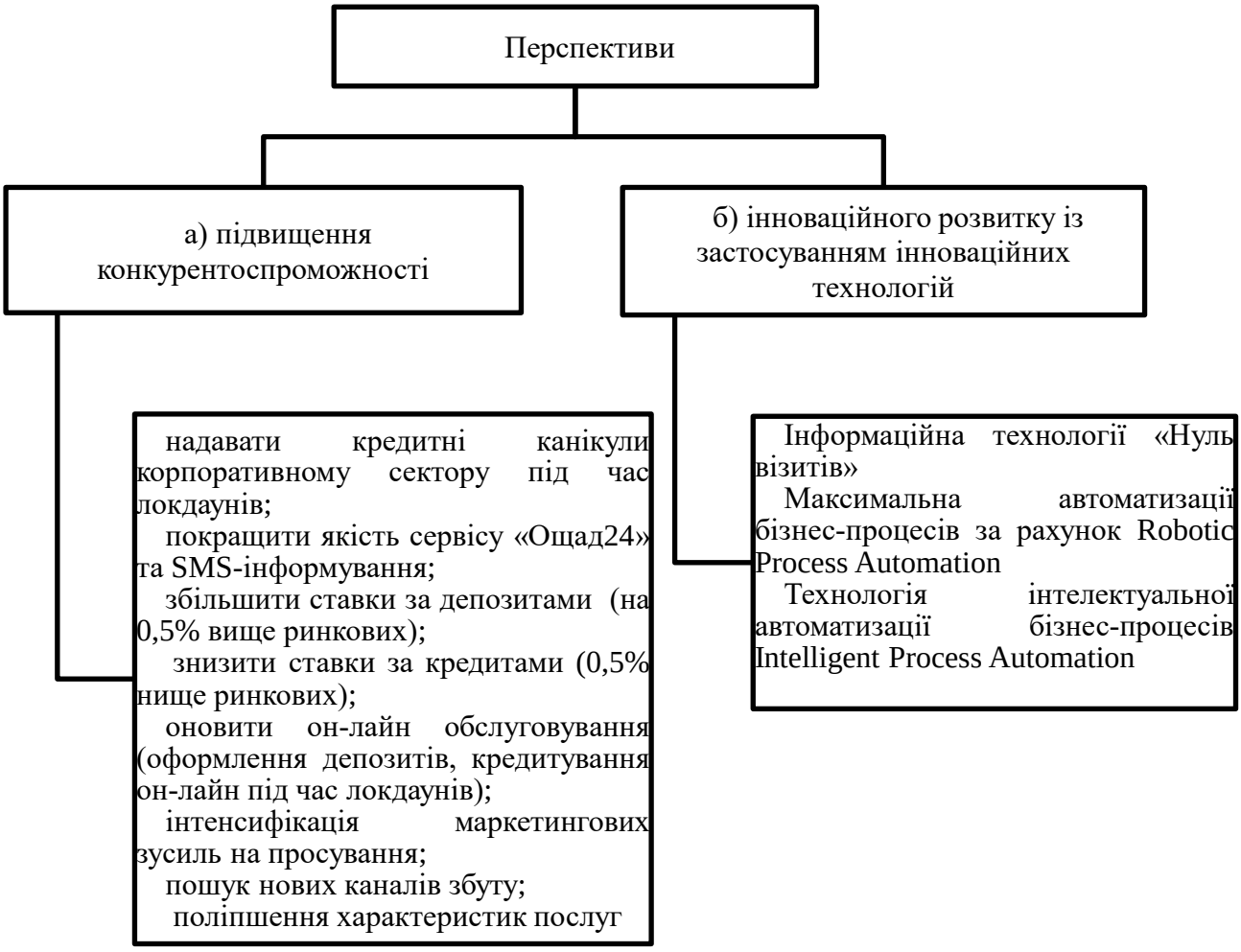

Рис. 3.4. Перспективні напрямки отримання прибутку виходячи з конкурентоспроможності послуг банку АТ «ПУМБ»

Ще одним кроком підвищення прибутковості роботи банку є аналіз та управління діяльністю підрозділів та персоналу, створення умов мотивування персоналу. Одним із найбільш оперативних шляхів підвищення ефективності банківського бізнесу є клієнтоорієнтований підхід. Він передбачає аналіз та управління складом та якістю банківських послуг, клієнтською базою банку, контрагентами та партнерами по бізнесу. Інформація про клієнтську базу та контрагентів також необхідна при плануванні доходної частини бюджету та оцінці залежності банку від певних груп. Багатомірний аналіз діяльності банку передбачає розрахунок трансфертних цін, аналіз та управління ресурсами банку.

Аналіз доходів та витрат підрозділів банку у розрізі банківських послуг та банківських продуктів, а також банківських клієнтів (або пов'язаної групи) дозволяє отримати порівняльну картину ефективності тих чи інших послуг у різних підрозділах. Аналіз доходів та витрат від клієнтів та груп клієнтів у розрізі банківських послуг дає можливість керувати складом та якістю послуг у клієнтській базі. Результати аналізу не менш важливі під час виконання робіт з ціноутворення на банківські послуги.

Прибутковість клієнта для банку – це різниця між доходами, отриманими банком від клієнта, та витратами, здійсненими банком по даному клієнту за певний період. На суму отриманих доходів впливатимуть як якісні показники (рівень обслуговування, швидкість проведення операцій, наявність додаткових послуг тощо), так і кількісні, а саме вартість послуги, що надається. Безумовно, банк не може зменшити вартість всіх своїх послуг та продуктів для всіх типів клієнтів. Але така зміна можлива за певних умов, за яких банк не втратить прибуток від такого зниження тарифів, а, навпаки, збільшить її за рахунок більшої кількості операцій, які він здійснить для того самого клієнта.

Прибутковість обслуговування клієнтів визначають з урахуванням системи обліку прибутковості банківських продуктів. У цьому рентабельність одиниці кожного товару множиться кількість проданих певному клієнту одиниць товарів. Цей показник дозволяє виявляти клієнтів, обслуговування яких для банку є найефективнішим.

Висновки до розділу 3

За результатами оцінки конкурентної позиції АТ «ПУМБ» з використанням матричних методів було встановлено, що АТ «ПУМБ», як на загальнодержавному рівні, так і на рівні територіально відокремлених відділень має спостерігати за змінами у зовнішньому середовищі для підтримки належного рівня внутрішнього середовища, що дасть змогу розширити сферу власного впливу та надавати якісні послуги.

Застосовано матричні методи для визначення найбільш конкурентоспроможних послуг АТ «ПУМБ». За результатами матричних моделей визначено стратегічні напрями розвитку банку та утримання конкурентних переваг. Для підвищення конкурентних позиції необхідні додаткові капітальні вкладення. Інвестування вимагають здебільшого інноваційні технології, зокрема рекомендовано наступні інноваційні технології ля розвитку конкурентоспроможності АТ «ПУМБ: роботизація та автоматизація процесів за допомогою інноваційної технології RPA; обміну валюти для фізичних осіб он-лайн без комісії за конвертацію валюти; використання публічної блокчейн-мережі в ділових цілях; використання технології «Нуль візитів»: дистанційне відкриття депозиту, дистанційне отримання кредитної/дебетової картки, дистанційне отримання кредиту.

Для підвищення прибутковості банку слід розвивати конкурентоспроможні послуги АТ «ПУМБ», в секторі надання кредитних і депозитних послуг слід застосувати інноваційні технології, які у свою чергу потребують значних капіталовкладень, ефективність яких визначиться впродовж наступних декількох років, адже кон’юнктура ринку змінюється і важко встановити та прогнозувати рівень прибутковості інновацій.

Оцінка прибутковості банківських продуктів банку передбачає аналіз динаміки прибутків відповідних підрозділів, рентабельності їх активів, співвідношення величини та динаміки їх невідсоткових доходів та витрат, співвідношення отриманих доходів та фонду оплати праці, виявлення розбіжностей планових та фактичних показників, аналіз фактор спричинили зниження прибутковості за операціями.

ВИСНОВКИ

Прибутковість банківського бізнесу є одним з найякісніших показників, що визначають фінансові результати роботи комерційних банків, є матеріальним базисом їх майбутнього функціонування та формування рейтингу на банківському ринку країни. Основна задача банківського менеджменту – не допустити зниження показника прибутковості, оскільки це неминуче відобразиться як на показниках достатності капіталу, так і на рівні конкурентоспроможності банківської установи на ринку.

Управління прибутковістю банківських установ виступає елементом, що забезпечує зростання кінцевих результатів діяльності, збільшення рентабельності та капіталізації установ банківського сектору економіки.

Головною ціллю управління прибутком комерційного банку є забезпечення та підтримання максимізації добробуту засновників, учасників банку в поточному та перспективному періодах.

На величину прибутку комерційного банку впливають такі фактори: середній рівень відсотка за кредит, який банк надає іншим банкам та своїм клієнтам; середня прибутковість усіх його активних операцій; співвідношення його доходів та витрат; розподіл доходу та частка прибутку в ньому; витрати на обслуговування кадрів; зміна обсягу кредитних та активних депозитних операцій; величина власного капіталу банку; структури кредитного портфеля.

Відділ економічного аналізу банку постійно аналізує прибутковість кожного виду операцій з метою визначення найбільш корисної для цього банку сфери вкладень коштів. Багато банків з метою збільшення свого прибутку вводять нові форми фінансових послуг. Зважаючи на фактор важливості показника прибуток для комерційного банку, має бути чітко відпрацьовано сам механізм управління прибутком, який передбачає структурний аналіз всіх його доходів, витрат, фінансових результатів діяльності банку, факторний аналіз структури прибутковості банку, управління рентабельністю окремих напрямів діяльності банку та банківських продуктів.

Прибуток характеризує стійкість кредитної установи. Він необхідний для створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення
витрат і підвищення якості послуг, що надаються, і, зрештою, для успішного проведення наступних емісій і відповідно збільшення капіталу, який дає змогу розшрити обсяги і поліпшувати якість наданих послуг.

Впровадження складових стратегії управління рівнем прибутковості банку дозволить збільшити прибуток у довгостроковому періоді при визначеному рівню ризику. Формуючи стратегію банку щодо досягнення певних розмірів прибутку, необхідно розглядати її не як пасивно отримані доходи, а як результат, завоювання, оскільки прибуток, отриманий завдяки ініціативі, є результатом інновацій, відсутності страху перед ризиком, раціонального використання коштів, далекоглядної політики щодо заборгованості.

Отримані результати аналізу фінансово стану свідчать про стабільність роботи банку АТ «ПУМБ» у 2018-2020 рр. Структура капіталу відповідає вимогам регулятора. Банк має стабільну ринкову позицію щодо активів, капіталу та депозитного портфелю.

Аналіз прибутковості банку показав зростання основних фінансових показників на кінець 2020 року, що свідчить про розширення діяльності банку на ринку надання послуг корпоративному сектору. Дещо знижується прибутковість активів та власного капіталу, але показники мають достатній рівень та свідчать про ефективне управління активними та пасивними операціями.

Результати дослідження за основними критеріями оцінки ефективності та прибутковості управління розвитком банку АТ «ПУМБ» дають змогу дійти висновку, що за аналізований період 2018-2020 рр. досліджувана банківська установа працює ефективно, адже менеджмент банків загалом справляється із завданням забезпечення наявності та зростання прибутку. Це підтверджується зростанням не тільки абсолютного прибутку, але й передусім показників ROE та ROA. Такого результату досягнуто, зокрема, завдяки виведенню проблемних

банків з ринку. У 2018 р. весь банківський бізнес і АТ «ПУМБ» зокрема вийшов з кризи, став прибутковим, а у 2021 р. продовжує розвиватися.

Прибутковість банку забезпечена раціональною структура комерційного банку АТ «ПУМБ», конкурентоспроможністю його послуг, якістю менеджменту і маркетинговою активністю, кадровим потенціалом комерційного банку, мотивацією праці банківського персоналу.

Застосовано матричні методи для визначення найбільш конкурентоспроможних послуг АТ «ПУМБ». За результатами матричних моделей визначено стратегічні напрями розвитку банку та утримання конкурентних переваг й прибутковості. Для підвищення конкурентних позиції необхідні додаткові капітальні вкладення. Інвестування вимагають здебільшого інноваційні технології, зокрема рекомендовано наступні інноваційні технології ля розвитку конкурентоспроможності АТ «ПУМБ: роботизація та автоматизація процесів за допомогою інноваційної технології RPA; обміну валюти для фізичних осіб он-лайн без комісії за конвертацію валюти; використання публічної блокчейн-мережі в ділових цілях; використання технології «Нуль візитів»: дистанційне відкриття депозиту, дистанційне отримання кредитної/дебетової картки, дистанційне отримання кредиту.

Для підвищення прибутковості банку слід розвивати конкурентоспроможні послуги АТ «ПУМБ», в секторі надання кредитних і депозитних послуг слід застосувати інноваційні технології, які у свою чергу потребують значних капіталовкладень, ефективність яких визначиться впродовж наступних декількох років, адже кон’юнктура ринку змінюється і важко встановити та прогнозувати рівень прибутковості інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Найт Ф. Х. Риск, неопределённость и прибыль / Пер. с англ. М.: Дело, 2003. 360 с.

2. Фінанси : навч. посібник / І.І. Пилипенко, Т.Г. Бондарук, Л.Є. Момотюк, І.С. Ігнатова. К. : ДП «Інформ.–аналіт. агенство», 2013. 467 с.

3. Економічна енциклопедія / Відповідальний редактор С. В. Мочерний. - Київ: Видавничий центр "Академія". - Т. 1, 2000. - 863 с.; Т. 2, 2001. - 847 с.; Т. 3, 2002. - 952 с.

4. Бланк И.А. Управление финансовыми ресурсами / И.А. Бланк. – М.: ОмегаЛ, 2011. – 768 с

5. Фінанси : навч. посібник. практикум. / І.І. Пилипенко, Т.Г. Бондарук, Л.Є. Момотюк, І.С. Ігнатова. К. : ДП «Інформ.–аналіт. агенство», 2013. 307 с.

6. Савицкая Г.В. Экономический анализ: учеб. для студ. высш. учеб. завед. / Г.В. Савицкая. М.: ИНФРА-М, 2013. 647 с.

7. Лаврушин, О.И. Банковское дело: учеб. / под ред. О.И. Лаврушина. – М.: КНОРУС, 2013. 768 с.

8. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. К. : МЕФ, 2011.703 с.

9. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07 грудня 2020 р. № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення: 02.10.2021).

10. Зянько, В. В. Банківський менеджмент : навчальний посібник / В. В. Зянько, Н. О. Коваль, І. Ю. Єпіфанова. – 2-ге вид., доп. – Вінниця : ВНТУ, 2018. 126 с.

11. Коваль Н. О. Банківський менеджмент : практикум / Н. О. Коваль, І. Ю. Єпіфанова. Вінниця : ВНТУ, 2017. 85 с.

12. Романова Е.Г., Кудинов, С.С. Научные подходы к определению прибыли организации. *Молодой ученый*. 2016. №26. С. 373–376.

13. Банковское дело: учеб. / под. ред. Г.Н. Белоглазовой, А.П. Кроливецкой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2015. – 592 с.

14. Єпіфанова І. Ю. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 189–192.

15. Васюренко О. В. Банківські операції : навчальний посібник / О. В. Васюренко. 6-те вид. К. : Знання, 2011. 311 с.

16. Катан Л. І., Плахотник М. С. Прибутковість комерційного банку та її підвищення. *Агросвіт*. 2018. № 21. С. 3–5.

17. Банківська система : підручник / За ред. С.А. Кузнецової. К : Центр учбової літератури, 2014. – 400 с.

18. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / [О. В. Дзюблюк та ін.] ; за ред. О.В. Дзюблюка. Тернопіль : Астон, 2012. 357 с.

19. Банківська справа : навчальний посібник / За ред. Р. І. Тиркала. Тернопіль : Карт-бланш, 2010. 314 с.

20. Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі [Електронний ресурс] : монографія / [Примостка Л. О., Примостка О. О., Карчева І. Я.] ; за наук. ред. Л. О. Примостка. К. : КНЕУ, 2017. 84 с.

21. Гудзинська Л. Ю. Банківський маркетинг : курс лекцій для студентів напряму підгот. 8.03050802 «Банківська справа» ден. та заоч. форм навчання / Гудзинська Л. Ю. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2014. – 117 с.

22. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. К. : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. 504 с.

23. Деятельность коммерческих банков: учебное пособие / под ред. проф., д.э.н. А.В. Калтырина. Ростов н/Д: «Феникс», 2014. 384 с.

24. Анализ и оценка банковской деятельности (на основе отчетности, составляемой по российским и международным стандартам) / Г. Щербакова. – М.: Вершина, 2014. 464 с.

25. Панасенко Г.О. Особливості управління бізнес-процесами сучасного банку. *Сталий розвиток економіки.* 2012. № 1. С. 293–295.

26. Бланк И.А. Управление прибылью. К.: Ника-Центр, Эльга, 1998. 543 с.

27. Криклій О.А. Управління прибутком банку: монографія / О.А. Криклій, Н.Г. Маслак. Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. 136 с.

28. Добровольська О.В.. Сабадин М.О. Теоретико-методичні засади управління прибутковістю комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 23. Ч. 3. С. 111–114.

29. Рибалка О.О. Підходи до управління прибутком банку. *Актуальні проблеми економіки: наук. економ. журнал.* 2017. № 11. С. 161-165.

30. Радковская Н.П. Методические подходы к управлению прибылью коммерческого банка. *Финансы и кредит*. 2016. № 1. С. 20–25.

31. Базилевич К. С. Економічна сутність прибутку в умовах трансформації економіки. Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. 2007. № 11. С. 130–132.

32. Поморина, М. А. Некоторые подходы к управлению эффективностью деятельности банка. *Банковское дело*. 2011. № 10. С. 11–17. Ревич М.Я. Стратегії управління прибутковістю банків. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 2 (35). С. 75–80.

33. Демчук Н.І. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2017. №2 (24). С. 22–28.

34. Роуз, П. С. Банковский менеджмент / П. С. Роуз; Пер. с англ. М.: Дело, 2018. 743 с.

35. Синки, Дж. Ф. мл. Управление финансами в коммерческом банке / Дж. Ф. Синки мл.; пер. с англ., ред. Р. Я. Левиты, Б. С. Пинскера. М.: Catallaxy, 2017. 975 с.

36. Герасимович, А. М. Аналіз банківської діяльності / А. М. Герасимовича, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. К. : КНЕУ, 2013. – 600 с.

37. Осташ С. В. Деякі аспекти прибутковості та фінансової стійкості комерційного банку. *Вісник НБУ*. 2011. №2. С. 47-49.

38. Миненко Л. Трансформація підходів до оцінки ризику банківської ліквідності. *Ефективна економіка.* 2020. No 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7573 (дата звернення: 16.03.2021)

39. Пась Я.І. Основні показники ефективності управління розвитком банківського бізнесу в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2021. №43. С.72–76.

40. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 № 679-XIV, в ред. від 10.11.2021р., №1811-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text (дата звернення: 02.10.2021).

41. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07 грудня 2020 р. № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення: 02.10.2021).

42. Офіційний сайт АТ «ПУМБ». URL: https://about.pumb.ua (дата звернення 09.10.2021).

43. Фінансова звітність АТ «ПУМБ». Офіційний сайт банку. URL: https://about.pumb.ua/ru/finance (дата звернення 09.10.2021).

44. Карчева І.Я. Економічна ефективність інноваційної діяльності банків: дис. … канд. екон. наук.: 08.00.08 / Карчева Ірина Яківна. К.: 2016. 242 с.

45. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib.

46. Наглядова статистика НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/ supervision-statist (дата звернення 08.10.2021).

47. Огляд банківського сектору та основні показники за 2020 р. Hot line finance. URL: https://hotline.finance/ua/articles/oglyad-bankivskogo-sektoru-ta-osnovni-pokazniki-za-2020-rik (дата звернення: 01.05.2021).

48. Руда О.Л. Конкурентоспроможність банків на ринку надання банківських послуг. *Економіка та держава.* 2018. № 4. С. 58–61.

49. Семикова П. Банковские инновации и новый банковский продукт. *Банковские технологии*. 2020. № 11. С. 42–47.

50. Макаренко Ю. П., Мороховець К. С. Стратегія підвищення прибутковості комерційного банку. *Економіка та держава.* 2017. № 11. С. 60–

51. Гринь В. П. Некоторые проблемы деятельности коммерческого банка. *Деньги и кредит.* 2013. № 3. С. 48–53.

52. Буряк А. Особливості визначення ефективної діяльності банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2019. Вип. 1 (8). С. 41–46.

53. Кількість банків в Україні / Міністерство Фінансів. URL:https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2021 (дата звернення: 22.11.2021 р.).

54. Дані фінансової звітності банків України станом на 1 січня 2015 р. – 1 червня 2021 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist (дата звернення: 02.12.2021).

55. Фомін І. Конкурентна позиція банку: детермінанти визначення та методика оцінки. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 4. С. 8–10.

56. Шпиг Ф.І. Конкурентоспроможність банку: фактори та критерії оцінки. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Збірник наукових праць : Наукове видання.* Суми : УАБС НБУ, 2016. Т.16. С. 57–62.

57. Сало І.В., Мирошниченко О.В. Система управління конкурентоспроможністю банку. *Актуальні проблеми економіки.* 2018. №5. С. 279–286.

58. Пацера М. Міжнародна банківська конкуренція: погляд науковців. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 7. С. 31–33.

59. Прохоров К. Н. Инновации в банковской сфере. *Проблемы учёта и финансов.* 2017. № 4(16). С. 55–58.

60. Рожков М.Н. Разработка модели конкурентоспособности кредитных услуг банка. Банковское дело. 2019. №9. С. 68–71.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

РІЧНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ АТ «ПУМБ» ЗА 2018-2020 РР.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про фінансовий стан на 31 грудня 2018 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2018 рік	2017 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1 943 515	1 499 269
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	743 346	1 178 795
Заборгованість інших банків	8	5 703 839	5 663 885
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	204 710	162 887
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	11 648 821	–
Цінні папери, наявні для продажу	9	–	10 431 455
Кредити клієнтам	10	27 378 815	25 480 252
Поточний актив з податку на прибуток		30	2 441
Інші активи	13	1 312 859	1 301 412
Основні засоби	11	1 581 588	1 427 837
Інвестиційна власність	11	71 876	162 800
Нематеріальні активи	11	324 234	304 252
Право користування активами	12	246 482	–
Відстрочені податкові активи	30	–	12 385
Всього активів		**51 160 115**	**47 627 670**
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	14	1 002	–
Заборгованість перед іншими банками	15	697 452	865 004
Кошти клієнтів	16	39 759 308	37 139 478
Випущені депозитні сертифікати	17	832 460	187 194
Випущені єврооблігації	18	–	1 915 014
Інші позикові кошти	19	–	11 193
Зобов'язання з оренди	20	267 402	–
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		83 199	12 360
Відстрочене податкове зобов'язання	30	25 302	23 100
Інші зобов'язання	21	2 303 523	1 887 992
Субординований борг	22	488 145	489 656
Всього зобов'язань		**44 457 793**	**42 530 991**
Власний капітал	24		
Акціонерний капітал		3 539 953	3 542 211
Емісійний дохід		101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів		634 386	650 640
Резерв переоцінки цінних паперів		(41 188)	128 726
Резервний фонд		1 479 799	1 480 247
Нерозподілений прибуток/ (непокритий збиток)		987 712	(806 805)
Всього власного капіталу		**6 702 322**	**5 096 679**
Всього зобов'язань та власного капіталу		**51 160 115**	**47 627 670**

Підписано від імені Правління 29 травня 2019 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Кожевин (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про фінансові результати за 2018 рік

(у тисячах гривень)

	Прим.	2018 рік	2017 рік
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	26	6 530 065	5 147 975
Інші процентні доходи		40 922	32 082
Процентні витрати	26	(2 445 669)	(2 145 466)
Чисті процентні доходи		**4 125 318**	**3 034 591**
Витрати на формування резерву під кредитні збитки	8, 9, 10, 13, 33	(455 329)	(1 154 972)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву під очікувані кредитні збитки		**3 669 989**	**1 879 619**
Комісійні доходи	27	1 778 409	1 442 710
Комісійні витрати	27	(483 180)	(459 645)
Чисті комісійні доходи		**1 295 229**	**983 065**
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
- торгові операції		297 466	286 448
- курсові різниці		(48 920)	16 455
Чисті збитки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток:			
- торгові операції		(39)	(5)
- зміна справедливої вартості		(794)	(5 180)
Чисті прибутки/(збитки) від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- торгові операції		27 793	–
- збитки від зменшення корисності		(624)	–
Чисті прибутки/(збитки) від цінних паперів, наявних для продажу:			
- торгові операції		–	7 615
- збитки від зменшення корисності		–	(7 472)
Чистий (збиток)/прибуток від переоцінки інвестиційної власності	11	(10 635)	4 058
Чистий прибуток від похідних фінансових інструментів		137 184	82 303
Результат від реструктуризації іпотечних кредитів наданих фізичним особам в іноземній валюті	10	(2 564)	(5 524)
Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		1 654	–
Дохід від страхової діяльності		930 520	663 654
Результат від припинення визнання фінансових активів, оцінюваних за амортизованою собівартістю		(212)	–
Сторно резерву під зобов'язання, гарантії, акредитиви та інші збитки	33	–	3 475
Інші доходи	28	155 058	375 949
Операційний дохід		**6 451 105**	**4 284 460**
Операційні витрати	29	(3 978 405)	(3 324 975)
Прибуток до оподаткування		**2 472 700**	**959 485**
Витрати з податку на прибуток	30	(372 582)	(200 187)
Чистий прибуток за звітний період		**2 100 118**	**759 298**
Прибуток на акцію (виражений в гривнях на акцію)	36	**140,22**	**54,86**

Підписано від імені Правління 29 травня 2019 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Кожевин (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Примітки на стор. 6-79 є невід'ємною частиною цієї консолідованої звітності.

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про сукупний дохід за 2018 рік

(у тисячах гривень)

	2018 рік	*2017 рік*
Чистий прибуток за рік	**2 100 118**	**759 298**
Інший сукупний дохід		
Інший сукупний дохід, який буде рекласифіковано до звіту про фінансові результати у наступних періодах		
Нереалізовані витрати за операціями з цінними паперами, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	(104 046)	–
Зміни резерву під очікувані кредитні збитки цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	(17 130)	–
Нереалізовані доходи за операціями з цінними паперами, наявними для продажу	–	53 049
Реалізовані доходи за операціями з цінними паперами, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, рекласифіковані до звіту про фінансові результати	(27 793)	–
Реалізовані доходи за операціями з цінними паперами, наявними для продажу, рекласифіковані до звіту про фінансові результати	–	(7 615)
Податок на прибуток, пов'язаний із компонентами іншого сукупного доходу	20 644	(8 178)
Чистий інший сукупний (збиток)/прибуток, що підлягає рекласифікації до складу прибутку або збитку у наступних періодах	**(128 325)**	**37 256**
Інший сукупний дохід, який не буде рекласифіковано до звіту про фінансові результати у наступних періодах		
Переоцінка приміщень	(1 090)	13 089
Податок на прибуток, пов'язаний із компонентами іншого сукупного доходу	387	(2 247)
Чистий інший сукупний (збиток)/прибуток, що не підлягає перекласифікації до складу прибутку або збитку в наступних періодах	**(703)**	**10 842**
Інший сукупний (збиток)/дохід, за вирахуванням податків	**(129 028)**	**48 098**
Всього сукупний прибуток за рік	**1 971 090**	**807 396**

Підписано від імені Правління 29 травня 2019 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Кожевин (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про фінансовий стан на 31 грудня 2019 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2019 рік	2018 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	9 678 862	9 045 544
Заборгованість інших банків	7	1 195 152	1 520 741
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	8	40 704	204 710
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8	8 968 599	9 448 821
Кредити клієнтам	9	32 896 401	27 378 815
Поточний актив з податку на прибуток		2	30
Інші активи	12	1 183 863	1 337 274
Основні засоби	10	1 699 263	1 581 588
Інвестиційна власність	10	94 309	71 876
Нематеріальні активи	10	282 597	324 234
Право користування активами	11	264 713	246 482
Всього активів		**56 304 465**	**51 160 115**
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	–	1 002
Заборгованість перед іншими банками	14	934 276	697 452
Кошти клієнтів	15	42 716 934	39 759 308
Випущені депозитні сертифікати	16	–	832 460
Зобов'язання з оренди	17	294 619	267 402
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		153 485	83 199
Відстрочене податкове зобов'язання	26	38 240	25 302
Інші зобов'язання	18	2 910 726	2 303 523
Субординований борг	19	–	488 145
Всього зобов'язань		**47 048 280**	**44 457 793**
Власний капітал	21		
Акціонерний капітал		3 512 473	3 539 953
Емісійний дохід		101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів		623 286	634 386
Резерв переоцінки цінних паперів		104 324	(41 188)
Резервний фонд		1 479 799	1 479 799
Нерозподілений прибуток		3 434 643	987 712
Всього власного капіталу		**9 256 185**	**6 702 322**
Всього зобов'язань та власного капіталу		**56 304 465**	**51 160 115**

Підписано від імені Правління Відповідальної особи Банківської групи 29 травня 2020 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

К.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про фінансові результати за 2019 рік

(у тисячах гривень)

	Прим.	2019 рік	2018 рік
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	22	7 578 673	6 321 418
Інші процентні доходи		119 009	40 922
Процентні витрати	22	(2 486 175)	(2 445 669)
Чисті процентні доходи		**5 211 507**	**3 916 671**
Витрати на формування резерву під кредитні збитки	6, 7, 8, 9, 12, 29	(255 484)	(253 314)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву під очікувані кредитні збитки		**4 956 023**	**3 663 357**
Комісійні доходи	23	1 946 783	1 778 409
Комісійні витрати	23	(536 002)	(483 180)
Чисті комісійні доходи		**1 410 781**	**1 295 229**
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
- торгові операції		254 742	297 466
- курсові різниці		67 957	(48 920)
Чисті збитки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток:			
- торгові операції		(1 221)	(39)
- зміна справедливої вартості		(3 975)	(1 418)
Чисті прибутки/(збитки) від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- торгові операції		8 823	27 793
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки інвестиційної власності	10	24 458	(10 635)
Чисті (збитки)/прибутки від похідних фінансових інструментів		(67 039)	137 184
Чисті прибутки від кредитів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		2 555	–
Результат від реструктуризації іпотечних кредитів наданих фізичним особам в іноземній валюті		–	(2 564)
Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		6 384	1 654
Результат від модифікації фінансових активів, яка не призводить до припинення визнання		(37 050)	6 632
Результат від припинення визнання фінансових активів		5 761	(212)
Результат від модифікації оренди		1 937	–
Дохід від страхової діяльності		767 371	902 973
Інші доходи	24	182 620	155 058
Операційний дохід		**7 580 127**	**6 423 558**
Операційні витрати	25	(4 585 535)	(3 950 858)
Прибуток до оподаткування		**2 994 592**	**2 472 700**
Витрати з податку на прибуток	26	(601 472)	(372 582)
Чистий прибуток за звітний період		**2 393 120**	**2 100 118**

Підписано від імені Правління Відповідальної особи Банківської групи 29 травня 2020 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

К.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про сукупний дохід за 2019 рік

(у тисячах гривень)

	2019 рік	*2018 рік*
Чистий прибуток за рік	**2 393 120**	**2 100 118**
Інший сукупний дохід		
Інший сукупний дохід, який буде рекласифіковано до звіту про фінансові результати у наступних періодах		
Нереалізовані доходи/(витрати) за операціями з цінними паперами, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	204 521	(104 046)
Зміни резерву під очікувані кредитні збитки цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	(17 906)	(17 130)
Реалізовані доходи за операціями з цінними паперами, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, рекласифіковані до звіту про фінансові результати	(8 823)	(27 793)
Податок на прибуток, пов'язаний із компонентами іншого сукупного доходу	(32 280)	20 644
Чистий інший сукупний прибуток/(збиток), що підлягає рекласифікації до складу прибутку або збитку у наступних періодах	**145 512**	**(128 325)**
Інший сукупний дохід, який не буде рекласифіковано до звіту про фінансові результати у наступних періодах		
Переоцінка приміщень	10 557	(1 090)
Податок на прибуток, пов'язаний із компонентами іншого сукупного доходу	(2 069)	387
Чистий інший сукупний прибуток/(збиток), що не підлягає перекласифікації до складу прибутку або збитку в наступних періодах	**8 488**	**(703)**
Інший сукупний дохід/(збиток), за вирахуванням податків	**154 000**	**(129 028)**
Всього сукупний прибуток за рік	**2 547 120**	**1 971 090**

Підписано від імені Правління Відповідальної особи Банківської групи 29 травня 2020 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

К.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про рух грошових коштів за 2019 рік

(у тисячах гривень)

	2019 рік	2018 рік
Грошові потоки від операційної діяльності		
Процентні доходи отримані	7 232 250	6 174 730
Процентні витрати сплачені	(2 438 539)	(2 357 650)
Комісійні доходи отримані	1 944 039	1 815 087
Комісійні витрати сплачені	(539 683)	(466 961)
Дохід, отриманий від торгівлі іноземною валютою	275 041	297 467
Збиток від операцій з цінними паперами	83	4 774
(Збиток)/прибуток від операцій з фінансовими деривативами	(62 359)	125 276
Дохід від страхової діяльності отриманий	865 723	823 833
Інші доходи отримані	180 472	146 337
Операційні витрати сплачені	(3 941 748)	(3 419 979)
Податок на прибуток сплачений	(552 542)	(250 636)
Грошові потоки, отримані від операційної діяльності, до зміни операційних активів та зобов'язань	**2 962 737**	**2 892 278**
Чисте (збільшення)/зменшення операційних активів		
Заборгованість інших банків	146 694	(43 123)
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	67 249	85 543
Кредити клієнтам	(6 978 846)	(2 502 316)
Інші активи	(242 698)	(149 230)
Чисте (зменшення)/збільшення операційних зобов'язань		
Заборгованість перед Національним банком України	(1 000)	1 000
Заборгованість перед іншими банками	424 450	(188 018)
Кошти клієнтів	5 716 457	2 973 274
Випущені/погашені депозитні сертифікати	(801 357)	675 730
Інші зобов'язання	709 649	294 386
Чисті грошові кошти, отримані від операційної діяльності	**2 003 335**	**4 039 524**
Грошові потоки від інвестиційної діяльності		
Придбання основних засобів та нематеріальних активів	(558 395)	(448 694)
Надходження від продажу основних засобів та нематеріальних активів	92 691	71 039
Придбання цінних паперів	(54 333 617)	(79 314 592)
Продаж/погашення цінних паперів	54 792 150	78 051 566
Чисті грошові кошти, використані в інвестиційній діяльності	**(7 171)**	**(1 640 681)**
Грошові потоки від фінансової діяльності		
Сплата орендних платежів (Примітка 32)	(163 947)	(76 489)
Надходження єврооблігацій, інших позикових коштів та субординованого боргу	7 500	–
Погашення єврооблігацій, інших позикових коштів та субординованого боргу (Примітка 32)	(489 800)	(1 854 961)
Чисті грошові кошти, використані у фінансовій діяльності	**(646 247)**	**(1 931 450)**
Вплив зміни курсів обміну на грошові кошти та їх еквіваленти	(717 774)	(234 754)
Вплив очікуваних кредитних збитків на грошові кошти та їх еквіваленти	1 607	(1 987)
Чисте збільшення грошових коштів та їх еквівалентів	**633 750**	**230 652**
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	9 045 544	8 816 703
Вибуття компанії Банківської групи	(432)	(1 811)
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного періоду (Примітка 6)	**9 678 862**	**9 045 544**

Підписано від імені Правління Відповідальної особи Банківської групи 29 травня 2020 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

К.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про фінансовий стан на 31 грудня 2020 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2020 рік	2019 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	14 541 054	9 678 862
Заборгованість інших банків	7	1 581 736	1 195 152
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	8	72 959	40 704
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8	18 455 439	8 968 599
Кредити клієнтам	9	37 567 086	32 896 401
Поточний актив з податку на прибуток		2	2
Інші активи	12	1 410 334	1 183 863
Основні засоби	10	1 801 443	1 699 263
Інвестиційна власність	10	71 330	94 309
Нематеріальні активи	10	267 389	282 597
Право користування активами	11	294 432	264 713
Відстрочені податкові активи	24	2 218	–
Всього активів		**76 065 422**	**56 304 465**
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	4 200 554	–
Заборгованість перед іншими банками	14	1 356 654	934 276
Кошти клієнтів	15	57 455 651	42 716 934
Зобов'язання з оренди	16	328 639	294 619
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		146 685	153 485
Відстрочене податкове зобов'язання	24	11 807	38 240
Інші зобов'язання	17	2 726 474	2 910 279
Всього зобов'язань		**66 226 464**	**47 047 833**
Власний капітал	19		
Акціонерний капітал		4 998 576	3 512 473
Емісійний дохід		101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів		612 414	623 286
Резерв переоцінки цінних паперів		118 639	104 324
Резервний фонд		1 610 231	1 479 799
Нерозподілений прибуток		2 397 438	3 435 090
Всього власного капіталу		**9 838 958**	**9 256 632**
Всього зобов'язань та власного капіталу		**76 065 422**	**56 304 465**

Підписано від імені Правління 21 травня 2021 року

С.Л. Черненко (Голова Правління)

К.О. Шкоп'яренко (Фінансовий директор)

О.О. Поліщук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про фінансові результати за 2020 рік

(у тисячах гривень)

	Прим.	2020 рік	2019 рік
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	20	9 053 350	7 578 673
Інші процентні доходи		189 905	119 009
Процентні витрати	20	(2 384 728)	(2 486 175)
Чисті процентні доходи		**6 858 527**	**5 211 507**
Витрати на формування резерву під кредитні збитки		(1 142 852)	(255 484)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву під очікувані кредитні збитки		**5 715 675**	**4 956 023**
Комісійні доходи	21	2 080 259	1 946 783
Комісійні витрати	21	(742 224)	(536 002)
Чисті комісійні доходи		**1 338 035**	**1 410 781**
Чисті прибутки від операцій з іноземними валютами:			
- торгові операції		169 802	311 315
- курсові різниці		84 663	67 957
Чисті збитки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток:			
- торгові операції		(88)	(1 221)
- зміна справедливої вартості		(12 017)	(3 975)
Чисті прибутки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- торгові операції		27 127	8 823
Чистий (збиток)/прибуток від переоцінки інвестиційної власності	10	(1 167)	24 458
Чисті прибутки/(збитки) від похідних фінансових інструментів		4 974	(123 612)
Чисті прибутки від кредитів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		4 381	2 555
Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		21 618	6 384
Результат від модифікації фінансових активів, яка не призводить до припинення визнання		(27 883)	(37 050)
Результат від припинення визнання фінансових активів		1 713	5 761
Результат від модифікації оренди		–	1 937
Дохід від страхової діяльності		859 805	767 371
Інші доходи	22	126 051	182 620
Операційний дохід		**8 312 689**	**7 580 127**
Операційні витрати	23	(5 165 334)	(4 585 535)
Прибуток до оподаткування		**3 147 355**	**2 994 592**
Витрати з податку на прибуток	24	(603 301)	(601 472)
Чистий прибуток за звітний період		**2 544 054**	**2 393 120**

Підписано від імені Правління 21 травня 2021 року

С.Л. Нєпринцев (Голова Правління)

О.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про сукупний дохід за 2020 рік

(у тисячах гривень)

	2020 рік	2019 рік
Чистий прибуток за звітний період	**2 544 054**	**2 393 120**
Інший сукупний дохід		
Інший сукупний дохід, який буде рекласифіковано до звіту про фінансові результати у наступних періодах		
Нереалізовані доходи за операціями з цінними паперами, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	101 028	204 521
Зміни резерву під очікувані кредитні збитки цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	(57 701)	(17 906)
Реалізовані доходи за операціями з цінними паперами, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, рекласифіковані до звіту про фінансові результати	(27 127)	(8 823)
Податок на прибуток, пов'язаний із компонентами іншого сукупного доходу	(1 885)	(32 280)
Чистий інший сукупний дохід, що підлягає рекласифікації до складу прибутку або збитку у наступних періодах	**14 315**	**145 512**
Інший сукупний дохід, який не буде рекласифіковано до звіту про фінансові результати у наступних періодах		
Переоцінка приміщень	–	10 557
Податок на прибуток, пов'язаний із компонентами іншого сукупного доходу	–	(2 069)
Чистий інший сукупний дохід, що не підлягає рекласифікації до складу прибутку або збитку в наступних періодах	**–**	**8 488**
Інший сукупний дохід, за вирахуванням податків	**14 315**	**154 000**
Всього сукупний прибуток за звітний період	**2 558 369**	**2 547 120**

Підписано від імені Правління 21 травня 2021 року

С.П. Нечеренко (Голова Правління)

К.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Поліщук (Головний бухгалтер)

Продовження Додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Консолідований звіт Банківської групи про рух грошових коштів за 2020 рік

(у тисячах гривень)

	2020 рік	2019 рік
Грошові потоки від операційної діяльності		
Процентні доходи отримані	9 243 313	7 232 250
Процентні витрати сплачені	(2 495 052)	(2 438 539)
Комісійні доходи отримані	2 090 306	1 944 039
Комісійні витрати сплачені	(701 067)	(539 683)
Дохід, отриманий від торгівлі іноземною валютою	169 918	275 041
Прибуток від операцій з цінними паперами	344	83
Прибуток/(збиток) від операцій з фінансовими деривативами	5 830	(62 359)
Дохід від страхової діяльності отриманий	812 326	865 723
Інші доходи отримані	131 927	180 472
Операційні витрати сплачені	(4 476 607)	(3 941 748)
Податок на прибуток сплачений	(640 773)	(552 542)
Грошові потоки, отримані від операційної діяльності, до зміни операційних активів та зобов'язань	**4 140 465**	**2 962 737**
Чисте (збільшення)/зменшення операційних активів		
Заборгованість інших банків	(189 168)	146 694
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	(28 252)	67 249
Кредити клієнтам	(3 639 312)	(6 978 846)
Інші активи	(413 663)	(242 698)
Чисте (зменшення)/збільшення операційних зобов'язань		
Заборгованість перед Національним банком України	4 200 000	(1 000)
Заборгованість перед іншими банками	(15 530)	424 450
Кошти клієнтів	11 118 473	5 716 457
Випущені/погашені депозитні сертифікати	(1 028)	(801 357)
Інші зобов'язання	(456 939)	709 649
Чисті грошові кошти, отримані від операційної діяльності	**14 715 046**	**2 003 335**
Грошові потоки від інвестиційної діяльності		
Придбання основних засобів та нематеріальних активів	(475 958)	(558 395)
Надходження від продажу основних засобів та нематеріальних активів	7 964	92 691
Придбання цінних паперів	(160 549 123)	(54 333 617)
Продаж/погашення цінних паперів	151 867 797	54 792 150
Чисті грошові кошти, використані в інвестиційній діяльності	**(9 149 320)**	**(7 171)**
Грошові потоки від фінансової діяльності		
Виплата дивідендів	(2 000 043)	–
Сплата орендних платежів (Примітка 30)	(143 085)	(163 947)
Надходження єврооблігацій, інших позикових коштів та субординованого боргу	500	7 500
Погашення інших позикових коштів та субординованого боргу (Примітка 30)	–	(489 800)
Чисті грошові кошти, використані у фінансовій діяльності	**(2 142 628)**	**(646 247)**
Вплив зміни курсів обміну на грошові кошти та їх еквіваленти	1 439 732	(717 774)
Вплив очікуваних кредитних збитків на грошові кошти та їх еквіваленти	(638)	1 607
Чисте збільшення грошових коштів та їх еквівалентів	**4 862 192**	**633 750**
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	9 678 862	9 045 544
Вибуття компанії Банківської групи	–	(432)
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного періоду (Примітка 6)	**14 541 054**	**9 678 862**

Підписано від імені Правління 21 травня 2021 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

ДОДАТОК Б

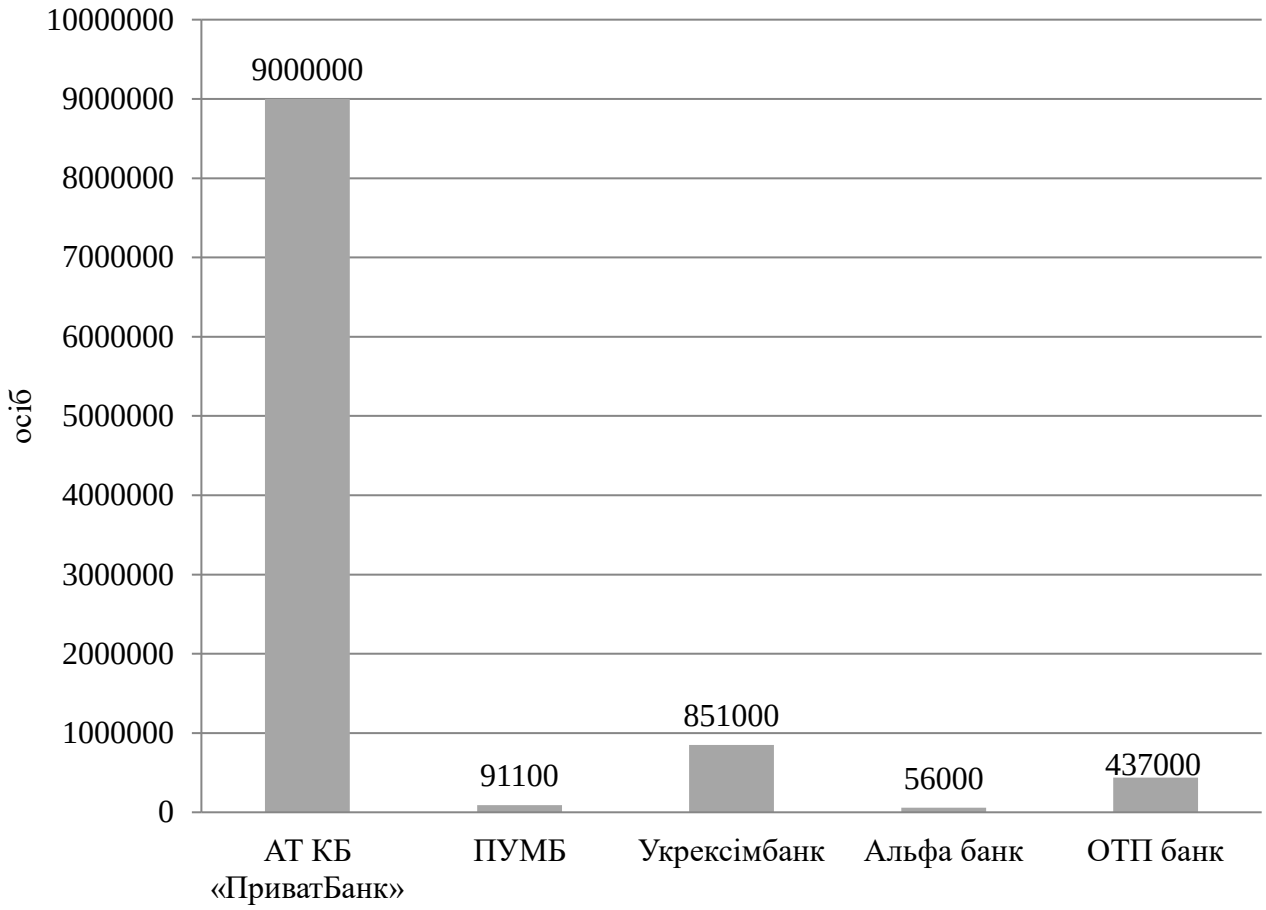

Рисунок Б.1 – Використання Інтернет-банкінгу, кількість осіб (користувачів), станом на 31.12.2020 р.